

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Zielonej Górze

WIOŚ Zielona Góra
2023-04-24 14:55:03

RKP-3635-2023

LZG.411.004.01.2022

Mirosław Ganecki
Lubuski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska
Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
w Zielonej Górze
ul. Henryka Siemiradzkiego 19
65-231 Zielona Góra

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

D/22/505 - Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, ul. Henryka Siemiradzkiego 19, 65-231 Zielona Góra (dalej WIOŚ).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mirosław Ganecki, Lubuski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska od dnia 7 marca 2016 r. (dalej LWIOŚ)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek. 2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze
Kontrolerzy	1. Lidia Sobkowiak-Mariasz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LZG/92/2022 z 11.10.2022 r. 2. Sebastian Stępień, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LZG/95/2022 z 11.10.2022 r.

(akta kontroli str. 1-3)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze pod względem zasobów osobowych, technicznych i finansowych, nie w pełni był przygotowany do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek. Wprawdzie w okresie objętym kontrolą nastąpiła znaczna poprawa w zakresie wyposażenia służącego rozpoznaniu zanieczyszczenia w terenie (drony, sondy do badań), jednak nastąpiło to już po wystąpieniu katastrofy ekologicznej na Odrze. W kontekście przyczyn nieprawidłowości należy również zwrócić uwagę na znaczną rotację kadr, co przy długotrwałym przygotowaniu inspektorów WIOŚ do wykonywania czynności, wpływało na prowadzone kontrole. Nie posiadano pełnej wiedzy na temat aktualnych warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz dotyczącej podmiotów podlegających kontroli (rolników), co także rzutuje na ekonomikę postępowania kontrolnego, w szczególności realizowanego w zakresie automonitoringu oraz przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Wprawdzie sposób organizacji wymiany informacji w ww. zakresie jest uregulowany ustawowo, a jakość danych zawartych w bazach danych prowadzonych przez PGW WP nie w pełni zależy od Inspekcji, jednak NIK zauważa potrzebę zwiększenia współpracy w zakresie wymiany danych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych, w szczególności w oparciu o możliwość zawierania porozumień.

Pomimo ww. ograniczeń, LWIOŚ w ramach swoich kompetencji i obowiązków, co do zasady prawidłowo podejmował działania mające na celu ograniczenie ryzyka wystąpienia zagrożeń związanych z jakością wód rzek. Rzetelnie prowadzono kontrole planowe oraz pozaplanowe, w tym interwencyjne. Na składane wnioski o podjęcie interwencji, reagowano podejmując stosowne czynności rozpoznawczo-kontrolne. W toku kontroli NIK stwierdzono m.in. następujące nieprawidłowości:

- część kontroli pozaplanowych (35%), podejmowanych w celu zbadania skarg i wniosków o interwencje nie została przeprowadzona niezwłocznie,
- nieprawidłowo zawiadamiano lub nie zawiadamiano wnoszących skargę o sposobie jej załatwienia, o niezakończonym w ustawowym terminie, a PGW WP - o ustaleniach kontroli (w pięciu przypadkach),
- inspektor WI ustalił nieadekwatny do zgłoszenia zakres badań wody – nie objął on indeksu fenolowego,
- niejednolicie postępowano w sytuacji nakładania grzywn w drodze mandatów karnych w ramach WIOŚ (do września 2022 r.).

W sytuacji wystąpienia na terenie województwa lubuskiego skutków kryzysu ekologicznego na Odrze, WIOŚ co do zasady podjął bezzwłoczne i adekwatne działania. Przed wystąpieniem masowego śnięcia ryb rozpoczął monitorowanie sytuacji (obserwacje obserwacji toni rzeki i pobory prób wody do badań), a po uzyskaniu informacji o tym fakcie, niezwłocznie opublikował komunikat o podjętych działaniach, a także jeszcze tego samego dnia przeprowadził czynności kontrolno-rozpoznawcze służące potwierdzeniu zanieczyszczenia w terenie. W ciągu doby LWIOŚ powiadomił również Wojewodę Lubuskiego oraz jego służby zarządzania kryzysowego. WIOŚ po wystąpieniu masowego śnięcia ryb systematycznie prowadził czynności rozpoznawczo-kontrolne w terenie oraz pobierał próby wody, służące ustaleniu przyczyn ww. zdarzenia, nadając ww. zadaniu wysoki priorytet. W związku z wyłączeniem od 2019 r. ze struktur WIOŚ działalności laboratoryjnej i monitoringowej środowiska oraz ograniczonymi zasobami w tym zakresie, LWIOŚ był uzależniony od szybkości działania organów odpowiedzialnych za badania i monitoring,

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

co szczególnie jest widoczne w sytuacji gwałtownie narastającej skali zjawiska. Stosownie do wytycznych Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (dalej GIOŚ) przeprowadzono kontrole podmiotów, które wytypowano jako potencjalnych sprawców skażenia rzeki oraz prowadzono działania wynikające z zasad zarządzania kryzysowego. Stwierdzone jednostkowe nieprawidłowości nie miały zasadniczego wpływu na kontrolowaną działalność w tym obszarze.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek

Opis stanu faktycznego

Zasoby osobowe

1.1. Zadania związane z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód we WIOŚ w Zielonej Górze wykonywał Wydział Inspekcji (WI), a w ramach utworzonej Delegatury w Gorzowie Wlkp. - Dział Inspekcji (DI)⁴. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym⁵ do zadań ww. należy m.in. wykonywanie kontroli przestrzegania i stosowania przepisów, zezwoleń i decyzji administracyjnych dotyczących ochrony środowiska w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami, a także realizacja wyników kontroli, w szczególności: przygotowanie projektów decyzji administracyjnych, wystąpień i zarządzeń pokontrolnych obligujących do podejmowania działań zmierzających do usunięcia przyczyn szkodliwego oddziaływania na środowisko, przygotowanie projektów decyzji administracyjnych dotyczących wymierzania kontrolowanym administracyjnych kar pieniężnych za nieprzestrzeganie wymagań ochrony środowiska oraz ustalających koszty kontroli, przygotowanie materiałów niezbędnych do wydania decyzji o wstrzymaniu działalności powodującej naruszenie przepisów ochrony środowiska lub pogorszenie stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub zagrażających życiu lub zdrowiu ludzi. Zatrudnienie w ww. komórkach organizacyjnych wyniosło w badanym okresie 49 osób⁶, faktycznie ww. zadania realizowała mniejsza liczba osób - do *Planu działalności kontrolnej* na 2021 r. i 2022 r. przyjęto odpowiednio 39 i 34 osób, wyłączono m.in. nieposiadających uprawnień do pracy na stanowisku inspektorskim i przebywających na długotrwałych zwolnieniach. Według *Regulaminu organizacyjnego*, w ramach WI i DI może zostać wyodrębniona grupa interwencyjno-wyjazdowa lub inne grupy o charakterze zadaniowym. W okresie objętym kontrolą funkcjonowały grupy: ds. kontroli gospodarki wodno-ściekowej i rolnictwa (WI - 4 i DI - 5 osób), ds. kontroli gospodarowania odpadami i kontroli rynku (WI - 9 i DI - 8 osób), ds. kontroli emisji do środowiska (WI - 9 i DI - 3 osoby) oraz grupa wspólna ds. zwalczania przestępczości środowiskowej⁷, na bazie której utworzono od 20.07.2022 r. - Wydział Zwalczania Przestępczości Środowiskowej⁸. Zadania ochrony jakości wód⁹ wykonywało (według stanu na: 30.06.2021 r. i 31.10.2022 r.) odpowiednio 11 i 9 pracowników, a w podziale na komórki:

³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Zarządzenie Wojewody Lubuskiego w sprawie nadania Statutu Wojewódzkiemu Inspektoratowi Ochrony Środowiska w Zielonej Górze: z dnia 18.02.2019 r., a następnie z dnia 17.09.2021 r.

⁵ Zarządzenie Lubuskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska w sprawie ustalenia Regulaminu Organizacyjnego Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Zielonej Górze: nr 3/2019 z dnia 28.02.2019 r., a następnie nr 5/2022 z dnia 11.07.2022 r.

⁶ Ponadto LWIOŚ i Zastępca LWIOŚ – 2 osoby, Wydział Prawny – 5 pracowników oraz pracownicy administracji – 14 pracowników na dzień 30.06.2021 r. i 15 pracowników na dzień 30.06.2022 r.

⁷ Pracownicy tej grupy (wydziału) zatrudniani od 2019 r.

⁸ Obecnie zatrudnione cztery osoby i wakaty na 2 stanowiska, w okresie objętym kontrolą wystąpiła znaczna rotacja kadr - zrezygnowały cztery osoby.

⁹ W ramach grupy ds. kontroli gospodarki wodno-ściekowej i rolnictwa.

- w Zielonej Górze (dalej ZG) – odpowiednio pięciu i czterech pracowników;
- w Gorzowie Wlkp. (dalej GW) – odpowiednio sześciu i pięciu pracowników.

Ww. pracownikom przypisano wykonywanie i odpowiedzialność za realizację zadań, związanych z zagrożeniami dotyczącymi jakości wód. Wszyscy pracownicy mieli wykształcenie wyższe, większość odpowiednie wykształcenie kierunkowe¹⁰, uczestniczyli w szkoleniach (w okresie objętym kontrolą w liczbie od dwóch do pięciu), dotyczących m.in.: ustawy Prawo wodne, kontroli podmiotów prowadzących produkcję rolną, nowych wymogów w gospodarce odpadami, poważnych awarii.

W dniach 15.-18.11.2021 r. WIOŚ uczestniczył w treningu Krajowego Systemu Wykrywania Skażeń i Alarmowania, przeprowadzonego przez Ministerstwo Obrony Narodowej Centralny Ośrodek Analizy Skażeń¹¹ – w ramach ćwiczeń WIOŚ nie był angażowany w żadne epizody ani podgrywki, udział w ćwiczeniach ograniczył się do gotowości do działań oraz meldunków, m.in. w zakresie prób łączności. W 2021 r. i 2022 r. nie realizowano zadań w zakresie Międzynarodowej Komisji Ochrony Odry przed Zanieczyszczeniem (odstąpiono od organizacji spotkań w ramach współpracy międzynarodowej ze względu na stan pandemii), nie prowadzono również działań w ramach współpracy z państwami sąsiadującymi.

Większość pracowników z grupy ds. kontroli gospodarki wodno-ściekowej i rolnictwa miała staż we WIOŚ krótszy niż cztery lata: w 2018 r. zatrudniono dwie osoby, w 2019 r. – sześć, dwie z nich zrezygnowały z pracy, jedna była długotrwale nieobecna. Trzy osoby zatrudnione w 2019 r. i nadal pracujące miały wieloletnie doświadczenie wynikające z pracy w stacji sanitarno-epidemiologicznej, stacji chemiczno-rolniczej lub zakładzie wodociągowo-kanalizacyjnym.

Zatrudnienie nowych pracowników związane były m.in. z nowelizacją ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska¹² (dalej *ustawa o IOŚ*); od 1.01.2019 r. zadania z zakresu państwowego monitoringu środowiska (dalej *PMŚ*) i działalności laboratoriów wykonywane przez WIOŚ stały się zadaniami GIOŚ¹³; we WIOŚ ustanowiono pracę w systemie trzymianowym; do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska przeszło 40 etatów, a WIOŚ otrzymał 32 etaty.

W celu bieżącego reagowania na informacje o zanieczyszczeniach wprowadzono dyżury pracowników, sprawowane w zespołach po dwóch pracowników WI i DI, w 2021 r. także przez pracownika w siedzibie (sekretariacie) w godz. 14.00-22.00.

LWIOŚ wyjaśnił, że fluktuacja kadr i pojawiające się długotrwale nieobecności wśród pracowników utrudniają sprawną realizację zadań Inspekcji. W celu zapewnienia odpowiedniej obsady do realizacji zadań w zakresie ochrony jakości wód niezbędnym jest jeszcze dodatkowe wzmocnienie kadrowe w tym zakresie.

(akta kontroli str. 4, 6, 13-88, 98, 110, 137, 172-187, 289)

¹⁰ Tj.: inżynieria sanitarna (1), inżynieria środowiska (1) chemia środowiska (1), gospodarka wodna i ochrona zasobów wód (1), prawo (1, już nie pracuje), geologia (2, jeden już nie pracuje), biologia i ochrona środowiska (1), ochrona środowiska (1), ogrodnictwo (1), informatyka (1).

¹¹ Ćwiczenia były przedsięwzięciem sprawdzającym mechanizmy i procedury współdziałania podmiotów sfery cywilnej i wojska w sytuacji wystąpienia rozległych skażeń, uwzględniającym wspólne reagowanie według jednolitych procedur na zagrożenia skażeniami chemicznymi, biologicznymi i promieniotwórczymi.

¹² Dz.U. z 2021 r. poz. 1070 ze zm.

¹³ Zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 2 lit b ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 1479), dalej *ustawa zmieniająca*, w ustawie z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2018 r. poz. 1471) wprowadza się następujące zmiany: ust. 1a otrzymuje brzmienie: "1a. Wykonywanie zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie: 1) prowadzenia państwowego monitoringu środowiska oraz prowadzenia działalności laboratoryjnej [...] należy do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska". Zgodnie z art. 16 ustawy zmieniającej:

1. Z dniem wejścia w życie ustawy laboratoria wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska stają się centralnym laboratorium badawczym Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. Z dniem wejścia w życie ustawy zadania z zakresu państwowego monitoringu środowiska i działalności laboratoriów wykonywane przed dniem wejścia w życie ustawy przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska stają się zadaniami Głównego Inspektora Ochrony Środowiska.

Ustawa zmieniająca weszła w życie 1.01.2019 r.

Zasoby techniczne i finansowe

1.2. Na działalność kontrolną WIOŚ¹⁴:

- na 2021 r. zaplanowano wydatki 7.607,0 tys. zł, a po zmianach - 8.242,3 tys. zł (zwiększenie planu o: 353 tys. z na wynagrodzenia i pochodne¹⁵, o 112,3 tys. zł na pozapłacowe wydatki bieżące w zakresie kosztów kontroli oraz wyposażenia stanowisk pracy w związku z ww. nowelizacją ustawy o IOŚ z 2018 r. przewidziane w ocenie skutków regulacji, o 170 tys. zł na doposażenie WIOŚ: zakup samochodu terenowego, skanera do gleby z aplikacją do raportowania, zasilenie awaryjne do serwerowni oraz dwa szkolenia¹⁶). Plan zrealizowano w 100%, ponosząc wydatki na wynagrodzenia Inspekcji (WI i DI) 4.732,5 tys. zł i pozostałych komórek (kierownictwa, administracji i Wydziału Prawnego) - 2.160,9 tys. zł, pozostałe wydatki bieżące (energia elektryczna, ciepła, woda, ścieki, usługi pocztowe, paliwo) - 1.108,0 tys. zł, a także ww. wydatki inwestycyjne - 240,9 tys. zł;
- na 2022 r. zaplanowano wydatki 8.610,0 tys. zł, zwiększone środkami z rezerwy celowej o 271,8 tys. zł na doposażenie WIOŚ: dwie wieloparametrowe sondy z konfiguracją sensorów do pomiaru właściwości bio-fizyko-chemicznych wody, trzy drony z oprogramowaniem, oznakowana odzież ochronna dla 52 inspektorów, pięć szkoleń. Do końca listopada 2022 r. wykonano wydatki 7.849,3 tys. zł (91%), w tym: na wynagrodzenia Inspekcji - 4.556,0 tys. zł i pozostałych komórek - 2.309,7 tys. zł, pozostałe wydatki bieżące - 943,6 tys. zł, wydatki inwestycyjne (oprogramowanie) - 40,0 tys. zł. Na koniec roku 2022 r. wykonanie wydatków wyniosło 8.913,7 tys. zł (100% planu po zmianach).

Według stanu na 15.12.2022 r. WIOŚ dysponował 20 samochodami osobowymi, ośmioma dronami¹⁷, mobilnym skanerem do gleby wykorzystywanym w kontrolach programów działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami, dwoma sondami wieloparametrowymi, przy czym ww. sondy i cztery drony dostarczono po wystąpieniu w sierpniu 2022 r. masowego śnięcia ryb w Odrze¹⁸.

Badania próbek wody zlecano Centralnemu Laboratorium Badawczemu Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (dalej CLB). Jak wyjaśnił LWIOŚ w związku z coraz większym obciążeniem laboratorium podjęto decyzję o zakupie przedmiotowego sprzętu. Sondy wieloparametrowe Aquaprobe 2000 mają służyć szybkim pomiarom stanu wód w przypadku braku możliwości skierowania pracownika CLB do wyjazdu w teren z inspektorem.

Odnosząc się do zasobów, LWIOŚ wskazał na utrudnienia w sprawnej i skutecznej realizacji zadań WIOŚ w zakresie ochrony jakości wód wynikające z zadań określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne¹⁹ (art. 2 ust. 1 pkt 17a

¹⁴ Funkcja 12 „Środowisko”, działania 12.1.3.2. „Działalność kontrolna w zakresie ochrony środowiska”.

¹⁵ Nowelizacja ustawy budżetowej na 2021 r., uchwalona 1.10.2021 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1900).

¹⁶ Decyzja ws. zmian w budżecie państwa na rok 2021 z 7.07.2021 r. (MF/FG2.4143.3.104.2021.MF.1715) – poz. rezerwy 44; Decyzja ws. zmian w budżecie państwa na rok 2021 r. 14.07.2021 r. (MF/FG2.4143.3.132.2021.MF.2085) – poz. rezerwy 59.

¹⁷ Trzy drony z 2020 r., jeden z 2021 r. i cztery z 2022 r.

¹⁸ W IV kwartale 2022 r. zakupiono ww. sondy umożliwiające terenowe wykonanie najważniejszych wskaźników pomiarów takich jak: odczyn Ph, REDOX, stężenie tlenu rozpuszczonego, stężenie jonów amoniaku, temperatura, stężenie węglowodorów ropopochodnych, przewodność elektryczna właściwa. W przypadku kontroli interwencyjnych i działań terenowych, gdy nie znany jest rodzaj zanieczyszczenia, urządzenie pozwala szybko zidentyfikować charakterystykę zanieczyszczenia i ukierunkować zakres badań zleczanych do akredytowanego laboratorium. Pierwszy pomiar wykonany został dla próby wody pobranej i poddanej analizie laboratoryjnej przez laboratorium akredytowane. Różnice w uzyskanych wynikach obydwu analiz mieściły się w zakresie niepewności pomiarowej. Wydatki na zakup sond wyniosły 92,4 tys. zł, dostawa 14.12.2022 r.

¹⁹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2625 ze zm. (dalej PW) - zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt 2 tej ustawy ilekroć w ustawie jest mowa odpowiednio o właściwym organie Inspekcji Ochrony Środowiska lub o właściwych organach Inspekcji Ochrony Środowiska, należy przez to rozumieć w art. 105b ust. 6, art. 108 ust. 1, 2, 5 i 6, art. 109 ust. 1 i 13, art. 109a, art. 282 ust. 8 i 9, art. 283 ust. 4 i 5, art. 284-287, art. 289, art. 296 ust. 1, 4, 7, 8, 10 i 12-16, art. 300 ust. 1, art. 304 ust. 1 pkt 2, art. 400 ust. 9 oraz art. 416 ust. 4 - wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska. Przyznane WIOŚ środki prawne można sklasyfikować jako:

1) środki informacyjne – otrzymanie kopii planu nawożenia azotem wraz z kopią pozytywnej opinii okręgowej stacji o tym planie (art. 105b ust. 6 PW w zw. z art. 109a PW), który wprowadza konsekwencje stwierdzenia braku pozytywnej opinii o planie nawożenia azotem lub opracowania planu nawożenia azotem niezgodnie z przepisami; otrzymywanie wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym (art. 304 ust. 1 pkt 2 PW); otrzymanie kopii ostatecznych pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, w tym

ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska²⁰), które zostały włączone do katalogu zadań Inspekcji Ochrony Środowiska nie wskazując przy tym w podanych aktach prawnych przewidzianych jasno środków na ten cel. Zatem realizacja ww. zadań pokrywana jest z własnych środków ujętych w rocznym planie finansowym.

(akta kontroli str. 4-7, 99, 151-157, 292, 396-438, 1268, 1355, 1829-1833)

Organizacja obiegu informacji o zanieczyszczeniach wód, pobierania próbek, wykonywania pomiarów i analiz na potrzeby działań kontrolnych, współpraca WIOŚ i GIOŚ

1.3. Uzyskiwane informacje o zagrożeniach dla jakości wód Odry i jej dopływów, ujmowano w:

- Systemie e-Dok - elektronicznym systemie obiegu dokumentów przeznaczonym dla administracji publicznej,
 - Rejestrze skarg i wniosków, prowadzonym w formie elektronicznej dla jednostki w Zielonej Górze i Delegatury w Gorzowie Wlkp., w podziale na 26 zagadnień, w tym 20. Ochrona czystości wód. W ww. rejestrze ujęto odpowiednio:
 - w 2021 r. 73 sprawy (Zielona Góra) i 22 sprawy (Gorzów Wlkp.),
 - w 2022 r. (do 4.11.2022 r) - 85 spraw (Zielona Góra) i 38 (Gorzów Wlkp.)²¹.
- Z Rejestru wynikał sposób załatwienia wniosku / interwencji²² (opis w pkt 3.1).

(akta kontroli str. 172-187, 1271, 1913-1951)

1.4. Współpracę GIOŚ oraz LWIOŚ na potrzeby wykonywania zadań Inspekcji Ochrony Środowiska reguluje porozumienie z dnia 31.12.2018 r., określające m.in. zasady realizacji przez Centralne Laboratorium Badawcze badań na zlecenie WIOŚ. Zgodnie z tym porozumieniem strony mogą zawierać dalsze porozumienia w zakresie zagadnień wymagających szczegółowej organizacji. Zakres i sposób realizacji przez CLB badań, w tym pobierania próbek, wykonywania pomiarów i analiz na potrzeby działań kontrolnych²³ na zlecenie WIOŚ, ustalono w porozumieniu z dnia 15.06.2021 r. Zgodnie z tym porozumieniem CLB deklaruje dostępność w celu badania próbki lub wykonania pomiaru od poniedziałku do soboty, w godz. 7.00 do 22.00. Pobieranie próbek dokonywane jest przez pracowników CLB, dopuszcza się pobieranie próbek przez inspektorów IOŚ wyłącznie w przypadku podejmowania przez nich kontroli w trybie doraźnym (interwencyjnym), jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego zapewnienia udziału w niej specjalisty z CLB. Laboratorium wykonuje badania z próbek dostarczonych przez inspektorów, w sprawozdaniu zaznaczając, że pobór prób nie był akredytowany, a wykonane analizy badania były akredytowane. Uczestnictwo inspektora prowadzącego kontrolę jest obligatoryjne przy określaniu / wskazywaniu w terenie punktów pomiarowych / kontrolnych; nie dotyczy to pomiarów o charakterze ciągłym. Warunkiem wykonania badania przez CLB jest złożenie zlecenia przez WIOŚ, realizacja zleceń następuje w kolejności ich

na rolnicze wykorzystanie ścieków (art. 400 PW); otrzymanie decyzji w sprawie cofnięcia lub ograniczenia pozwolenia wodnoprawnego dotyczącego poboru wód lub wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi (art. 416 PW);

2) sankcyjne środki decyzyjne – WIOŚ dokonuje kontroli stosowania programu działań oraz posiadania i przestrzegania planu nawożenia azotem (art. 108 PW). Art. 109 PW zobowiązuje WIOŚ do wydania określonej decyzji, która jest skutkiem podjętych działań kontrolnych przeprowadzonych na podstawie art. 108 PW. W drodze tej decyzji może on nakazać usunięcie w określonym terminie nieprawidłowości stwierdzonych w trakcie kontroli lub ustalić obowiązek uiszczenia opłaty oraz jej wysokość;

3) środki opłatowe – ustalenie wysokości opłaty podwyższonej w zakresie korzystania z usług wodnych polegających na poborze wód podziemnych lub wód powierzchniowych (art. 282 PW) oraz na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi (art. 283 PW); wymierzenie opłaty podwyższonej na podstawie pomiarów dokonanych przez podmiot obowiązany (art. 289 PW); odroczenie terminu płatności lub zmniejszenie opłaty podwyższonej i związane z tym konsekwencje (art. 296 PW);

4) środki badawcze – stwierdzenie przekroczenia określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi (art. 284 PW) na podstawie pomiarów, o których mowa w art. 285 i 286 PW, oraz możliwość ich nieuznania (art. 287 PW).

²⁰ Dz.U. z 2021 r. poz. 1070 ze zm.

²¹ Ostatnia sprawa odpowiednio z 3.10.2022 r. i 10.10.2022 r.

²² W Rejestrze zamieszczano następujące informacje: data pisma, wpływu, znak sprawy, zgłaszający, problematyka sprawy, prowadzący sprawę, wniosek / interwencja, załatwione we własnym zakresie lub przekazany, kontrola (nr protokołu), inna forma załatwienia (np. przekazanie), mandat karny (kwota), zarządzenie pokontrolne (tak/nie), wniosek do: organów ścigania, sądu rejonowego, organów administracji rządowej lub samorządowej, postępowanie administracyjne, decyzja ws. kary administracyjnej, decyzja ws. zobowiązania niepieniężnego, przeterminowanie sprawy.

²³ O którym mowa w art. 28f ust. 8 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska.

wpływu, w uzasadnionych przypadkach termin wykonania zlecenia uzgadniany jest indywidualnie, pomiędzy Kierownikiem Laboratorium / Pracowni, a Naczelnikiem WI / Kierownikiem DI. Porozumienie określa terminy przekazywania zleceń przez WIOŚ (5 dni przed planowanym poborem próbek) i potwierdzenia możliwości wykonania badań przez CLB (3 dni przed ww. poborem). Natomiast zlecenia związane z kontrolami pozaplanowymi (interwencjami) przyjmowane są do realizacji przez CBL na bieżąco. Wynikiem realizacji zlecenia jest sprawozdanie z wykonanych badań. Laboratorium nie ocenia wpływu na stan środowiska lub zdrowia, życia ludzi i zwierząt. Laboratorium nie wydaje opinii i interpretacji (§ 1 ust. 4, § 2 ust. 1-3, 7, 9-13, § 3 ust. 1 porozumienia).

(akta kontroli str. 158-171)

1.5. Współpraca pomiędzy WIOŚ a GIOŚ w zakresie wykonywania państwowego monitoringu środowiska, w szczególności wydawania na zlecenie WIOŚ opinii i interpretacji, nie została uregulowana w odrębnym porozumieniu. Taka współpraca istniała - w zakresie śródlądowych wód płynących²⁴. W latach 2021-2022 (do 28.11.2022 r.) WIOŚ 13 razy wystąpił z wnioskiem o interpretację wyników badań wody do Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Zielonej Górze - Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (dalej *Wydział Monitoringu*), w tym czterokrotnie w zakresie dotyczącym Odry.

Jak wyjaśnił LWIOŚ *dotychczasowa wieloletnia współpraca organów tworzących Inspekcję Ochrony Środowiska w tym zakresie umożliwiała pozyskiwanie opinii i interpretacji wyników badań w ramach wypracowanych dobrych praktyk z Wydziałem Monitoringu, które w występujących pojedynczych przypadkach były wystarczające. Nie było zatem potrzeby formalizowania już funkcjonującej współpracy, w szczególności zawierania odrębnego porozumienia regulującego współpracę pomiędzy LWIOŚ a GIOŚ.*

Z interpretacji dotyczących Odry, dokonanych przez Wydział Monitoringu w dniu:

- 1.06.2021 r. dotyczącej dwóch próbek wody pobranych 15.04.2021 r.²⁵ z Kanału portowego w Nowej Soli²⁶ wynikało, że wartości wskaźników: odczyn pH, indeks oleju mineralnego, ChZT-Cr, fosfor ogólny były niższe od wartości granicznych dla II klasy jakości wód, stwierdzono przekroczenia azot ogólny o 0,31 mg/l i o 1,42 mg/l (norma 4 mg/l, wartość graniczna dla II klasy jakości wód);
- 16.07.2021 r. dotyczącej próbek wody pobranych w dniu 23.06.2021 r.²⁷ z: a) portu w Cigacicach, b) Cigacice (przy zakładzie) i c) m. Będów²⁸ - stwierdzono przekroczenia ośmiu wskaźników, w tym: przewodności elektrolitycznej o od 18% do 38%, fosforu ogólnego ponad 5-krotnie i azotu ogólnego 3-krotnie, w relacji do wartości granicznych dla II klasy jakości wód²⁹;

²⁴ Zgodnie z art. 22 PW śródlądowymi wodami płynącymi są wody w: 1) ciekach naturalnych oraz źródłach, z których te ciekі biorą początek; 2) jeziorach oraz innych naturalnych zbiornikach wodnych o ciągłym albo okresowym naturalnym dopływie lub odpływie wód powierzchniowych; 3) sztucznych zbiornikach wodnych usytuowanych na wodach płynących; 4) kanałach.

²⁵ Sprawa nr RKP-3656-2021 ujęta w rejestrze skarg i wniosków (Zielona Góra), poz. 10., zgłoszenie z dn. 15.04.2021 r., kontrola pozaplanowa nr WIOS-ZGORA 434/2021, rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie, bez ustalonego podmiotu.

²⁶ Kod RW60002115379 *Odra od Kanału Wschodniego do Czarnej Strugi* - typ abiotyczny 21 *wielka rzeka nizinna*, ocena stanu jednolitej części wód powierzchniowych (dalej *jcwp*) za lata 2014-2019: potencjał ekologiczny – słaby, stan chemiczny - poniżej dobrego, co w rezultacie dało stan *jcwp* - zły

²⁷ Sprawa nr RKP-5903-2021 ujęta w rejestrze skarg i wniosków (Zielona Góra) pod poz. 29., zgłoszenie z 22.06.2021 r., kontrola pozaplanowa nr WIOS-ZGORA 504/2021, rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie, bez ustalonego podmiotu. Przekazano do Wód Polskich.

²⁸ Kod RW6000211739 *Odra od Czarnej Strugi do Nysy Łużyckiej*, typ abiotyczny 21 *wielka rzeka nizinna*, ocena stanu *jcwp* (lata 2014-2019): potencjał ekologiczny – słaby, stan chemiczny - poniżej dobrego, co w rezultacie dało stan *jcwp* - zły.

²⁹ Temperatura wody: a) o 0,2 st. C, c) o 0,1 st. C (norma 24 st. C); odczyn pH: a) o 0,07, c) o 0,93 (norma 7,5-8,4); przewodność elektrolityczna: a) o 324 $\mu\text{S}/\text{cm}$, b) o 152 $\mu\text{S}/\text{cm}$, c) o 313 $\mu\text{S}/\text{cm}$ (norma 850 $\mu\text{S}/\text{cm}$), zawiesina ogólna: a) o 2,2 mg/l b) o 14,2 mg/l, c) o 4,2 mg/l (norma 30,8 mg/l), ChZT-Cr: a) o 2,8 mg/l, b) o 14,8 mg/l, c) o 7,1 mg/l (norma 30 mg/l); BZT5: b) o 3,5 mg/l, c) o 0,5 mg/l (norma 4,9 mg/l), fosforu ogólnego: b) ponad 5-krotnie (norma 0,3 mg/l), azot ogólny: b) ponad 3-krotnie (norma 4 mg/l) - wartości graniczne dla II klasy jakości wód.

- 27.12.2021 r. dotyczącej dziewięciu próbek wody pobranych w okresie 26.10.-3.11.2021 r.³⁰ z odcinków rzeki należących do dwóch jcw³¹, m.in. z m. Nowa Sól Cigacice, Krosno Odrzańskie, Połębko (gm. Maszewo) wynikało, że w dwóch próbkach stwierdzono przekroczenia ChZT-Cr o 16% (28.10.2021 r.) i 1% (3.11.2021 r.)³². Ww. analiza Wydziału Monitoringu nie objęła pobieranych próbek z Odry w rejonie m. Słubice w dniach 26.10. i 2.11.2021 r. przez pracownika DI (właściwość terytorialna). W sprawie niewystępowania w tym zakresie o analizę, LWIOŚ wyjaśnił, że: *próbki pobierane przez pracownika DI w ramach działań interwencyjnych wymagają podjęcia natychmiastowej decyzji o miejscu poboru próbek i zakresie oznaczeń. W takich sytuacjach jest czas na współpracę wyłącznie z Kierownikiem Laboratorium CLB albo osobą go zastępującą. [...] Należy wskazać, że wśród pracowników Działu Inspekcji Delegatury w Gorzowie Wlkp. znajdują się pracownicy mający doświadczenia z pracy w Wydziale Monitoringu. Na podstawie wiedzy i doświadczenia potrafią odpowiednio zinterpretować i ocenić parametry jakościowe wód. Ponieważ w próbkach wód rzeki Odry pobranych przez inspektorów DI nie stwierdzono występowania anomalnych wartości wskaźników, nie była wymagana konsultacja otrzymanych wyników.*

W związku z katastrofą na Odrze Wydział Monitoringu dokonywał analiz badań wody w odpowiedzi na prośbę WIOŚ z dnia 12.08.2022 r. (w związku z wystąpieniem masowego śnięcia ryb [...] prosimy o potraktowanie sprawy jako priorytetowej ze względu na jej międzynarodowy charakter)³³ przekazując interpretację z:

- 18.08.2022 r. dotycząca próbek wody pobranych 9. i 10.08.2022 r. z: a) Bytom Odrzański b) Krosno Odrzańskie, c) Kosarzyn (gm. Gubin)³⁴;
- 18.08.2022 r. dotycząca 13 próbek wody pobranych w dniach 11.-15.08.2022 r. z: a) Bytom Odrzański (5 próbek) b) Cigacice (3), c) Krosno Odrzańskie (5)³⁵;
- 12.09.2022 r. (wpływ do WIOŚ 20.10.2022 r.) dotycząca dziewięciu próbek wody pobranych w dniach 20.-22.08.2022 r., tj. a) Bytom Odrzański (3), b) Cigacice (3), c) Krosno Odrzańskie (3)³⁶ – opis badań Odry w obszarze 2, pkt. 7.

³⁰ W rejestrze skarg i wniosków (Zielona Góra): a) pod poz. 62., zgłoszenie z 25.10.2021, sprawa nr RKP-9601-2021, nr kontroli WIOS-ZGORA 1034/2021, b) pod poz. 63., zgłoszenie z 26.10.2021, sprawa nr RKP-9654-2021, brak protokołu kontroli, c) pod poz. 67, zgłoszenie z 1.11.2021 r., sprawa nr RKP-9782-2021, nr kontroli WIOS-ZGORA 1035/2021. W rejestrze skarg i wniosków (Gorzów Wlkp.) sprawa nr RKP-9607-2021 pod poz. 18, zgłoszenie z 25.10.2021 r., nr kontroli DEL-GORZOW 401/2021, kontrola pozaplanowa, problemowa, rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie, z wyjazdem w teren bez ustalonego podmiotu. Uzyskano informację, że w dniu 20.10.2021 r. doszło do zrzutu ścieków nienależycie oczyszczonych z zakładu. Informację o ustaleniach WI przekazano do WIOŚ Wrocław i PGW Wody Polskie.

³¹ Kod RW60002115379 Odra od Kanalu Wschodniego do Czarnej Strugi i RW6000211739 Odra od Czarnej Strugi do Nysy Łużyckiej. Wykonana klasyfikacja wskaźników badanych w 2020 r. w jcwp Odra od Kanalu Wschodniego do Czarnej Strugi wskazywała na przekroczenia średniorocznych wartości wskaźników: przewodność elektrolityczna, substancje rozpuszczone, siarczany, chlorki, magnez, azot azotanowy, ołów benzo(a)piren i nikiel, natomiast w jcwp Odra od Czarnej Strugi do Nysy Łużyckiej stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych wartości granicznych w przypadku wskaźników: fitoplankton, ichtiofauna, przewodność elektrolityczna, siarczany, chlorki, azot azotanowy, fluoranteny, benzo(a)piren.

³² Badane wskaźniki nie przekroczyły wartości granicznych dla II klasy jakości wód: a) przystań w Krośnie Odrzańskim (26.10.2021 r.), b) prom w m. Połębko, gm. Maszewo (26.10.2021 r.), c) na wysokości miejscowości Stany, gm. Nowa Sól (28.10.2021 r., za wyjątkiem ChZT-Cr – wartość wyższa o 4,8 mg/l, norma 30 mg/l); d) Port Cigacice (29.10.2021 r.), e) Cigacice, pomiędzy portem a mostem (3.11.2021 r., za wyjątkiem ChZT-Cr - wyższa o 0,4 mg/l); pozostałe z 3.11.2021 r.: f) most kolejowy, g) Krosno Odrzańskie w porcie, h) m. Połębko przy porcie, i) Nowa Sól.

³³ Dot. prób wody pobranych z odcinków rzeki należących do dwóch jcw³⁴ zgodnie z nowym wykazem jcw³⁵ lata 2022-2027: kod RW60002115379 Odra od Kanalu Wschodniego do Czarnej Strugi i RW6000211739 Odra od Czarnej Strugi do Nysy Łużyckiej.

³⁴ Przewodność elektrolityczna przekraczała wartości graniczne: a) (-), 2518 µS/cm, b) 1900 i 2327 µS/cm, c) 1840 µS/cm, (-). Tlen rozpuszczony, azot azotanowy, azot ogólny, fosfor ogólny i ogólny węgiel organiczny nie przekraczały wartości granicznych dla I lub II klasy jakości wód, za wyjątkiem przekroczeń w dwóch próbkach wody. Nie stwierdzono obecności zanieczyszczeń organicznych, w tym 1,3,5-trimetylobenzenu.

³⁵ Przewodność elektrolityczna przekraczała wartości graniczne: a) 2609, 1982, 1964, 2055, 2073 µS/cm, b) od 13.08.2022 r.: 2355, 1945, 1891 µS/cm, c) 2336, 2355, 2418, 2264, 1955 µS/cm. Tlen rozpuszczony, azot azotanowy, azot ogólny, fosfor ogólny i ogólny węgiel organiczny nie przekraczały wartości granicznych dla I lub II klasy jakości wód, za wyjątkiem przekroczenia w jednej próbce wody. Nie stwierdzono obecności zanieczyszczeń organicznych, w tym 1,3,5-trimetylobenzenu. Metale ciężkie (kadm, nikiel, ołów, rtęć) nie przekraczały maksymalnego dopuszczalnego stężenia w wodzie.

³⁶ Przewodność elektrolityczna przekraczała wartości graniczne: a) 1818, 1720, 1621 µS/cm, b) 1872, 1724, 1730 µS/cm, c) 1827, 1827, 2091 µS/cm. Tlen rozpuszczony przekroczył w dwóch próbkach: a) 21.08.2022 r. - 6,8 mg O₂/l, b) 21.08.2022 r. - 7,3 mg O₂/l. Azot amonowy nie przekraczał wartości granicznych dla I lub II klasy jakości wód. Metale ciężkie (kadm, nikiel, ołów, rtęć) nie przekraczały maksymalnego dopuszczalnego stężenia w wodzie.

Wyniki badań odniesiono do norm określonych dla wód powierzchniowych w:

- rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie sposobu klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych³⁷ - uchylonego z dniem 23 maja 2022 r.;
- rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych³⁸. Jak wskazano w wynikach analizy sporządzonej przez Wydział Monitoringu, dla wskaźników: temperatura wody, nasycenie wody tlenem, odczyn pH, chlorki, siarczany, azot azotynowy, azot Kjeldahla, zawiesiny ogólne, ChZt-Cr, indeks nadmanganianowy, chrom ogólny, sód, potas w ww. rozporządzeniu nie zostały określone normy.

W ww. wynikach analiz Wydział Monitoringu zastrzegł, że: *w Polsce nie ma podstawy prawnej, pozwalającej ocenić pojedyncze wyniki badań jakości wód powierzchniowych, gdyż wyżej wymienione rozporządzenie [...] reguluje sposób dokonywania klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych przez porównanie wartości średniej lub maksymalnej danego wskaźnika, obliczonej na podstawie pomiarów wykonanych w ciągu całego roku, w określonych warunkach metodycznych (np. w pełnym okresie wegetacyjnym) z określonymi dla tego wskaźnika wartościami granicznymi dla poszczególnych klas jakości stanu lub potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego jcwp. Powyższe porównanie wartości wskaźników do norm ma zatem charakter jedynie poglądowy, a przedstawiona interpretacja wyników nie może stanowić podstawy jakiegokolwiek oceny bądź klasyfikacji.*

(akta kontroli str. 189-253, 1262,1267-1268)

Na podstawie ww. spraw (29 sprawozdań z badań wybranych wskaźników dla wód prowadzonych na zlecenie WIOŚ³⁹) ustalono, że w zakresie śródlądowych wód płynących pobieranie próbek i ich przekazywanie do CLB było dokonywane przez pracowników WI / DI lub pracowników pracowni CLB w Zielonej Górze/ w Gorzowie Wlkp. i zostało udokumentowane w *protokole z pobierania / przyjęcia próbek*. Pobierający pracownicy WIOŚ wskazywali: opisowo miejsce pobrania próbek⁴⁰, datę i godzinę pobrania próbek, rodzaj próbki (jednorazowa), sposób pobrania (ręcznie), stan pogody i temperaturę powietrza. Pracownik CLB potwierdzał datę i godzinę przyjęcia próbek do laboratorium, stan próbki (prawidłowy), temperaturę po dostarczeniu próbek do laboratorium, sposób utrwalenia próbki. Większość próbek wody była pobierana przez pracowników CLB (22).

Przed katastrofą na Odrze WIOŚ otrzymywał sprawozdania z CLB zawierające wyniki badań w terminie od 6 do 35 dni od pobrania próbki wody. Najdłuższy termin dotyczył próbek wody Odry pobranych 26.10.2021 r. w celu oznaczenia ChZT-Cr, pestycydów i WWA (wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych), przekazanych do CLB 27.10.2021 r., badania prowadzono do 26.11.2021, sprawozdanie sporządzono 30.11.2021 r. Z kolei, w odniesieniu do pobranych z Odry w sierpniu 2022 r. próbek wody (w dniach 9.08.-15.08.2022 r.) terminy te wynosiły 1-2 dni.

Przed katastrofą na Odrze LWIOŚ występował do Wydziału Monitoringu z wnioskiem o interpretację wyników badań wody w terminie od 1 dnia do 84 dni, średnio 15 dni od daty sprawozdania, najkrótszy termin dotyczył próbek wody z okolic składowiska odpadów w Mirocinie Dolnym (*zaistniały konflikt społeczny i medialny charakter*

³⁷ Dz. U. poz. 2149.

³⁸ Dz. U. poz. 1475.

³⁹ W próbie ujęto sprawozdania przekazane do interpretacji przez WI i dwa sprawozdania w związku z poborami dokonanymi przez DI.

⁴⁰ Np. Przystań w Krośnie Odrzańskim, przeprawa promowa w Maszewie.

sprawy) – 1 dzień. Najdłuższy – próbek pobranych z rz. Nysa Łużycka w toku kontroli, dotyczącej zakładu gospodarowania odpadami⁴¹. Natomiast w związku z kryzysem ekologicznym na Odrze, LWIOŚ występował nawet tego samego dnia (próbki pobrane w dniach 9.-10.08.2022 r., sprawozdania z 11.-12.08.2022 r., przekazane do interpretacji 12.08.2022 r., ze wskazaniem *sprawa priorytetowa ze względu na jej międzynarodowy charakter*). Licząc ww. terminy od daty poboru próbek wody do otrzymania analizy wyników z Wydziału Monitoringu, interpretację wyników badań otrzymywano w terminie od 23 do 122 dni od poboru prób wody. Wyjątkiem była interpretacja przedstawiona w związku z katastrofą na Odrze w sierpniu 2022 r. – w tym wypadku analiza Wydziału Monitoringu z 18.08.2022 r. obejmowała próbki wody pobrane z Odry w dniach 9.-15.08.2022 r.

LWIOŚ wyjaśniając przyczyny tak długich terminów występowania do Wydziału Monitoringu z wnioskiem o interpretację wyników wskazał, że nie było to zadanie priorytetowe, zwłaszcza w kontekście sytuacji na Odrze: *Próby wody pobrane z Nysy Łużyckiej przez pracownika CLB, Oddział w Zielonej Górze w dniu 30 maja 2022 r. zostały zlecone profilaktycznie przez WIOŚ w Zielonej Górze na potrzeby własne. Tego samego dnia WIOŚ prowadził kontrolę zakładu [...], który zlokalizowany jest w bliskim sąsiedztwie Nysy Łużyckiej. Pobór prób nie był konsekwencją żadnych zgłoszeń od osób fizycznych lub innych organów dotyczących podejrzenia zanieczyszczenia Nysy Łużyckiej. Również wstępne oznaczenia fizyko-chemiczne wykonane na miejscu nie wskazywały na możliwość ewentualnego zanieczyszczenia rzeki.*

Z powyższego wynika, że na sposób realizacji zadań przez WIOŚ wpłynęło wyłączenie ze struktur WIOŚ prowadzenia laboratorium oraz monitoringu i przekazanie ww. zadań do GIOŚ od 2019 r., w związku z czym terminy upływające pomiędzy poborem prób wody a uzyskaniem informacji z CLB (wyniki badań prób) lub Wydziału Monitoringu (interpretacja tych wyników) nie były w pełni zależne od działania WIOŚ.

(akta kontroli str. 189-202, 1248, 1253, 1262, 1268, 1531-1532, 1913-1951)

Informacje o czynnikach znacząco oddziaływujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry (presje)

2.1. WIOŚ posiadał informacje o czynnikach znacząco oddziaływujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry (presje) wynikające m.in. z:

- ww. interpretacji badań dokonywanych przez Wydział Monitoringu, w których każdorazowo Wydział wskazywał stan jcwp. W wypadku Odry stan ten był zły i wynikał z badań prowadzonych w ramach PMS. Odnosząc się do presji lub oddziaływań i zagrożeń antropogenicznych dla Odry w województwie lubuskim wskazywano na: niską emisję i rolnictwo, przy czym na południu województwa (do Kanalu Wschodniego) – również presję przemysłową związaną ze zrzutem chlorków; natomiast na północy (w biegu rzeki poniżej Warty) – niezidentyfikowanie presji mogącej być przyczyną przekroczeń wskaźników jakości⁴²;
- raportu *Stan środowiska województwa lubuskiego 2020*⁴³, przygotowanego przez Wydział Monitoringu, na który powołał się WIOŚ w *Planach działalności kontrolnej* na 2021 r. i na 2022 r. zawierających ogólną ocenę znaczących zagadnień dotyczących środowiska (art. 5a ust. 1 pkt 1 ustawy o IOŚ). W planach wskazano, że województwo *charakteryzuje się średnim uprzemysłowieniem i największym*

⁴¹ Sprawozdanie z CLB z dnia 20.06.2022 r., wniosek do Wydziału Monitoringu z 9.09.2022 r. (wpływ 12.09.2022 r.).

⁴² Na terenie województwa lubuskiego:

Odra od Wałów Śląskich do Kanalu Wschodniego PLRW6000211511 <https://wody.isok.gov.pl/pdf/JCW/RW6000211511.pdf>

Odra od Kanalu Wschodniego do Czarnej Strugi PLRW60002115379 <https://wody.isok.gov.pl/pdf/JCW/RW60002115379.pdf>

Odra od Czarnej Strugi do Nysy Łużyckiej PLRW6000211739 <https://wody.isok.gov.pl/pdf/JCW/RW6000211739.pdf>

Odra od Nysy Łużyckiej do Warty PLRW60002117999 <https://wody.isok.gov.pl/pdf/JCW/RW60002117999.pdf>

Odra od Warty do Odry Zachodniej, PLRW60002119199 <https://wody.isok.gov.pl/pdf/JCW/RW60002119199.pdf>

⁴³ *stan środowiska 2020 lubuskie.pdf* (gios.gov.pl), w publikacji wykorzystano materiały przygotowane w WI WIOŚ.

w kraju zalesieniem (blisko 49%), występują na terenie województwa różnorodne problemy ekologiczne. Najważniejsze z nich, wymagające podjęcia wzmożonych działań inspekcyjnych to: konieczność dążenia do kompleksowego uporządkowania i rozwiązania gospodarki wodno-ściekowej w obrębie wyznaczonych aglomeracji, a w szczególności na terenach poza aglomeracjami na obszarach wiejskich, [...] eliminowanie prawdopodobieństwa występowania poważnych awarii przemysłowych.

W zakresie jakości wód, w planach wskazywano, że jakość wód na terenie województwa lubuskiego jest wynikiem presji związanej z odprowadzaniem do wód ścieków komunalnych i przemysłowych oraz z dopływem zanieczyszczeń z tzw. punktowych źródeł przemysłowych oraz przestrzennych źródeł rolniczych.

(akta kontroli, str. 95, 100, 189-202)

Źródła zanieczyszczeń

2.2. Zgodnie z danymi WIOŚ, w zakresie wód na terenie województwa lubuskiego, źródłami zanieczyszczeń o charakterze:

- punktowym były przede wszystkim oczyszczalnie ścieków⁴⁴ - 171 instalacji, które mogły wprowadzać 376.871,37 m³ ścieków /dobę – dane na dzień 3.11.2022 r.,
- obszarowym – podmioty prowadzące działalność rolniczą, w tym działy specjalne produkcji rolnej oraz działalność, w której są stosowane lub przechowywane nawozy, 396 podmiotów na dzień 31.12.2021 r. i 590 podmiotów na dzień 31.12.2022 r., według danych *sprawozdania z działalności kontrolnej WIOŚ* w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Dane dotyczące wydanych pozwoleń wodnoprawnych WIOŚ uzyskiwał w ramach realizacji obowiązku z art. 400 ust. 9 PW⁴⁵, tj. na skutek przekazania ostatecznych decyzji.

W wyniku przeprowadzonych oględzin dotyczących rejestrów WIOŚ stwierdzono, że:

- pozwolenia wodnoprawne i zintegrowane wpływające do WIOŚ w Zielonej Górze są rejestrowane jako poczta przychodząca w systemie *e-Dok* (skan dokumentu),
- przekazywane przez właściwe organy kopie pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych były włączane do dokumentacji dotyczącej zakładu, prowadzonej w formie papierowej. W dokumentacji tej (teczki) są gromadzone chronologicznie ww. dokumenty oraz inne związane z działalnością kontrolną WIOŚ. Na podstawie dokumentacji dotyczącej pięciu zakładów i sześciu pozwoleń, w tym trzech wydanych w latach 2021-2022 stwierdzono, że:
 - w trzech przypadkach pozwolenie zostało przekazane WIOŚ, przy czym w dwóch - pozwolenia wpłynęły w terminie do miesiąca od dnia wydania (ostateczności), a w jednym - ponad dwa miesiące po dacie uzyskania waloru ostateczności,
 - w trzech przypadkach pozwolenia zostały pozyskane w toku kontroli WIOŚ, w jednym - z pozwolenia nie wynikało, aby ww. dokument był przekazywany z rozdzielnika do WIOŚ, w drugim – pozwolenie nie zostało przekazane do WIOŚ przez osiem miesięcy⁴⁶, w trzecim - kontrola była prowadzona w czasie uzyskania przez zakład pozwolenia, a ostateczne pozwolenie⁴⁷ wpłynęło do WIOŚ po upływie blisko pięciu miesięcy.

⁴⁴ Na stronie BIP WIOŚ zamieszczono wykaz oczyszczalni ścieków w województwie lubuskim wg stanu na dzień 18.07.2022 r. [Kopia Wykaz oczyszczalni - stan na 18.07.2022 r...xlsx \(lubuskie.pl\)](#)

⁴⁵ Zgodnie z art. 400 ust. 9 tej ustawy organ właściwy w sprawach pozwoleń wodnoprawnych na pobór wód oraz wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, w tym na rolnicze wykorzystanie ścieków, przekazuje właściwemu organowi Inspekcji Ochrony Środowiska kopie ostatecznej decyzji.

⁴⁶ Pozwolenie z 20.01.2021 r. zostało pozyskane w trakcie ostatniej kontroli 8-28.09.2022 r.

⁴⁷ Pozwolenie z 27.08.2021, decyzja ostateczna z 15.09.2021 r., które wpłynęło do WIOŚ 14.02.2022 r. (przekazane przez WP), a wcześniej WIOŚ pozyskał kopię ww. w czasie kontroli w zakładzie zakończonej 13.09.2021 r.

- dane z pozwoleń są ujmowane w wykazie oczyszczalni ścieków w województwie lubuskim⁴⁸, celem poinformowania ewentualnych zainteresowanych, w związku z udzielaniem informacji o środowisku, ostatni taki wykaz został zamieszczony 18.07.2022 r. Wykaz zawiera m.in. dane dotyczące przepustowości (m³ na dobę) i ilości ścieków (m³ na dobę), nie zawiera natomiast szczegółowych danych jakościowych z pozwoleń. Jak oświadczyła główny specjalista WIOŚ *nie ma prawnego obowiązku tworzenia zestawienia oczyszczalni, ww. zestawienie jest aktualizowane okresowo, w zależności od potrzeb, np. w sytuacji gdy określony podmiot wystąpi z wnioskiem o udzielenie informacji o środowisku, taki wykaz jest publikowany w BIP*. Ponadto na stronie BIP zostały opublikowane: *Rejestr decyzji karnych* (ostatni dotyczący 2021 r.), *Lista instalacji, ustalonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, które podlegają obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, w podziale na branże, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości* – ostatni stan na 14.12.2022 r.
- dane zawarte w pozwoleniach i pomiarach wprowadzanych ścieków dokonywanych przez zakłady były analizowane w ramach kontroli dokumentacyjnej (opis w pkt 6), wynik kontroli był rejestrowany w Informatycznym Systemie Kontroli, dalej ISK (system umożliwia generowanie *adnotacji z kontroli dokumentacyjnej*, wg jednolitego wzoru). Natomiast wyniki badań prób ścieków przekazywane przez zakłady w ramach automonitoringu, w wypadku ich zgodności z warunkami pozwolenia wodnoprawnego nie są ujmowane w ISK, gdy są przekroczenia wzmianka o tym fakcie jest ujmowana w ISK i ma odzwierciedlenie w adnotacji z kontroli dokumentacyjnej. W wypadku kontroli z wyjazdem w teren, gdy następuje pomiar ścieków, skan sprawozdania jako załącznik do protokołu kontroli jest zamieszczany w ISK.

Taki obieg pozwoleń powoduje, iż WIOŚ o zmianach w zakresie warunków korzystania ze środowiska, w wypadku braku przekazania informacji w tym zakresie od organów właściwych, dowiaduje się z opóźnieniem (w toku wszczętych kontroli). WIOŚ nie korzystał z informacji dotyczących pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych, ocen wodnoprawnych, w systemie informacyjnym gospodarowania wodami (dalej SIGW), prowadzonym przez Wody Polskie⁴⁹, o którym mowa w art. 330 i nast. ustawy PW i w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 10 września 2020 r. w sprawie systemu informacyjnego gospodarowania wodami⁵⁰. W SIGW, zgodnie z ww. rozporządzeniem gromadzi się m.in. informacje o:

- wielkości zrzutów ścieków i wód opadowych lub roztopowych wprowadzanych albo odprowadzanych do wód lub do ziemi, wg informacji z pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz wskazań przyrządów pomiarowych - § 3 pkt 9,
- pozwoleniach wodnoprawnych, ocenach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych w zakresie wprowadzania ścieków i odprowadzania wód opadowych lub roztopowych do wód lub do ziemi, obejmujące: wykaz oraz kopie ww. pozwoleń i ocen, a także ilość i rodzaj substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych - § 3 pkt 13 ww. rozporządzenia.

⁴⁸ Na stronie BIP WIOŚ zamieszczonym na https://bip.wrota.lubuskie.pl/wios_zg/system/obj/1007_WYKAZ_OCZYSZCZALNI_-_WOJ._LUBUSKIE_-_STAN_18.07.2022_R..PDF

⁴⁹ Zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne podmiot prowadzący rejestr publiczny zapewnia podmiotowi publicznemu, nieodpłatny dostęp do danych zgromadzonych w prowadzonym rejestrze, w zakresie niezbędnym do realizacji tych zadań.

⁵⁰ Dz.U. z 2020 r. poz. 1656.

WIOŚ nie zawarł porozumienia ws. utrzymania wspólnych elementów infrastruktury technicznej przeznaczonej do przechowywania i udostępniania zbiorów danych objętych SIGW (art. 330 ust. 4 PW).

W toku kontroli NIK, regionalne zarządy gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie (dalej *PGW WP*)⁵¹ przekazały na wniosek WIOŚ dane w zakresie obszaru województwa lubuskiego, tj.

- RZGW we Wrocławiu - wykaz pozwoleń wodnoprawnych wydanych przed 1.01.2018 r. (1.374 pozwoleń) i wydanych przez PGW WP (1.807 pozwoleń);
- RZGW w Szczecinie – zestawienie pozwoleń w granicach regionu wodnego Dolnej Odry i Przymorza Zachodniego (10 pozwoleń), w odpowiedzi tej Zarząd wskazał na SIGW, gdzie gromadzi się informacje o pozwoleniach wodnoprawnych oraz o urządzeniach wodnych;
- RZGW w Bydgoszczy – zestawienie ww. informacji na podstawie danych zamieszczonych w SIGW dla regionu wodnego Noteci (376 pozwoleń), dane zostały zanonimizowane w zakresie danych osobowych,
- RZGW w Poznaniu – zestawienie ww. informacji, na podstawie danych zamieszczonych w SIGW dla regionu wodnego Warty w podziale na dane z pozwoleń wodnoprawnych wydanych w latach 2002-2017 i w latach 2018-2022, z zastrzeżeniem, że dane te mogą się powielać (zrzuty wód opadowych: odpowiednio 179 i 185 pozwoleń oraz zrzuty ścieków – 66 i 173 pozwolenia), jak wskazano w odpowiedzi dane nie zostały zanonimizowane, z uwagi na cel ich pozyskania i umożliwienie WIOŚ dokonania identyfikacji podmiotów.

Ww. informacje zawierały dane dotyczące decyzji, tj. organ, numer, data wydania, termin obowiązywania, podmiot (poza danymi zanonimizowanymi), rodzaj ścieków, odbiornik oraz w części dotyczące lokalizacji (numer działki lub współrzędne geograficzne).

Dane dotyczące podmiotów prowadzących działalność rolniczą będące w dyspozycji WIOŚ w okresie objętym kontrolą również były niekompletne i nieaktualne. WIOŚ wykorzystywał dane, o których mowa w art. 108 ust. 4 PW, przekazane w marcu 2018 r. przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (dalej *ARiMR*), podlegające weryfikacji w toku czynności kontrolnych. Dopiero, po blisko pięciu latach, WIOŚ wystąpił o aktualne dane.

Opisywany powyżej sposób przekazywania pozwoleń do WIOŚ i ich rejestrowania, przy jednoczesnym ograniczonym korzystaniu z SIGW oraz współpracy z *ARiMR* i *PGW WP*, powodował, że WIOŚ nie zawsze posiadał wiedzę nt. aktualnych warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych, a także producentów rolnych, co rzutuje na ekonomikę kontroli, w szczególności realizowanej w zakresie automonitoringu oraz w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych – szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 1.

(akta kontroli str. 361, 440-468, 1263-1270, 1324-1351, 1913-1951, 1959)

Planowanie kontroli

2.3. Plany działalności kontrolnej na 2021 i na 2022 r. zasadniczo zostały sporządzone zgodnie z wymogami art. 5a ustawy o IOŚ, w szczególności zawierając wykaz zakładów objętych planem, w tym wykaz zakładów o zwiększonym ryzyku i zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej w rozumieniu przepisów o ochronie środowiska (dalej *ZZR* i *ZDR*) – w planach na 2021 r. przewidziano do kontroli osiem takich zakładów, a na 2022 r. – dziewięć; ww. kontrole wykonano. Natomiast w zakresie instalacji wymagających uzyskania pozwolenia

⁵¹ Do czterech Regionalnych Zarządów Gospodarki Wodnej (dalej *RZGW*): we Wrocławiu, w Poznaniu, w Szczecinie, w Bydgoszczy oraz do dziewięciu Zarządów Zlewni: w Lwówku Śląskim, w Zielonej Górze, w Zgorzelcu, we Wrocławiu, w Gorzowie Wlkp. w Lesznie, w Szczecinie, w Stargardzie, w Pile.

zintegrowanego, plany te zawierając wykaz zakładów objętych planem, nie uwzględniały wykazu takich instalacji (art. 5a ust. 1 pkt 3 lit a ustawy) - szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 2.

(akta kontroli str. 89-150, 254-287, 1263, 1269)

Na podstawie kontroli w siedmiu zakładach z instalacjami wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego (zakłady zlokalizowane nad Odrą), ustalono, że częstotliwość prowadzenia kontroli w ww. planach była zgodna z art. 5a ust. 3-4 ustawy⁵².

W zakresie ochrony wód, zgodnie z *Wytycznymi do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska*⁵³ określonymi przez GIOŚ:

- za priorytetowe zadania w działalności kontrolnej zakładów z wyjazdem w teren realizowane w ramach cykli kontrolnych w 2021 r. uznaje się kontrole oczyszczalni ścieków położonych w aglomeracjach o wielkości RLM równej lub większej niż 10.000 pod kątem oceny spełnienia warunków w zakresie jakości ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i zintegrowanych, ze szczególnym uwzględnieniem substancji biogenych, wraz z pomiarami jakości ścieków odprowadzanych z tych oczyszczalni wykonanymi na zlecenie WIOŚ zgodnie z obowiązującymi przepisami (priorytet - cykl kontrolny 1, kontynuowany w 2022 r.);
- wśród ogólnopolskich celów kontroli⁵⁴ wskazano m.in. następujące:
 - nr 11. *Kontrola stosowania przepisów ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych*⁵⁵,
 - nr 30. *Kontrola przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych,*
 - nr 32. *Kontrola podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz działalność, w ramach, której są przechowywane nawozy naturalne lub stosowane nawozy, w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych – zgodnie z Wytycznymi na 2022 r. należało objąć kontrolą co najmniej 60 podmiotów.*

Plany działalności kontrolnej na 2021 i 2022 r. WIOŚ uwzględniały ww. Wytyczne.

Wyznaczenie zakładów do kontroli odbywa się w oparciu o ewidencję zakładów WIOŚ z podziałem według kategorii ryzyka oddziaływania zakładów na środowisko (ustalonej na podstawie wielokryterialnej oceny takiego oddziaływania⁵⁶), przyjęte cele działalności kontrolnej i priorytety oraz zasoby kadrowe. W tym celu skorzystano z danych ISK, który wskazuje, jakie zakłady powinny zostać objęte kontrolą w danym roku. W ewidencji WIOŚ na dzień 31.12.2021 r. znajdowało się 6.786 podmiotów, z określoną kategorią ryzyka⁵⁷.

(akta kontroli str. 89-150, 254-287, 561, 1263, 1269)

Plany działalności kontrolnej na 2021 r. i na 2022 r. zawierały tabele rocznego planu kontroli z wyjazdem w teren, w których wskazano: zakład podlegający kontroli (nazwa,

⁵² W odniesieniu do instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego okres pomiędzy kontrolami nie przekracza: 1) roku dla instalacji stwarzających największe zagrożenie; 2) 3 lat dla instalacji, której prowadzącym instalację jest organizacja zarejestrowana w systemie ekzarządzania i audytu (EMAS) lub dla instalacji stwarzających najmniejsze zagrożenie.

⁵³ Wytyczne GIOŚ z 26.11.2020 r. dot. 2021 r. oraz wytyczne GIOŚ z 2.12.2021 r. dot. 2022 r.

⁵⁴ W planach działalności kontrolnej w 2021 r. i 2022 r. sformułowano 57 celów ogólnopolskich i trzy cele wojewódzkie w 2021 r. oraz 58 celów ogólnopolskich w 2022 r.

⁵⁵ Dz.U. z 2022 r. poz. 2336, ze zm.

⁵⁶ W oparciu o doświadczenia norweskie przyjęto zasadę kontrolowania wszystkich zakładów, które mogą negatywnie wpływać na środowisko oraz wyboru do kontroli 20% zakładów, które stwarzają 80% problemów ochrony środowiska.

⁵⁷ Zakłady zaliczane do I kategorii ryzyka – w każdym roku (34 zakłady), do II – nie rzadziej niż raz na trzy lata (40 zakładów), do III – co 4 lata (329 zakładów), do IV – co 5 lat lub rzadziej (2.581 zakładów), do V kategorii – (2.802 zakłady); od 2021 r. przyjęto, że zakłady zaliczane do I kategorii ryzyka – w każdym roku, do II – nie rzadziej niż raz na trzy lata, będą kontrolowane zgodnie z wymogami ustawowymi, decyzje o umieszczeniu zakładów z kategorii III – V podejmuje wojewódzki inspektor ochrony środowiska, ww. nie umieszczono, za wyjątkiem m.in. objętych cyklami kontrolnymi, wymagających raportowania, w których stwierdzono określone naruszenia.

adres, nr REGON, PESEL), przypisaną kategorię ryzyka, charakter kontroli (kompleksowa, problemowa), przeprowadzającego kontrole (WI, DI), cele kontroli: ogólnopolskie lub wojewódzkie, cykle kontrolne.

WIOŚ na 2021 r. zaplanował kontrole z wyjazdem w teren do łącznie 734 zakładów. W 61 zakładach zaplanowano kontrole przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych i pozwoleniach zintegrowanych (cel 30), w tym w 20 oczyszczalniach (także cykl 1), a w 12 podmiotach - w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej (cel wojewódzki) - łącznie zaplanowano objąć kontrolą 71 zakładów. W 111 zakładach planowano kontrole przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (cel 32), w dwóch - dotyczące odpadów wydobywczych (cel 11).

W 2022 r. kontrole z wyjazdem w teren planowano w 432 zakładach. W 19 zakładach miały one dotyczyć przestrzegania warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz zintegrowanych (cel 30), w tym w czterech oczyszczalniach (też cykl 1). W 122 zakładach planowano kontrole przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (cel 32).

W *planie działalności kontrolnej na 2022 r.* położono nacisk na kontrole interwencyjne; wskazano, że 45% czasu inspekcyjnego zostanie przeznaczone na przeprowadzenie kontroli terenowych związanych z wystąpieniem zdarzeń o charakterze poważnych awarii oraz załatwianie skarg i wniosków o interwencje; a kontrole interwencyjne realizowane będą w pierwszej kolejności. Przyjęto także, że w 2022 r. inspektorzy z grupy dochodzeniowo-śledczej (trzech) nie będą prowadzili samodzielnych kontroli planowych, a jedynie uczestniczyli w kontrolach jako inspektorzy wspomagający zajmujący się aspektem transgranicznego przemieszczania odpadów. Z wyjaśnień LWIOŚ wynika, że przyczyną tej sytuacji było to, iż:

- tylko koordynator grupy posiadał uprawnienia inspektora IOŚ, dwóch inspektorów takie uprawnienia uzyskało we wrześniu 2022 r.,
- w lipcu 2022 r. powołany został Wydział Zwalczania Przystępczości Środowiskowej, w związku z powyższym dotychczasowy koordynator grupy został zaangażowany do tworzenia struktur nowopowstałej komórki organizacyjnej,
- inspektorzy nie posiadający uprawnień zostali skierowani do kontroli transgranicznego przemieszczania odpadów w celu podniesienia swoich umiejętności.

W *Planie działalności kontrolnej na 2023 r.* uwzględniono wytyczne do planowania działalności organów Inspekcji Ochrony Środowiska w 2023 r. GIOŚ, zgodnie z którymi przewidziano do przeprowadzenia m.in. dwa cykle związane z ochroną jakości wód⁵⁸.

(akta kontroli str. 111-126, 135-150, 1263, 1269, 1834-1864, 2005-2006)

3.1. W okresie objętym kontrolą, w *Rejestrze skarg i wniosków* WIOŚ w 118 pozycjach ujęto skargi (interwencje, zawiadomienia) dotyczące złego stanu wód w rzekach, tj.:

- w 2021 r. 40 z zakresu działania WI (Zielona Góra) i 11 - DI (Gorzów Wlkp.);
- w 2022 r. (do 10.10.2022 r.) 45 – WI i 22 - DI, w tym w 11 dotyczących katastrofy na Odrze i późniejszych zdarzeń w II poł. 2022 r. z: 8.-11.08.2022 r. (śnięte ryby⁵⁹) i 31.08.-1.09.2022 r. (chemiczny zapach⁶⁰).

⁵⁸ Tj. kontrola podmiotów odprowadzających ścieki przelewami burzowymi komunalnej kanalizacji ogólnospławnej do śródlądowych wód powierzchniowych pod kątem oceny przestrzegania dopuszczalnej średniej rocznej liczby zrzutów z poszczególnych przelewów; kontrola podmiotów prowadzących produkcję rolną, a w szczególności podmiotów, które w bezpośrednim sąsiedztwie wód powierzchniowych przechowują lub stosują nawozy naturalne, pod kątem oceny, w tym na podstawie wyników pomiarów jakości wód powierzchniowych zlecanych w trakcie kontroli do CLB GIOŚ, czy prowadzona działalność powoduje zanieczyszczenie azotanami.

⁵⁹ W *Rejestrze skarg i wniosków*: WI: poz. 56, 57, 60, DI: poz. 15, 18-21.

⁶⁰ W *Rejestrze skarg i wniosków*: WI: poz. 76, 78, 79.

Ww. dotyczyły zaobserwowanych zmian właściwości wody (koloru, zapachu wody, wystąpienia piany, plam), śniętych ryb, podejrzeń wprowadzenia ścieków do wód (m.in. nienależycie oczyszczonych przez oczyszczalnie ścieków), czy kolizji drogowej. Ww. *Rejestr* nie był prowadzony rzetelnie, nie ujmowano w nim wszystkich skarg lub wniosków o podjęcie interwencji - szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* pkt 3.

W przypadku wskazania w skardze konkretnej lokalizacji źródła zanieczyszczenia, WIOŚ podejmował czynności: przeprowadzał kontrolę - rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie lub patrol ekologiczny. W wypadku spraw, leżących w zakresie kompetencji innych organów – przekazywał sprawę tym organom.

(akta kontroli str. 469-526, 550, 1264, 1270-1271, 1913-1951)

3.2. Badanie prawidłowości załatwiania skarg przeprowadzono na próbie 20 spraw – 11 wszczętych w 2021 r. i dziewięciu wszczętych w I poł. 2022 r., ujętych w *Rejestrze skarg i wniosków* w 32 pozycjach⁶¹. Po wpływie informacji dot. zagrożenia czystości wód, w zależności od okoliczności sprawy podjęto czynności kontrolne lub rozpoznawcze, w tym dokonywano oględzin zanieczyszczonych obszarów wodnych lub pobierano próbki ścieków lub wód.

W 18 sprawach wszczęto kontrole w ustalonym podmiocie⁶² (szczegółowy opis poniżej w pkt 4.4), w dwóch - nie prowadzono kontroli u potencjalnego sprawcy, pobrano próby wody z rzeki i ustalono że źródło zanieczyszczenia jest zlokalizowane w województwie dolnośląskim. W jednej z nich inspektor WI w ramach rozpoznania, dokonał poboru prób wody w dniu 26.10.2021 r., następnego dnia po powzięciu informacji dotyczącej silnie wyczuwalnego zapachu fenolu oraz plam na rzece w Krośnie Odrzańskim, lecz badanie nie objęło indeksu fenolowego - szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 4.

(akta kontroli, str. 203-253, 1380-1383, 1479-1484)

Reakcja na wpływające informacje następowała w przypadku:

- 13 spraw - najpóźniej dwóch dni od otrzymania wiadomości,
- pięciu spraw - od czterech do sześciu dni od powzięcia wiadomości,
- dwóch sprawach - 15 i 20 dnia od otrzymania informacji.

Tym samym ww. w większości (13 spraw) przeprowadzane były zgodnie z art. 5a ust. 7 ustawy o IOŚ - w celu jak najszybszego zbadania skarg i wniosków o interwencje. Kryterium tego nie spełniały pozostałe sprawy, zwłaszcza w kontekście przedmiotu zanieczyszczenia (rzeki) - opis w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 5.

LWIOŚ, co do zasady, zawiadamiał wnoszącego skargę o sposobie jej załatwienia, stosownie do art. 237 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (dalej KPA)⁶³, poza dwoma wyjątkami, gdy: skarga nie zawierała imienia, nazwiska i adresu wnoszącego⁶⁴, skarżący nie podał danych adresowych⁶⁵.

W trzech przypadkach organ prowadzący sprawę nie zawiadomił skarżącego o niezakończonym w terminie, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 6a.

(akta kontroli str. 1435, 1479-1484)

⁶¹ W *Rejestrze skarg i wniosków*: DI cztery sprawy w 2021 r., tj. poz. 6, 7, 15 (DEL-GORZÓW 302/2021, DEL-GORZÓW 315/2021), poz. 16-17 (DEL-GORZÓW 345/2021), poz. 18 (DEL-GORZÓW 401/2021), poz. 20 (DEL-GORZÓW 423/2021), cztery sprawy w 2022 r. poz. 2 (DEL-GORZÓW 42/2022), poz. 4 (DEL-GORZÓW 58/2022), poz. 5 (DEL-GORZÓW 104/2022), poz. 7 (DEL-GORZÓW 118/2022); WI siedem spraw w 2021 r. poz. 30-33 (WIOS-ZGORA 641/2021), poz. 36 (WIOS-ZGORA 667/2021), poz. 39 i 52 (WIOS-ZGORA 666/2021), poz. 41 (WIOS-ZGORA 729/2021), poz. 53-54 (WIOS-ZGORA 921/2021), poz. 62, 63, 67 (WIOS-ZGORA 1034/2021, WIOS-ZGORA 1035/2021), poz. 70 (WIOS-ZGORA 980/2021), pięć spraw w 2022 r.: poz. 8 (WIOS-ZGORA 81/2022), poz. 24 i 29 (WIOS-ZGORA 213/2022), poz. 26 i 35 (WIOS-ZGORA 268/2022), poz. 36 (WIOS-ZGORA 278/2022), poz. 37 (WIOS-ZGORA 278/2022).

⁶² Z tego: w dwóch przypadkach (kontrole Nr DEL-GORZOW 315/2021 i Nr WIOS-ZGORA 81/2022) były to kontrole planowe, kompleksowe, natomiast w 16 –pozaplanowe, problemowe, interwencyjne.

⁶³ Dz. U. z 2022 r. poz. 2000.

⁶⁴ Wniesiona w dniu wszczęcia kontroli planowej w zakładzie (nr WIOS-ZGORA 81/2022). Zgodnie z § 8 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji przyjmowania i rozpatrywania skarg i wniosków (Dz.U. z 2002 r. Nr 5, poz.46) skargi i wnioski niezawierające imienia i nazwiska oraz adresu wnoszącego pozostawia się bez rozpoznania.

⁶⁵ Kontrola Nr DEL-GORZOW 104/2022.

W jednej sprawie skarga została wniesiona przez radnego gminy Bobrowice, który wnioskował o przeprowadzenie kontroli jakości ścieków z oczyszczalni. WIOŚ nie zawiadomił o stanie rozpatrzenia skargi w ustawowym terminie czternastu dni od dnia jej wniesienia (237 § 2 KPA) - opis w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 6b.

(akta kontroli str. 1709-1711)

Przeprowadzone kontrole

4.1. WIOŚ przeprowadził 2.256 kontrole w 2021 r. i 2.142 kontrole w 2022 r.

Liczba kontroli z wyjazdem w teren wyniosła 1.505 w 2021 r. i 1.327 w 2022 r., w tym:

- 727 i 415 kontroli planowych, z ustalonym podmiotem,
- 778 i 912 kontroli pozaplanowych⁶⁶, z czego:
 - z ustalonym podmiotem 375 i 434 kontroli (245 i 306 kontroli interwencyjnych, 108 i 91 na wnioski, 13 i 15 inwestycyjnych, 9 i 22 inne),
 - bez ustalonego podmiotu 403 i 478 kontrole (249 i 417 stanowiących rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie oraz 154 i 61 w zakresie transportu towarów lub odpadów).

Ponadto przeprowadzono 751 i 815 kontroli w oparciu o dokumenty, w tym:

- 571 i 658 kontroli opartych na analizie badań automonitoringowych,
- 148 i 145 kontroli pozostałych dokumentów (z wyłączeniem badań automonitoringowych),
- 32 i 12 kontrole dokumentacyjne bez ustalonego podmiotu, w zakresie transgranicznego przemieszczania odpadów.

W 2022 r. w porównaniu z 2021 r. nastąpił spadek ogólnej liczby kontroli o 5,4% i kontroli dotyczących odpadów. Przeprowadzono o 13,4% mniej kontroli z wyjazdem w teren, co związane było ze zmniejszeniem liczby kontroli planowych na rzecz pozaplanowych. Natomiast w 2022 r. przeprowadzono o 8,3% więcej kontroli w oparciu o dokumenty.

W okresie objętym kontrolą WIOŚ zgłosił wystąpienie na terenie województwa lubuskiego poważnej awarii celem ujęcia w rejestrze poważnych awarii⁶⁷, zdarzenie to nie spełniło kryteriów rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska⁶⁸. W 2022 r. WIOŚ nie stwierdził wystąpienia zdarzeń spełniających ww. kryteria, w związku z powyższym nie dokonywał takich zgłoszeń.

(akta kontroli str. 301, 439, 1290-1305)

Jako cel kontroli planowych w terenie z ustalonym podmiotem wskazano:

- przestrzeganie warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi (cel 30) - w 74 kontrolach w 2021 r. (symbol *5896*) i w 81 kontrolach w 2022 r. (*6175*),
- przestrzeganie przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (cel 32) - w 120 kontrolach w 2021 r. (symbol *5898*) i w 138 kontrolach w 2022 r. (*6177*),
- przestrzeganie przepisów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej - w 37 kontrolach w 2021 r. (symbol *5947*),

WIOŚ przeprowadził również kontrole w oczyszczalniach ścieków położonych w aglomeracjach o wielkości RLM równej lub większej niż 10 000 pod kątem oceny

⁶⁶ Do kontroli pozaplanowych zalicza się kontrole:

1) przeprowadzane na wniosek organów administracji publicznej lub podmiotów, o ile przepisy szczególne przewidują możliwość występowania z takim wnioskiem;

2) interwencyjne - przeprowadzane w związku z rozpatrywaniem skarg i interwencji dotyczących zanieczyszczenia środowiska lub podejrzenia wystąpienia takiego zanieczyszczenia, wystąpienia poważnych awarii lub w celu przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia

⁶⁷ Poz. 8 *Rejestr zdarzeń o znamionach Poważnej awarii i poważnych awarii 2021 r.*, dotyczący zdarzenia z 28.01.2021 r. w Zakęciu, gdzie w zakładzie prowadzącym działalność w zakresie składowania odpadów sklasyfikowanych jako odpady z wydobywania kopalni, na terenie podziemnego składowiska odpadów, doszło do wycieku substancji ropopochodnych. Skutkiem było zanieczyszczenie gruntu na powierzchni ok. 30 m². <https://www.gov.pl/attachment/e38e21fc-0f49-42a1-9144-148474691581>

⁶⁸ Dz. U. poz. 1555.

spełnienia warunków w zakresie jakości ścieków wprowadzonych do wód lub do ziemi (cykl nr 1, symbol *429* i *449*) - 19 w 2021 r. i cztery w 2022 r.

Pracownicy WIOŚ podczas kontroli w terenie prowadzili czynności związane z identyfikacją źródeł zagrożeń jakości wody oraz określeniem skali zanieczyszczeń, w formie wizji lokalnych, oględzin, również z wykorzystaniem dronów⁶⁹. Po wystąpieniu masowego śnięcia ryb w Odrze standardową praktyką stało się wykorzystywanie dronów podczas prowadzonych kontroli oraz działań kontrolnych – opis w pkt 1.2 i w obszarze 2 pkt 2.1 i 2.2.

(akta kontroli str. 1352, 1355, 1913-1951, 1957)

Kontrola pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych (ścieki)

4.2. Ocena spełniania warunków określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych, w zakresie jakości ścieków, dokonywana była podczas kontroli z wyjazdem w teren:

- w 2021 r. wykonano 63 kontrole (w tym 53 kontrole planowe, 9 interwencyjnych oraz 1 kontrolę pozaplanową inną). W przypadku 38 kontroli dokonano poboru prób ścieków odprowadzanych do środowiska (przez CLB na zlecenie inspektora WIOŚ), w 8 przypadkach stwierdzono naruszenia warunków ww. pozwoleń. W trakcie 38 kontroli przeanalizowano wyniki pomiarów wykonywanych przez podmioty, w 10 kontrolach stwierdzono naruszenie warunków przedmiotowych pozwoleń;
- w 2022 r. wykonano 46 takich kontroli (w tym: 27 kontroli planowych, 15 kontroli interwencyjnych oraz cztery kontrole pozaplanowe inne). W przypadku 24 kontroli dokonano poboru prób ścieków, w dziewięciu przypadkach stwierdzono naruszenia warunków ww. pozwoleń, ponadto w trakcie 28 kontroli przeanalizowano wyniki pomiarów wykonywane przez podmioty, z tego w sześciu stwierdzono naruszenie warunków przedmiotowych pozwoleń.

Ponadto ww. ocenę przeprowadzano podczas kontroli dokumentacyjnych gospodarki ściekowej – opis poniżej w pkt 6

(akta kontroli str. 7, 1958-1959)

Kontrole gospodarstw rolnych w zakresie dyrektywy azotanowej⁷⁰

4.3. W wyniku kontroli przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, prowadzonych w 2021 r. (118 kontroli) i w 2022 r. (139 kontroli) WIOŚ stwierdził odpowiednio: 38 naruszeń w 29 kontrolach oraz 31 naruszeń w 25 kontrolach. WIOŚ w sprawozdaniach z działalności kontrolnej identyfikował problemy występujące najczęściej przy wykonywaniu tego rodzaju kontroli (w 2021 r. - sześć, w 2022 r. - siedem).

(akta kontroli str. 293-294, 361, 1355-1356, 1913-1951)

Badanie kontroli

4.4. Badaniem objęto 23 sprawy, z których 18 kontroli zostało wszczętych na podstawie art. 9 ust. 1d ustawy o IOŚ w zw. z art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców⁷¹ w trybie interwencyjnym⁷². W pięciu sprawach

⁶⁹ Ww. wykorzystywano w działaniach WIOŚ dotyczących wód powierzchniowych 24.09.2021 r. (rz. Mierzęcka Struga), 6.04.2022 r. (kanał Obrzycy), 8.07.2022 r. (jezioro Paklicko Małe), 23.08.2022 r. (staw Mościce), 15.10.2022 r. (rz. Ilianka – gm. Torzym), 15.10.2022 r. (rz. Ilianka – m. Rojek, Rzepin, Świecko oraz jezioro Busko) oraz w związku z katastrofą na Odrze w dniach: 9.08.2022 r. (zdjęcia WI: Krosno Odrzańskie i Kosarzyn), następnie od 11.08.2022 r. (filmy WI: Nowa Sól – most i port, Cigacice, a DI: Kostrzyn, Słubice - południe i północ) w sierpniu na różnych jej odcinkach (zdjęcia lub filmy, za wyjątkiem WI: 22.08., 28.08., 30-31.08.2022 r., DI: 15.08., 27.08., 31.08.2022 r.).

⁷⁰ Kontrole przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (w tym programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu).

⁷¹ Dz. U. z 2021 r. poz. 162.

⁷² Zgodnie z art. 9 ust. 1b pkt 2 i ust. 1c ustawy o IOŚ kontrole te zostały zaliczone do pozaplanowych, interwencyjnych. Kontrole te przeprowadzono bez zawiadomienia o zamiarze wszczęcia kontroli ponieważ zgodnie z art. 9a ust. 2 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska do kontroli pozaplanowych przedsiębiorców nie stosuje się przepisów art. 47, art. 48, art. 50, art. 51, art. 54, art. 55 i art. 58 ustawy Prawo przedsiębiorców.

(kontrola planowa) kontrolowani zostali wcześniej zawiadomieni o wszczęciu kontroli poprzez doręczenie zawiadomienia. Zakres prowadzonych kontroli obejmował m.in. następujące cele:

- 30 - przestrzeganie warunków dotyczących ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz pozwoleniach zintegrowanych (14 spraw),
- 65 - przestrzeganie przepisów i decyzji administracyjnych w zakresie ochrony środowiska (cztery sprawy),
- 11 - kontrola przestrzegania przepisów ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (trzy sprawy),
- 12 - kontrola gospodarki odpadami powstającymi w wyniku oczyszczania ścieków komunalnych, w tym zagospodarowania osadów ściekowych (jedna sprawa),
- 66 - przestrzeganie przepisów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej (jedna sprawa),
- 57 - realizacja zarządzeń pokontrolnych (cztery sprawy).

Badanie ww. kontroli wykazało, że:

a) w większości, tj. w 16 sprawach (70%) inspektorzy WIOŚ przeprowadzili oględziny/wizje lokalne, co udokumentowano protokołami oględzin lub dokumentacją fotograficzną. W pozostałych przypadkach czynności kontrolne prowadzone były na terenie kontrolowanych podmiotów, w oparciu o dokumentację i nie wystąpiła potrzeba skorzystania ze środka dowodowego w formie oględzin. W jednej sprawie wykonano operację BSP (oblot dronem);

b) w toku prowadzenia 14 spraw (61%) pobierano próbki wody lub ścieków. Pobór próbek następował jednorazowo lub kilkakrotnie w toku prowadzenia kontroli. Zasada była, że próbki pobrane przez inspektorów WIOŚ przekazywano do CLB w dniu poboru lub w dniu następnym. CLB rozpoczynało badania zasadniczo tego samego dnia, w dwóch przypadkach badanie rozpoczęło dwa dni od pobrania próbek⁷³, a w innych dwóch - cztery dni od ich pobrania⁷⁴. Próbek nie pobierano, gdy wynikało to z charakteru ustaleń kontroli⁷⁵ lub braku takiej możliwości w toku kontroli⁷⁶;

c) w ośmiu przypadkach inspektorzy WIOŚ stwierdzili nielegalne, tj. bez zgody wodnoprawnej wprowadzanie ścieków do wód lub odprowadzanie wody deszczowej⁷⁷. LWIOŚ zawiadamiał o tym fakcie właściwy do wydania ww. organ poza jednym przypadkiem - szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości* pkt 7;

d) w siedmiu sprawach stwierdzono nieprawidłowe, tj. z naruszeniem zgody wodnoprawnej, wprowadzanie ścieków do wód lub odprowadzanie wody deszczowej⁷⁸. W żadnej z tych sytuacji nie zostały nałożone opłaty podwyższone (art. 280 pkt 2 lit. b PW), co wynikało z tego iż:

- w tych sprawach pobrano próbki ścieków w trakcie kontroli jednorazowo - zgodnie z § 8 ust. 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 grudnia 2017 r. w sprawie ustalania opłat podwyższonych za przekroczenie warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi⁷⁹ opłaty podwyższone nie mogą zostać nałożone na

⁷³ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 641/2021 i Nr WIOS-ZGORA 213/2022

⁷⁴ Nieustalone podmioty

⁷⁵ Brak pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie wód deszczowych i opadowych, na odprowadzanie ścieków przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych innego podmiotu, brak ważnego pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych z powierzchni dachów i placów, brak przeglądu technicznego szamba oraz umowy na odprowadzanie wody deszczowej

⁷⁶ Tj. w trakcie kampanii, gdy podczas której ścieki krążyły w układzie zamkniętym w instalacji do płukania; nie istniało miejsce spustowe, z którego można by było pobrać próby, a zrzut ścieków został dokonany z mauzerów poprzez studzienkę kanalizacji deszczowej.

⁷⁷ Kontrola Nr DEL-GORZOW 423/2021, Nr WIOS-ZGORA 641/2021, Nr WIOS-ZGORA 729/2021, Nr WIOS-ZGORA 729/2021, Nr WIOS-ZGORA 921/2021, Nr DEL-GORZOW 104/2022, Nr WIOS-ZGORA 81/2022, Nr WIOS-ZGORA 268/2022.

⁷⁸ Kontrola Nr DEL-GORZOW 315/2021, Nr DEL-GORZOW 345/2021, Nr WIOS-ZGORA 666/2021, Nr DEL-GORZOW 42/2022, Nr WIOS-ZGORA 213/2022, Nr WIOS-ZGORA 278/2022 i Nr WIOS-ZGORA 298/2022.

⁷⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 2501.

podstawie jednorazowej próbki ścieków pobranej w trakcie kontroli przez Inspekcję Ochrony Środowiska. Zastępca Kierownika DI wyjaśnił, że *Inspekcja mogłaby ustalić opłatę podwyższoną za wprowadzanie ścieków nienależycie oczyszczonych na podstawie własnych pomiarów przeprowadzonych w trakcie kontroli jedynie w sytuacji gdyby próbki zostały pobrane w tym samym czasie i w tej samej ilości w roku obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego, co próbki pobierane przez kontrolowany podmiot, i które byłyby zakwestionowane w toku kontroli. Wymagałoby to prowadzenia długotrwałej kontroli podmiotu wprowadzającego ścieki do środowiska. Taka kontrola byłoby uzasadniona jedynie w przypadku gdyby zachodziło podejrzenie, że kontrolowany podmiot fałszuje wyniki pomiarów lub jego działalność stanowi bardzo duże zagrożenie dla pogorszenia stanu środowiska w znacznych rozmiarach lub powodujące powstanie zagrożenia dla życia lub zdrowia ludzi. Ponadto taka praktyka byłaby bardzo trudna z logistycznego punktu widzenia. W sytuacji powyższych podmiotów taka sytuacja nie miała miejsca.*

- w jednej sprawie przedmiotem kontroli była także prawidłowość prowadzenia przez zakład automonitoringu pracy oczyszczalni ścieków. Poza nieprawidłowościami w jakości ścieków odprowadzanych w trakcie kontroli, ujawniono również nieprawidłowości w prowadzeniu automonitoringu, w tym jakości ścieków w próbkach pobieranych przez Zakład w poprzednich latach obowiązywania pozwolenia wodnoprawnego. Zgodnie z wyjaśnieniami Zastępcy Kierownika DI powyższe ustalenia kontroli będą stanowić podstawę do ustalenia w stosunku do tego podmiotu opłat podwyższonych za lata kalendarzowe poczynając od 2019 r. (za 2018 r. opłata podwyższona została ustalona na podstawie ustaleń poprzedniej kontroli decyzją Nr DI.7061.1.8.2020.WR z dnia 30.07.2020 r.). Opłaty podwyższone za kolejne lata będą ustalone z zachowaniem terminu wynikającego z art. 300 ust. 6 ustawy Prawo wodne (nie ma tu zastosowania art. 68 ustawy Ordynacji podatkowej), z którego wynika 5-letni okres przedawnienia. Po kontroli, w dniu 7.12.2021 r. wydano stosowane zarządzenie pokontrolne, obligujące Zakład do podjęcia działań polegających na zapewnieniu prawidłowej pracy oczyszczalni ścieków w celu dotrzymania warunków posiadanego pozwolenia wodnoprawnego;
- e)** w próbie objętej kontrolą stwierdzono, że inspektorzy WIOŚ wykonujący swoje czynności służbowe w ramach WI w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości podczas kontroli nie nakładali grzywn w postaci mandatów karnych, natomiast pracownicy DI nakładali ww. grzywny. Takie postępowanie trwało do października 2022 r. - szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 8;
- f)** w trzech przypadkach, pomimo ustaleń, nie wydano zarządzenia pokontrolnego po przeprowadzonej kontroli⁸⁰, co w dwóch sprawach było uzasadnione usunięciem nieprawidłowości (zakład w międzyczasie przedłożył wyniki pomiarów; *spółka już przed kontrolą zgodnie z obowiązującym terminem wystąpiła do organu wydającego przedmiotową decyzję o jej wydanie, wydanie zarządzenia pokontrolnego, zlecającego wystąpienie do organu wydającego decyzję było bezprzedmiotowe*). W jednej sprawie zaniechano wydania ww. zarządzenia – szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 9;
- g)** w zakresie informowania przez kontrolowanego o wykonaniu zarządzeń pokontrolnych stwierdzono, że:
 - jeden podmiot nie poinformował w wyznaczonym terminie LWIOŚ o zakresie wykonania zarządzenia pokontrolnego⁸¹, co skutkowało wystawieniem mandatu na podstawie art. 31a ust. 1 pkt 1 ustawy o IOŚ,

⁸⁰ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 921/2021, Nr DEL-GORZOW 118/2022 i Nr WIOS-ZGORA 268/2022.

⁸¹ Kontrola Nr DEL-GORZOW 42/2022 i Nr DEL-GORZOW 118/2022.

- w dwóch przypadkach kontrolowane podmioty niezgodne z prawdą poinformowały LWIOŚ o wykonaniu zarządzenia pokontrolnego⁸², co skutkowało wystawieniem mandatu na podstawie art. 31a ust. 1 pkt 2 ustawy o IOŚ,
- w dwóch przypadkach do WIOŚ nie wpłynęły informacje o wykonaniu zarządzeń pokontrolnych⁸³, a WIOŚ nie podjął żadnych działań zmierzających do ich wyegzekwowania - opis w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 10.

(akta kontroli, str. 1384-1431, 1436-1438, 1441-1442, 1444, 1446-1447, 1449, 1452-1453, 1457-1458, 1479-1766, 1913-1951)

Ogólne kierunki działania, zalecenia i wytyczne oraz polecenia GIOŚ dotyczące zapobiegania zanieczyszczeniom wód powierzchniowych

5. WIOŚ prowadząc kontrole uwzględniał ogólne kierunki działania, zalecenia i wytyczne oraz polecenia GIOŚ dotyczące zapobiegania zanieczyszczeniom wód powierzchniowych, np. dotyczące zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

(akta kontroli, str. 1913-1951)

Analiza wyników, prowadzonych przez podmioty korzystające z wód, pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi

6. WIOŚ analizował wyniki, prowadzonych przez podmioty korzystające z wód, pomiarów ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym, przedkładane przez ww. podmioty zobowiązane do ich prowadzenia stosownie do art. 304 ust. 1 pkt 2 PW⁸⁴. Wykonanie oceny było dokumentowane w ISK, w formie *adnotacji z kontroli dokumentacyjnej*. W zakresie gospodarki ściekowej, tj. oceny zgodności wykonanych przez podmioty pomiarów ilości i jakości ścieków odprowadzanych do środowiska:

- w 2021 r. wykonano 108 kontroli dokumentacyjnych, w przypadku 34 kontroli stwierdzono wystąpienie naruszeń warunków pozwoleń wodnoprawnych (art. 285-287 PW), w tym w czterech – nie uznano wyników przedłożonych pomiarów⁸⁵;
- w 2022 r. wykonano 118 kontroli dokumentacyjnych, w przypadku 33 kontroli stwierdzono wystąpienie naruszeń warunków pozwoleń wodnoprawnych, w tym w trzech – nie uznano wyników przedłożonych pomiarów.

Stosownie do art. 289 PW w razie korzystania z usług wodnych polegających na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym / zintegrowanym, w przypadkach, o których mowa w art. 286 (stwierdzenie przekroczenia warunków określonych w pozwoleniu, na podstawie pomiarów), art. 287 (nie uznanie wyników przedłożonych pomiarów) i art. 290 (nieprowadzenie pomiarów), właściwy organ Inspekcji Ochrony Środowiska

⁸² Kontrola Nr DEL-GORZOW 315/2021 i Nr DEL-GORZOW 58/2022.

⁸³ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 667/2021 i Nr WIOS ZGORA 729/2021.

⁸⁴ Zgodnie z art. 304 ust. 1 pkt 2 PW podmioty korzystające z usług wodnych są obowiązane do przekazywania wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu wodnoprawnym albo pozwoleniu zintegrowanym do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska:

a) w przypadku pomiarów ciągłych - w terminie 30 dni od dnia zakończenia półroczna, w którym pomiary zostały wykonane - za I półrocze oraz w terminie do dnia 31 stycznia roku następującego po roku kalendarzowym, w którym pomiary zostały wykonane - za rok kalendarzowy,

b) w przypadku pomiarów okresowych wykonywanych częściej niż jeden raz w miesiącu - w terminie 30 dni od dnia zakończenia kwartału, w którym pomiary zostały wykonane,

c) w pozostałych przypadkach - w terminie 30 dni od dnia zakończenia pomiaru.

2. Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej określi, w drodze rozporządzenia, formę i układ przekazywanych wyników pomiarów ilości pobranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, kierując się potrzebą ujednoczenia oraz uporządkowania przekazywanych wyników pomiarów.

⁸⁵ W myśl art. 287 PW właściwy organ Inspekcji Ochrony Środowiska może nie uznać przedkładanych mu wyników wymaganych pomiarów ilości, stanu i składu ścieków albo minimalnego procentu redukcji substancji zanieczyszczających w procesie oczyszczania ścieków, a w przypadku ścieków przemysłowych, dopuszczalnej ilości substancji zanieczyszczających, w szczególności substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.

wymierza opłatę podwyższoną, o której mowa w art. 280 pkt 2 lit. b PW. Dane dotyczące wysokości ww. opłat zostały zamieszczone poniżej w pkt 10.

(akta kontroli, str. 7, 1234-1234, 1953, 1958)

Kontrole przestrzegania przepisów ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych

7. Z uwagi na specyfikę województwa lubuskiego (brak kopalni węgla) kontrole dotyczące odpadów wydobywczych stanowią niewielki odsetek ogółu prowadzonych kontroli. W badanym okresie WIOŚ przeprowadził trzy kontrole dotyczące ładowych otworów wiertniczych oraz wydobywania złóż ropy naftowej i gazu ziemnego (2) oraz wydobywania kruszyw naturalnych (1)⁸⁶. W ww. kontrolach nie stwierdzono nieprawidłowości. WIOŚ nie prowadził kontroli pozaplanowych w ww. zakresie.

(akta kontroli, str. 1913-1951)

Uwzględnianie w rocznych planach pracy WIOŚ zapobiegania zanieczyszczeniu Odry

8. LWIOŚ ustalając, w porozumieniu z wojewodą, kierunki działania oraz roczne plany pracy WIOŚ, w szczególności roczne plany działalności kontrolnej uwzględnił zagrożenia związane z zanieczyszczeniem wód, w tym rz. Odry i jej dopływów – szczegółowy opis powyżej, w pkt. 2.1.

(akta kontroli str. 95-110, 135-140, 189-202, 1847-1864)

Analizy i oceny przestrzegania przepisów na obszarze województwa

9. W kontrolowanym okresie WIOŚ dokonywał na obszarze województwa analiz i ocen przestrzegania przepisów, dotyczących wykonywania zadań określonych w ustawie Prawo wodne, o których mowa w art. 5 ust. 4 pkt 4 w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 17 a ustawy o IOŚ w ramach opisanych powyżej działań - opis w obszarze 2, pkt 4.

(akta kontroli str. 1432-1434)

Wysokość opłat podwyższonych nałożonych w związku z wprowadzaniem ścieków do wód lub do ziemi

10. WIOŚ w związku z wprowadzaniem ścieków do wód lub do ziemi nałożył w latach 2021-2022 opłaty podwyższone w łącznej wysokości 889.084 zł. Na ww. kwotę złożyły się opłaty ustalone 58 decyzjami ostatecznymi, wydanymi na podstawie art. 280 pkt 2 lit. b ustawy Prawo wodne (opłatę podwyższoną ponosi się za korzystania z usług wodnych polegających na wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym albo w pozwoleniu zintegrowanym).

(akta kontroli str. 1323, 1960)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. LWIOŚ w okresie objętym kontrolą nie posiadał pełnej wiedzy na temat źródeł zanieczyszczeń, w zakresie niezbędnym dla podejmowania działań w dziedzinie ochrony wód powierzchniowych, co wpływa na realizację kontroli. Na powyższe wskazują stwierdzone w toku kontroli NIK, tj. długotrwałe przekazywanie WIOŚ pozwoleń przez organ właściwy (nawet po ośmiu miesiącach) oraz uzyskanie aktualnych danych do PGW WP i ARiMR dopiero w toku kontroli NIK.

W okresie objętym kontrolą WIOŚ w zasadzie nie korzystał z informacji dotyczących pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych, ocen wodnoprawnych w SIGW, nie zawarł także porozumienia z PGW WP ws. utrzymania wspólnych elementów infrastruktury technicznej przeznaczonej do przechowywania i udostępniania zbiorów danych objętych SIGW na podstawie art. 330 ust. 4 PW. Jak wyjaśnił LWIOŚ jednostka zasadniczo nie korzysta z systemu SIGW w ramach działań kontrolnych. Dane zawarte w systemie wykorzystywane są jedynie w trakcie kontroli

⁸⁶ Kontrola WIOS-ZGORA 938-2021, WIOS-ZGORA 441-2021, WIOS-ZGORA 236-2022.

przestrzegania obowiązków wynikających z „Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu” (Dz. U. z 2023 r., poz. 244) obowiązującego od 7 lutego 2023 r., jak również wcześniejszych aktów prawnych, tj. podczas ustalania lokalizacji działek w obrębie zlewni JCWP. Zauważyć należy, że na dzień sporządzenia niniejszej informacji dane SIGW są nieaktualne w powyższym zakresie (nieaktualne kody zlewni).

We WIOŚ dane zawarte w pozwoleniach i pomiarach wprowadzanych ścieków nie były w sposób kompleksowy rejestrowane, co – jak oświadczyła główny specjalista – nie jest zadaniem WIOŚ, ponadto WIOŚ nie ma wpływu na to co ma w swoich rejestrach PGW WP, ani kiedy i czy wydający pozwolenia je przekaże. WIOŚ nie korzysta z systemu SIGW, ponieważ nie są w nim zawarte konieczne/przydatne do kontroli dane. Zasadnym natomiast byłaby możliwość dostępu do ww. danych, zwłaszcza skanów pozwoleń wodnoprawnych.

W dniu 5.10.2022 r. LWIOŚ wystąpił do PGW WP z wnioskiem o udzielenie informacji dotyczących danych: wszystkich wylotów, które posiadają pozwolenia wodnoprawne na odprowadzanie ścieków (każdego rodzaju) lub na odprowadzanie wód opadowych i roztopowych, łącznie z danymi podmiotów eksploatujących ww. wyloty, zlokalizowanych na terenie województwa lubuskiego.

Na niepełną wiedzę dot. źródeł zanieczyszczeń wód w sytuacji wystąpienia katastrofy ekologicznej na Odrze wskazuje również fakt, iż w dniu 18.08.2022 r. Wojewoda Lubuski wystąpił do starostów województwa lubuskiego o informację zwrotną o zakładach, które posiadają określone w pozwoleniach zintegrowanych warunki odprowadzania ścieków do wód powierzchniowych (termin do 19.08.2022 r.), w związku z pismem Sekretarza Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska⁸⁷. Jednocześnie należy zauważyć, że wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska prowadzą wykaz instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego. Wykaz instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego został zamieszczony na stronie BIP WIOŚ w Zielonej Górze⁸⁸ - na dzień 28.02.2022 r. pozwolenie zintegrowane posiadało 128 instalacji. W wykazie tym nie są ujmowane oczyszczalnie ścieków komunalnych, a także nie wynika które z instalacji posiadają określone w pozwoleniach zintegrowanych warunki odprowadzania ścieków do wód powierzchniowych. Stosownie do art. 212 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁸⁹ minister właściwy do spraw klimatu prowadzi rejestr wniosków o wydanie pozwolenia zintegrowanego oraz wydanych pozwoleń zintegrowanych. W art. 212 ust. 1 ww. ustawy nałożono na ten organ obowiązek prowadzenia rejestru wniosków o wydanie pozwoleń zintegrowanych i wydanych pozwoleń zintegrowanych. Ustawodawca nie określił w sposób precyzyjny, jakiego rodzaju informacje powinny być zawarte w takim zestawieniu, ale trzeba pamiętać, że rejestry służą w głównej mierze opracowywaniu informacji będących w posiadaniu organu, a także wyciąganiu z nich wniosków⁹⁰.

Dane dotyczące podmiotów prowadzących działalność rolniczą będące w dyspozycji WIOŚ również były niekompletne i nieaktualne. W marcu 2018 r. ARiMR przekazał

⁸⁷ Pismo DIŚ-II.440.65.2022.KN z 17 sierpnia 2022 r.

⁸⁸ Wykaz instalacji, ustalonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, które podlegają obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, w podziale na branże, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. 2014, poz. 1169) – według stanu na dzień 28.02.2022 r. [999 Wykaz instalacji IPPC stan na 28.02.2022 r.pdf \(lubuskie.pl\)](https://dane.gov.pl/pl/999/Wykaz_instalacji_IPPC_stan_na_28.02.2022_r.pdf). Zgodnie z rejestrem instalacji udostępnionym na <https://dane.gov.pl/pl> w województwie lubuskim na dzień 25.06.2021 r. było 127 takich instalacji, na 30.06.2022 r. - 129, na 30.09.2022 r. - 130. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1673,rejestr-instalacji-posiadajacych- pozwolenie-zintegrowane>

⁸⁹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2556, ze zm.

⁹⁰ K. Gruszecki [w:] Prawo ochrony środowiska. Komentarz, wyd. VI, Warszawa 2022, art. 212.

dane, o których mowa w art. 108 ust. 4 ustawy Prawo wodne⁹¹, z zastrzeżeniem, że nie posiada kompleksowych danych dotyczących powierzchni upraw intensywnych, ponieważ obowiązek deklaracji upraw dotyczy wyłącznie gospodarstw rolnych o pow. gruntów ornych 10 ha i więcej (tj. ok. 20% wszystkich gospodarstw posiadających 60% użytków rolnych w skali całego kraju); dane dotyczyły kampanii 2017. ARiMR odnosząc się do prośby o wskazanie możliwości uzyskania bezpośredniego dostępu elektronicznego do ewidencji przez WIOŚ wyjaśnił, że: *obecnie w ARiMR trwają prace projektowo-programistyczne mające na celu budowę hurtowni danych wraz z możliwością udostępniania danych podmiotom zewnętrznym; wdrożenie funkcjonalności przewidziane jest w drugim półroczu 2018 r.* W dniu 11.10.2022 r. WIOŚ wystąpił do ARiMR o zaktualizowanie ww. bazy danych, w związku z nieprzekazaniem ww. danych WIOŚ wystąpił ponownie w dniu 8.02.2023 r. Ww. dane WIOŚ otrzymał tego samego dnia.

Z wyjaśnień LWIOŚ wynika, że w związku z coraz większą ilością zgłaszanych przez inspektorów problemów z podjęciem planowych czynności kontrolnych u podmiotów prowadzących działalność rolną, tj. śmierć, zaprzestanie prowadzenia gospodarstwa, postanowiono przed przystąpieniem do sporządzenia planu kontroli na rok 2023 zwrócić się do ARiMR o przesłanie aktualnego wykazu rolników. Dane zostały przesłane w dniu 8 lutego 2023 r. i posłużą do sporządzenia planu kontroli na rok 2024. Jednakże nie ma to żadnego wpływu na realizację ilościową planu kontroli w latach poprzednich.

Powyższe okoliczności wskazują na to, że LWIOŚ w okresie objętym kontrolą nie posiadał pełnej wiedzy na temat aktualnych warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych, a także na temat producentów rolnych, co w konsekwencji wpływa na ekonomikę kontroli, w szczególności realizowanej w zakresie automonitoringu oraz w zakresie przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

W tym kontekście Izba zauważa potrzebę zwiększenia współpracy pomiędzy ww. podmiotami w zakresie wymiany danych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych, w szczególności z wykorzystaniem możliwości zawierania porozumień.

(akta kontroli str. 361, 440-468, 1263-1270, 1324-1351, 1913-1959)

2. Plany działalności kontrolnej na 2021 i na 2022 r. w zakresie zakładów objętych planem, nie zawierały wykazu instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego (art. 5a ust. 1 pkt 3 lit a ustawy o IOŚ). Wykaz instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego został zamieszczony na stronie BIP WIOŚ⁹² - na dzień 28.02.2022 r. pozwolenie zintegrowane posiadało 128 instalacji (w tym 44% stanowiły instalacje do chowu lub hodowli drobiu lub świń)⁹³.

Z wyjaśnień LWIOŚ wynika, że w opisowym planie kontroli w roku 2021 i 2022 ujęte zostały tylko zakłady dużego ryzyka w związku z koniecznością prowadzenia w nich corocznych kontroli. Instalacje wymagające uzyskania pozwolenia zintegrowanego kontrolowane są w zależności od przydzielonej kategorii ryzyka I bądź II (zgodnie z Systemem Kontroli) z częstotliwością kontroli co roku bądź nie rzadziej niż raz na

⁹¹ Na potrzeby wykonywania kontroli: 1) stosowania programu działań, 2) spełnienia obowiązku posiadania planu nawożenia azotem, 3) stosowania nawozów zgodnie z planem nawożenia azotem, organy Inspekcji Ochrony Środowiska są uprawnione do wykorzystywania danych zgromadzonych w systemie ewidencji producentów oraz ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2021 r. poz. 699 i 904).

⁹² Wykaz instalacji, ustalonych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze, które podlegają obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, w podziale na branże, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz. U. 2014, poz. 1169) – według stanu na dzień 28.02.2022 r. [999 Wykaz instalacji IPPC stan na 28.02.2022 r..pdf \(lubuskie.pl\)](https://dane.gov.pl/pl). Zgodnie z rejestrem instalacji udostępnionym na <https://dane.gov.pl/pl> w województwie lubuskim na dzień 25.06.2021 r. było 127 takich instalacji, na 30.06.2022 r. – 129, na 30.09.2022 r. - 130. <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1673,rejestr-instalacji-posiadajacych- pozwolenie-zintegrowane>

⁹³ Dwie instalacje były objęte obowiązkiem uzyskania pozwolenia zintegrowanego.

trzy lata. W związku z powyższym zgodnie z częstotliwością ich kontroli zostały ujęte w tabeli rocznego planu kontroli z wyjazdem w teren. Natomiast pełen wykaz instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego aktualizowany corocznie zamieszczony jest na stronie BIP Wojewódzkiego Inspektoratu ochrony Środowiska w Zielonej Górze.

(akta kontroli str. 89-150, 254-287, 1263, 1269)

3. Rejestr skarg i wniosków nie był prowadzony rzetelnie. Nie ujęto w nim:

- zawiadomienia PZW Okręg w Zielonej Górze z 5.08.2022 r. o zaobserwowaniu przez wędkarzy w dniu 4. i 5.08.2022 r. śniętych ryb w rzece Odrze w m. Ledno i Czerwieńsk, w powiecie zielonogórskim⁹⁴;
- zgłoszenia z 9.08.2022 r. kierownika robót hydrotechnicznych o zaobserwowaniu śniętych ryb, podczas wykonywanych prac w ramach realizacji prac modernizacyjnych na Odrze granicznej, na ostrogach, w okolicach m. Urad i Słubice⁹⁵.

Zgodnie z wyjaśnieniami LWIOŚ przyczyną nieujęcia ww. zawiadomień było przeoczenie, przy czym w wypadku pierwszego zawiadomienia późniejsza odpowiedź skarżącemu ze strony WIOŚ odnosiła się do całości korespondencji kierowanej ze strony PZW Okręg w Zielonej Górze w kolejnych dniach, a w wypadku drugiego zgłoszenia przeoczenie wynikało z lawinowego wpływu wniosków dotyczących Odry. Ponadto LWIOŚ wskazał że rejestr skarg i wniosków jest tylko tabelą pomocniczą, a przedmiotowe sprawy zostały zarejestrowane w obowiązującym w tut. urzędzie systemie e-Dok.

(akta kontroli str. 469-526, 550, 1264, 1270-1271, 1913-1951)

4. Pracownik WI pobierając próby w ramach rozpoznania zanieczyszczenia w terenie w związku zawiadomieniem o silnie wyczuwalnym zapachu fenolu oraz plam na rzece Odrze w Krośnie Odrzańskim (26.10.2021 r.), ustalił nieadekwatny do zgłoszenia zakres badań wody – nie objął on indeksu fenolowego⁹⁶. Zgodnie z wyjaśnieniami starszego inspektora przyczyną tej sytuacji było to, że *na miejscu nie zlokalizowano naruszeń dotyczących przedmiotu zgłoszenia, tj. nie zaobserwowano plam na rzece ani nie był wyczuwalny zapach fenolu.*

Należy zauważyć, że kolejne badania już objęły ww. parametr - pobrań wód do badań dokonano w dniu: 28.10.2021 r. po przekazaniu przez PZW informacji od wędkarza o *silnym zanieczyszczeniu zapachowym rzeki Odra na odcinku Nowa Sól - Stany - Lipiny*; w dniu 3.11.2021 r. po zgłoszeniu wędkarza, który w nocy 29./30.10.2021 r. zauważył, że w okolicach Miłów - Bytomiec (gm. Małomice), *woda w rzece wydziela specyficzny, chemiczny, nienaturalny zapach* i powołał się na relacje wędkarzy, że zapach jest wyczuwalny już od m. Brzeg Dolny. W tej samej sprawie dokonywano kolejnych pobrań prób wody, po wpływie zgłoszeń w kolejnych dniach, m.in. o źródle zanieczyszczenia w województwie dolnośląskim i braku informacji z WIOŚ we Wrocławiu. W związku z ww. działaniami WIOŚ w Zielonej Górze przekazał informacje i wyniki badań do WIOŚ we Wrocławiu. Powyższe wskazuje na niewystarczającą współpracę pomiędzy wojewódzkimi inspektoratami ochrony środowiska.

(akta kontroli, str. 203-253, 1380-1383)

5. Zgodnie z art. 5a ust. 7 ustawy o IOŚ pozaplanowe kontrole przeprowadza się w szczególności w celu jak najszybszego zbadania skarg i wniosków o interwencje, wystąpienia poważnych awarii, stwierdzenia naruszeń wymogów określonych w pozwoleniach zintegrowanych oraz, w stosownych przypadkach, przed udzieleniem lub zmianą pozwolenia zintegrowanego.

⁹⁴ Ww. zawiadomienie wpłynęło pocztą elektroniczną RKP-5574-2022.

⁹⁵ Ww. zgłoszenie wpłynęło pocztą elektroniczną RKP-5654-2022.

⁹⁶ Badane wskaźniki nie przekroczyły wartości granicznych dla II klasy jakości wód: a) przystań w Krośnie Odrzańskim (26.10.2021 r.), b) prom w m. Połęczko, gm. Maszewo (26.10.2021 r.), c) na wysokości miejscowości Stany, gm. Nowa Sól (28.10.2021 r., za wyjątkiem ChZT-Cr – wartość wyższa o 4,8 mg/l, norma 30 mg/l); d) Port Cigacice (29.10.2021 r.), e) Cigacice, pomiędzy portem a mostem (3.11.2021 r., za wyjątkiem ChZT-Cr - wyższa o 0,4 mg/l); pozostałe z 3.11.2021 r.: f) most kolejowy, g) Krosno Odrzańskie w porcie, h) m. Połęczko przy porcie, i) Nowa Sól.

Spośród 20 badanych interwencji dotyczących złego stanu wody w rzekach:

- w dwóch kontrole przeprowadzono 15⁹⁷ i 20⁹⁸ dnia od otrzymania informacji,
- w pięciu sprawach - od czterech do sześciu dni od powzięcia wiadomości, co narusza ww. art. 5a ust. 7 ustawy o IOŚ.

LWIOŚ wyjaśnił, że *wpływający wniosek o podjęcie interwencji analizowany jest przez Naczelnika WI/ Kierownika DI w uzgodnieniu z inspektorem rozpatrującym wniosek o podjęcie interwencji, po analizie posiadanych dokumentów i informacji będących przedmiotem wniosku. Wniosek o podjęcie interwencji może skutkować koniecznością przeprowadzenia kontroli, jeżeli np. zachodzi potrzeba zebrania dowodów lub istnieje uzasadnione podejrzenie występowania naruszenia przepisów ochrony środowiska. Decyzję o przeprowadzeniu kontroli pozaplanowej interwencyjnej, rodzaju i terminie jej realizacji podejmuje się na podstawie analizy wniosku, po zebraniu niezbędnych informacji do jego rozpatrzenia pod kątem celowości i zasadności przeprowadzenia kontroli. W przypadku gdy wniosek o podjęcie interwencji dotyczy sytuacji wskazujących na prawdopodobieństwo występowania bezpośredniego zagrożenia życia, zdrowia lub środowiska naturalnego lub gdy przeprowadzenie kontroli jest niezbędne dla przeciwdziałania popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia czynności kontrolne podejmowane są bez zbędnej zwłoki. Wnioski, które nie są pilne, a sytuacja dzieje się od dłuższego czasu i wskazane jest, że będzie trwać dalej rozpatrywane są w ramach posiadanych możliwości na bieżąco [...] Inspektorzy w ramach posiadanych możliwości czasowych realizują kontrole pozaplanowe na bieżąco. Czasami z przyczyn od nich niezależnych czynności kontrolne podejmowane są w późniejszym terminie.* LWIOŚ w wyjaśnieniach odniósł się do przyczyn związanych z najdłuższymi terminami rozpoczęcia kontroli, tj.

- 15 dni od wpływu zgłoszenia - inspektor, która otrzymała ww. zgłoszenie do załatwienia, w kolejnych dniach miała już zaplanowane inne czynności kontrolne. Kontrolę próbowano podjąć 6 dnia od wpływu zgłoszenia, lecz nie zastano właścicielki zakładu, uzyskano informację, że przebywa ona w szpitalu, w terminie wszczęcia ww. posiadała niezbędne dokumenty umożliwiające przeprowadzenie kontroli;
- 20 dnia od otrzymania informacji - pierwsze czynności polegające na wizji lokalnej oraz zlokalizowaniu miejsca zanieczyszczenia zostały przeprowadzone 7 dnia od daty otrzymania zgłoszenia, jednakże w związku ze stwierdzeniem, kto może być sprawcą zanieczyszczenia nie wykonano kontroli - rozpoznania zanieczyszczenia w terenie, a zdecydowano o wykonaniu kontroli pozaplanowej zakładu w terenie. *Termin wykonania kontroli w w/w podmiocie wynikał z intensyfikacji pracy Inspektoratu co dodatkowo zbiegło się z okresem urlopowym.*

Założeniem WIOŚ Zielona Góra jest podejmowanie adekwatnych działań kontrolnych do rangi zaistniałej sytuacji, co jednocześnie zdeterminowane jest natężeniem toczących się już kontroli, jak i mocami przerobowymi Wydziału Inspekcji.

Tożsame wyjaśnienia złożyło dwoje starszych inspektorów WIOŚ przeprowadzających ww. kontrole.

NIK zauważa, że w celu rzetelnego zbadania skarg i interwencji, w wypadku wód płynących, podjęcie czynności kontrolnych winno nastąpić niezwłocznie.

(akta kontroli str. 1435,1446,1449-1450,1479-1484,1625-1629,1603-1606)

6. LWIOŚ, w czterech przypadkach nieprawidłowo zawiadomił wnoszącego skargę o sposobie jej załatwienia lub o niezłażeniu sprawy w ustawowym terminie, tj.:

a) w trzech postępowaniach interwencyjnych organ prowadzący sprawę nie zawiadomił skarżącego o niezłażeniu sprawy w ustawowym terminie⁹⁹. Tym

⁹⁷ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 980/2021.

⁹⁸ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 729/2021.

⁹⁹ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 641/2021, Nr WIOS-ZGORA 667/2021 i Nr DEL-GORZOW 58/2022.

samym naruszono art. 36 KPA, zgodnie z którym o każdym przypadku niezłażenia sprawy w terminie organ administracji publicznej jest obowiązany zawiadomić strony, podając przyczyny zwłoki, wskazując nowy termin złażenia sprawy oraz pouczając o prawie do wniesienia ponaglenia. Ten sam obowiązek ciąży na organie administracji publicznej również w przypadku zwłoki w złażeniu sprawy z przyczyn niezależnych od organu. Inspektorzy WIOŚ prowadzący przedmiotowe kontrole wyjaśnili, że przyczyną braku ww. zawiadomienia było przeoczenie i nadmiar obowiązków.

b) LWIOŚ nie zawiadomił radnego składającego skargę o stanie jej rozpatrzenia w ustawowym terminie czternastu dni od dnia jej wniesienia (237 § 2 KPA). Radny Gminy Bobrowice w dniu 21 kwietnia 2022 r. przekazał skargę do WIOŚ dotyczącą szarej cieczy wpływającej do rz. Olszy (Jeziornicy) i wnioskował o przeprowadzenie kontroli jakości ścieków z oczyszczalni¹⁰⁰. Złażenie skargi wymagało zebrania dowodów, informacji lub wyjaśnień - w oczyszczalni w dniach 25.04.-11.05.2022 r. WIOŚ przeprowadził kontrolę¹⁰¹. W dniu 12 maja 2022 r. przesłano odpowiedź radnemu o sposobie złażenia skargi. Zgodnie z art. 237 § 2 KPA radni, którzy wnieśli skargę we własnym imieniu albo przekazali do złażenia skargę innej osoby, powinni być zawiadomieni o sposobie złażenia skargi, a gdy jej złażenie wymaga zebrania dowodów, informacji lub wyjaśnień - także o stanie rozpatrzenia skargi, najpóźniej w terminie czternastu dni od dnia jej wniesienia albo przekazania. Zgodnie z wyjaśnieniami starszego inspektora WIOŚ brak zawiadomienia o stanie rozpatrzenia skargi wynikał z przeoczenia, powołał się również na *przewodzone czynności kontrolne łącznie z pobraniem próbek ścieków z oczyszczalni ścieków kontrolowanego podmiotu [...] Intencją WIOŚ w Zielonej Górze było poinformowanie o wyniku zakończonej kontroli, czego zapewne osoba skarżąca oczekiwała. Należy nadmienić, że niedotrzymanie terminu miało charakter incydentalny, jednostkowy oraz nie została złożona skarga na bezczynność organu.*

(akta kontroli str. 1439-1440,1445-1445,1448-1449,1479-1484)

7. W przypadku stwierdzenia w toku prowadzonej kontroli braku pozwolenia wodnoprawnego WIOŚ nie zawiadomił o tym fakcie właściwego Zarządu Zlewni PGW Wody Polskie¹⁰², czym naruszono art. 17 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o IOŚ w zw. z art. 397 ust. 1 i ust. 3 pkt 2 lit a PW. Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o IOŚ, Inspekcja Ochrony Środowiska współdziała w wykonywaniu czynności kontrolnych z innymi organami kontroli, w tym m.in. z organami administracji państwowej i rządowej. Współdziałanie to obejmuje w szczególności przekazywanie właściwym organom administracji państwowej i rządowej oraz organom samorządu terytorialnego informacji o wynikach kontroli przeprowadzonych przez Inspekcję Ochrony Środowiska oraz wymianę informacji o wynikach kontroli (art. 17 ust. 2 pkt 2 i pkt 3). Organem właściwym w sprawie zgód wodnoprawnych są właściwe organy Wód Polskich, w szczególności Zarząd Zlewni PGW Wody Polskie (art. 397 ust. 1 i ust. 3 pkt 2 lit a PW).

Starszy inspektor WIOŚ wyjaśniła, że w niniejszej sprawie chodziło o techniczne przeniesienie praw pozwolenia wodnoprawnego na inny podmiot. W tym przypadku kontrolowany został zobowiązany zarządzeniem pokontrolnym do uregulowania strony formalno-prawnej w tej sprawie. Aktualnie zaplanowana została kontrola planowa w tych podmiotach w celu weryfikacji wykonania zarządzenia pokontrolnego. W sytuacji nie uregulowania przez kontrolowanego sprawy przeniesienia praw, zostanie o tym fakcie poinformowany właściwy Zarząd Zlewni PGW Wody Polskie.

(akta kontroli, str. 1440,1668-1675)

¹⁰⁰ W Rejestrze skarg i wniosków (ZG) poz. 24 (WIOS-ZGORA 213/2022).

¹⁰¹ W dniu 11 maja 2022 r. LWIOŚ wydał zarządzenie pokontrolne (podpisane 17 maja 2022 r.), którym zobowiązano Wójta Gminy Bobrowice do usunięcia stwierdzonych naruszeń i przestrzegania warunków pozwolenia wodnoprawnego w zakresie jakości ścieków.

¹⁰² Kontrola Nr DEL-GORZOW 104/2022.

8. Inspektorzy WIOŚ wykonujący swoje czynności służbowe w ramach DI w przypadku stwierdzenia podczas kontroli nieprawidłowości, o których mowa w art. 476 PW nałożyli grzywny w drodze mandatów karnych (na trzy podmioty¹⁰³), pomimo braku upoważnienia w tym zakresie, natomiast inspektorzy WI – nie stosowali tej kary. Tym samym inspektorzy WIOŚ postępowali niejednolicie. W okresie objętym kontrolą uprawnienia inspektorów w tym zakresie regulowały m.in.:

- rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 września 2002 r. w sprawie nadania inspektorom Inspekcji Ochrony Środowiska uprawnień do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego¹⁰⁴, w którym nie były zawarte przepisy art. 476-478 ustawy Prawo wodne – uchylone z dniem 1 września 2022 r.;
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 30 sierpnia 2022 r. w sprawie wykroczeń, za które inspektorzy Inspekcji Ochrony Środowiska są uprawnieni do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego¹⁰⁵ - obowiązuje od 1.09.2022 r. - zgodnie § 2 pkt 16 rozporządzenia inspektorzy są uprawnieni do nakładania grzywnien w drodze mandatu karnego za wykroczenia określone w art. 476 ust. 1 i 2, art. 477 pkt 4, 5 i 12 oraz art. 478 pkt 6, 7, 9, 10 i 16 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne.

Ponadto, zgodnie z *Taryfikatorem mandatów* stanowiących element *Systemu Kontroli Inspekcji Ochrony Środowiska*, w przypadku wykroczeń, do których inspektorzy IOŚ nie mają uprawnień do nadawania mandatów, określonych w art. 10b ustawy o IOŚ oraz rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 września 2022 r. w sprawie nadania inspektorom Inspekcji Ochrony Środowiska uprawnień do nakładania grzywnien w formie mandatu karnego sprawy należy kierować do właściwych miejscowo sądów powszechnych (obowiązuje od 17.12.2020 r. do 6.10.2022 r.).

Inspektor WI wyjaśnił, że w okresie prowadzenia przedmiotowych kontroli nie było podstawy prawnej (tj. upoważnienia do mandatowania), w związku z czym nie nałożono kary grzywny na kontrolowane podmioty.

Kierownik DI wyjaśniła, że mandaty karne w wymienionych kontrolach zostały nałożone na podstawie art. 10b ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska, w brzmieniu obowiązującym od dnia 18.08.2018 r. do dnia 1.09.2022 r. Na podstawie art. 10b ust. 1 pkt 1 IOŚ, w brzmieniu przed zmianą, w przypadku powzięcia uzasadnionego podejrzenia popełnienia [...] wykroczeń, o których mowa w art. 476 ust. 1 i 2, art. 477 pkt 4 i 5, art. 478 pkt 6 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne, Główny Inspektor Ochrony Środowiska, wojewódzki inspektor ochrony środowiska lub upoważnieni inspektorzy Inspekcji Ochrony Środowiska mogli podjąć czynności polegające m.in. na nakładaniu grzywnien w postępowaniu mandatowym za wykroczenia określone w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia (art. 10b ust. 2 pkt 5 IOŚ). Najbardziej istotne, że ta wersja przepisu art. 10b IOŚ enumeratywnie wymieniała wykroczenia, za które można wymierzyć grzywnę w drodze mandatu karnego i wskazywała, że wymierza je inspektor ochrony środowiska. Na mocy art. 95 § 1 ustawy z 24.08.2001 r. Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2020 r. poz. 729) – dalej k.p.s.w. postępowanie mandatowe prowadzi Policja, a inne organy, gdy przepis szczególny tak stanowi. Natomiast określenie przez właściwego ministra w drodze rozporządzenia zakresu wykroczeń, za które można nałożyć grzywnę w drodze mandatu karnego jest zgodnie z art. 95 § 4 k.p.s.w. niezbędne jeżeli uprawnienie dla funkcjonariuszy określonego organu do nakładania grzywnien wynika z innej ustawy, a ustawa ta nie określa wykroczeń, do których stosuje się postępowanie mandatowe. Przepis art. 10b ust. 1 pkt 1 IOŚ w brzmieniu sprzed 1 września 2022 r. nie odsyłał w sposób ogólny do przepisów karnych ustawy Prawa

¹⁰³ Kontrola Nr DEL-GORZOW 315/2021, Nr DEL-GORZOW 345/2021 i Nr DEL-GORZOW 104/2022.

¹⁰⁴ Dz.U. 2002 r. Nr 151, poz. 1253.

¹⁰⁵ Dz.U. z 2022 r., poz. 1837.

wodnego, a zawierał katalog konkretnych wykroczeń (art. 476 ust. 1 i 2, art. 477 pkt 4 i 5 oraz art. 478 pkt 6 ustawy Prawo wodne), w przypadku popełnienia których inspektorzy Inspekcji Ochrony Środowiska mogą podejmować określone w przepisie czynności, w tym nakładać grzywny w postępowaniu mandatowym. Artykuł 10b ust. 1 pkt 1 u.i.o.ś. stanowił zatem samodzielną podstawę prowadzenia postępowania mandatowego, zgodnie z art. 95 § 1 k.p.s.w.

Naczelnik WI wyjaśnił, że rozbieżność wynikała z trudności interpretacyjnych przepisów – z jednej strony, w sierpniu 2018 r. do ustawy o IOŚ w art. 10b wprowadzono katalog wykroczeń, za które przewidziano mandat karny, natomiast z drugiej strony nie uaktualniono rozporządzenia upoważniającego do nakładania grzywn w drodze mandatu karnego przez inspektorów Inspekcji Ochrony Środowiska

Zgodnie z wyjaśnieniami LWIOŚ nakładanie mandatów karnych za wykroczenia wymienione w art. 10b ustawy o IOŚ (w brzmieniu z okresu od dnia 18.08.2018 r. do dnia 1.09.2022 r.) budziło poważne wątpliwości interpretacyjne w praktyce wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska w całej Polsce.

Wprowadzenie tego przepisu nie pociągnęło bowiem za sobą aktualizacji obowiązującego we wskazanym okresie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 września 2002 r. w sprawie nadania inspektorom Inspekcji Ochrony Środowiska uprawnień do nakładania grzywn w drodze mandatu karnego (w tym rozporządzeniu nie były wymienione, m.in. art. 476 ustawy Prawo Wodne, który wszedł w życie w dniu 1 stycznia 2018 r.). Powyższe rozporządzenie zostało wydane na podstawie art. 95 § 5 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, a więc było aktem nadającym uprawnienie do nakładania grzywn w formie mandatu za ściśle określone w nim wykroczenia. Tak więc powstał stan prawny, w którym jednocześnie obowiązywały dwa źródła wymieniające różne wykroczenia, za które można było nakładać grzywnę w drodze mandatu karnego tj. nowowprowadzony katalog z art. 10b ustawy o inspekcji ochrony środowiska oraz dotychczas obowiązujące, kreujące to uprawnienie rozporządzenie 2002 r.

Z jednej strony w praktyce niektórych wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska powstał więc pogląd zgodnie, z którym nie należało wymierzać grzywny w formie mandatu karnego za wykroczenie, które nie zostało wymienione w rozporządzeniu z 2002 r. W opozycji do tego, niektóre wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska stały na stanowisku, że wprowadzenie art. 10b do ustawy o IOŚ zaktualizowało normę prawną zakodowaną w art. 95 § 4 zdanie pierwsze kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia. Zgodnie z powyższym poglądem sama ustawa o Inspekcji Ochrony Środowiska nadawała inspektorom wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska uprawnienie do nakładania grzywn w formie mandatu karnego i wskazywała konkretne wykroczenia, za które jest to możliwe co prowadziło do wniosku, że nie ma potrzeby by wydawać rozporządzenie określające zakres wykroczeń, za które można nałożyć mandat (a nie nadające uprawnienia jak w przypadku art. 95 § 5 kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia).

Należy podnieść, że po wejściu w życie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo Wodne (1 stycznia 2018 r.), a jeszcze przed wejściem w życie art. 10b ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska (18 sierpnia 2018 r.) Główny Inspektorat Ochrony Środowiska wydał pismem wytyczne z dnia 6 kwietnia 2018 r. (znak: DliO-025/13/2018/ep) nakazujące powstrzymać się od nakładania mandatów z ustawy Prawo Wodne do czasu nowelizacji rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 13 września 2002 r. w sprawie nadania inspektorom Inspekcji Ochrony Środowiska uprawnień do nakładania grzywn w drodze mandatu karnego – uzupełnienia o przepisy ustawy Prawo Wodne. Do dnia 1 września 2022 tj. wejścia w życie nowelizacji art. 10b ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska i wejścia w życie rozporządzenia Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 30 sierpnia 2022 r. w sprawie wykroczeń, za które inspektorzy

Inspekcji Ochrony Środowiska są uprawnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego oraz uchylecia rozporządzenia z 2002 r. powyższe wytyczne nie zostały skorygowane, co również rodziło trudność we właściwej interpretacji przepisów.

(akta kontroli, str. 1384-1431, 1441,1444-1445,1452-1453,1456,1459-1478)

9. Pomimo ustaleń kontroli uzasadniających wydanie zarządzenia pokontrolnego (art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy o IOŚ), w jednym przypadku LWIOŚ ich nie wydał. Zgodnie z wyjaśnieniami starszego inspektora WI było to związane z *sytuacją kadrową grupy zajmującej się gospodarką wodno-ściekową (osoba prowadząca sprawę rozwiązała umowę o pracę tuż po zakończeniu kontroli w przedmiotowym zakładzie).* [...] art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy IOŚ wskazuje, że na podstawie ustaleń kontroli wojewódzki inspektor ochrony środowiska może wydać zarządzenie pokontrolne do kierownika kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub osoby fizycznej, co wskazuje, że leży to w sferze uznania administracyjnego organu IOŚ (użyto sformułowania: „może wydać”), w związku z tym nie jest to obligatoryjny element kończący procedurę kontroli.

Powołany art. 12 ust. 1 ustawy o IOŚ zawiera katalog działań podejmowanych na podstawie ustaleń kontroli, i to ustalenia – a nie sytuacja kadrowa WIOŚ – powinny stanowić podstawę wydania zarządzeń pokontrolnych.

(akta kontroli, str. 1435, 1444, 1479-1484, 1611-1620)

10. Nieegzekwowanie od kontrolowanych informacji o wykonaniu zarządzeń pokontrolnych (w dwóch przypadkach). W pierwszym przypadku, termin przesłania pisemnej informacji o zakresie podjętych i zrealizowanych działań służących wyeliminowaniu wskazanych w zarządzeniu naruszeń został wyznaczony na dzień 30 września 2021 r., a w drugim – na dzień 10 grudnia 2021 r. Zgodnie z art. 12 ust. 2 ustawy o IOŚ kierownik kontrolowanej jednostki organizacyjnej lub kontrolowana osoba fizyczna, w terminie wyznaczonym w zarządzeniu pokontrolnym, mają obowiązek poinformowania wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o zakresie podjętych i zrealizowanych działań służących wyeliminowaniu wskazanych naruszeń. Zgodnie natomiast z art. 31a ust. 1 pkt 1 tej ustawy, kto w wyznaczonym terminie nie informuje organu Inspekcji Ochrony Środowiska o zakresie wykonania zarządzeń pokontrolnych albo o przeprowadzeniu postępowania służbowego lub innego przewidzianego prawem postępowania przeciw osobom winnym dopuszczenia do uchybień, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności lub grzywny. Pracownik Inspekcji wyjaśnił, że „przyczyną nie wyegzekwowania od kontrolowanych przesłania pisemnych informacji o zakresie podjętych i zrealizowanych działań służących wyeliminowaniu wskazanych w tych zarządzeniach naruszeń było zmniejszenie obsady kadrowej grupy wodno-ściekowej o połowę (jedna osoba przebywała na długotrwałym zwolnieniu L4, druga odeszła z pracy). Były to osoby prowadzące powyższe sprawy. Pozostałe osoby zostały zobowiązane do przejęcia obowiązków tych pracowników. Niezależnie od tego nastąpiło znaczne zwiększenie intensywności zadań na pozostałych pracownikach grupy, związku z czym sprawy realizacji tych zarządzeń pokontrolnych nie uznano za priorytetowe i odłożono w czasie do ich realizacji (w ocenie WIOŚ podmioty te nie stanowią zagrożenia dla środowiska)”.

(akta kontroli, str. 1443, 1585-1586, 1607-1608)

OCENA CZĄSTKOWA

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze pod względem zasobów osobowych, technicznych i finansowych, nie w pełni był przygotowany do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek. Wprawdzie w okresie objętym kontrolą nastąpiła znaczna poprawa w zakresie wyposażenia służącego rozpoznaniu zanieczyszczenia w terenie (drony, sondy do badań), jednak nastąpiło to już po wystąpieniu katastrofy ekologicznej na Odrze. W kontekście przyczyn nieprawidłowości należy również zwrócić uwagę na znaczną rotację kadr, co przy

długotrwałym przygotowaniu inspektorów WIOŚ do wykonywania czynności, wpływało na prowadzone kontrole. Nie posiadano pełnej wiedzy na temat aktualnych warunków wynikających z pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz na temat podmiotów w których należy prowadzić kontrolę (rolników), co także rzutuje na ekonomikę postępowania kontrolnego, w szczególności realizowanego w zakresie automonitoringu oraz przestrzegania przepisów dotyczących ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Wprowadzie sposób organizacji wymiany informacji w ww. zakresie jest uregulowany ustawowo, a jakość danych zawartych w bazach danych prowadzonych przez PGW WP nie w pełni zależy od Inspekcji, jednak NIK zauważa potrzebę zwiększenia współpracy w zakresie wymiany danych z wykorzystaniem narzędzi informatycznych, w szczególności w oparciu o możliwość zawierania porozumień.

Pomimo ww. ograniczeń, LWIOŚ w ramach swoich kompetencji i obowiązków, co do zasady prawidłowo podejmował działania w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek. Rzetelnie prowadzono kontrole planowe oraz pozaplanowe, w tym interwencyjne. Na składane wnioski o podjęcie interwencji, reagowano podejmując stosowne czynności rozpoznawczo-kontrolne. W toku kontroli NIK stwierdzono m.in. następujące nieprawidłowości:

- część kontroli pozaplanowych (35%), podejmowanych w celu zbadania skarg i wniosków o interwencji nie została przeprowadzona niezwłocznie,
- nieprawidłowo zawiadamiano lub nie zawiadamiano wnoszących skargę o sposobie jej załatwienia, o niezłażeniu sprawy w ustawowym terminie, PGW WP o ustaleniach kontroli (w pięciu przypadkach),
- pracownik WI ustalił nieadekwatny do zgłoszenia zakres badań wody – nie objął on indeksu fenolowego,
- niejednolicie postępowano w sytuacji nakładania grzywn w drodze mandatów karnych w ramach WIOŚ (do września 2022 r.),
- nie egzekwowano od kontrolowanych informacji o wykonaniu ww. zarządzeń (w dwóch przypadkach) bądź nie wydano zarządzenia pokontrolnego (w jednym przypadku).

OBSZAR

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry

Opis stanu faktycznego

Informacje o zaobserwowaniu śniętych ryb w Odrze

1.1. W związku z wystąpieniem zagrożeń związanych z jakością wód rzeki Odry, na które w szczególności wskazywało śnięcie ryb, do WIOŚ wpłynęły następujące informacje:

- w dniu 3.08.2022 r. Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska skierował do LWIOŚ na podstawie art. 17 ust. 2 pkt 2 ustawy o IOŚ¹⁰⁶ informację o wynikach rozpoznania zanieczyszczenia w terenie bez ustalonego podmiotu, przeprowadzonego w dniu 28.07.2022 r. w związku z wnioskiem o interwencję dotyczącym wystąpienia śniętych ryb w Odrze na odcinku od śluzy Lipki do Ścinawy Polskiej. Z ww. wystąpienia wynikało, że w związku z licznymi zgłoszeniami oględzinom poddano rz. Odrę w trzech miejscach: a) rzeka poniżej Jazu Lipki, b) na wysokości ul. Na Grobli w Oławie, c) na wysokości m. Łany; w punktach tych pobrano próbki wody do badań oraz dokonano pomiarów

¹⁰⁶ Zgodnie z tym przepisem: współdziałanie Inspekcji Ochrony Środowiska w wykonywaniu czynności kontrolnych z innymi organami kontroli, organami administracji państwowej i rządowej, organami samorządu terytorialnego, organami obrony cywilnej oraz organizacjami społecznymi, obejmuje w szczególności: przekazywanie właściwym organom administracji państwowej i rządowej oraz organom samorządu terytorialnego informacji o wynikach kontroli przeprowadzonych przez Inspekcję Ochrony Środowiska.

- terenowych. Na podstawie ww. nie potwierdzono odtlenienia wody w rzece, wizualna ocena wody nie potwierdziła zakwitów, natomiast przewodność elektrolityczna wyniosła odpowiednio: 1.621, 1.498 i 1.544 μS , ponadto chromatograficzna analiza jakościowa wykazała z 80% prawdopodobieństwem występowanie w ww. próbach obecności pochodnych węglowodorów cyklicznych i aromatycznych, w dwóch punktach (a, b) stwierdzono z 80% prawdopodobieństwem występowanie mezytylenu (1,3,5-trimetylobenzen);
- w dniu 5.08.2022 r. zgłoszenie śnięcia ryb¹⁰⁷ zaobserwowanego przez wędkarzy w okolicach m. Ledno, gm. Trzebiechów (460 km Odry¹⁰⁸) w dniu 4.08.2022 r. oraz na wysokości m. Czerwieńsk (482 km Odry) w dniu 5.08.2022 r.,
 - w dniu 5.08.2022 r. GIOŚ w związku z przekazywanymi informacjami o przypadkach śnięcia ryb w Kanale Gliwickim (województwo śląskie) i na Odrze w obrębie województw opolskiego i dolnośląskiego, które może wystąpić w dalszych odcinkach rzeki polecił *objęcie tej sprawy szczególnym nadzorem oraz działaniami monitorującymi stan wody rzeki Odry*, w szczególności podjęcie współpracy z WIOŚ (pismo adresowane m.in. do wojewodów województw przez które przepływa Odra) i właściwymi jednostkami PGW WP, bieżące informowanie o podjętych działaniach oraz ich wynikach, a także zlecenie do CLB wykonania poboru prób zgodnie z wytycznymi przekazanymi roboczo. Wytyczne te nakazywały: pobór wód z kanału Gliwickiego i rz. Odry na wejściu i wyjściu z terenu każdego województwa oraz w innych newralgicznych punktach według własnego rozeznania (pobór prób i przekazanie ich do badań 5.08.2022 r.), wskazywały zakres badań – taki jak wykonał WIOŚ Wrocław, w tym na obecność mezytylenu, oraz właściwe laboratorium do wykonania badań – miejscowe CLB¹⁰⁹, tego samego dnia WIOŚ poinformował o wytypowanych do badań czterech punktach;
 - w dniu 8.08.2022 r. zgłoszenie wniosku o podjęcie interwencji, wg zgłaszającego *na odcinku Odry w m. Kosarzyn [gm. Gubin] widoczne jest zanieczyszczenie rzeki – ciemnobrązowy kolor oraz śnięte ryby* (543 km Odry)¹¹⁰,
 - w dniu 9.08.2022 r. zgłoszenia wniosków o podjęcie interwencji w związku ze śnięciem ryb w Odrze na wysokości: 1) m. Połęcko, gm. Maszewo, ponadto woda jest *mętna, brązowa i pieni się* (531 km Odry¹¹¹), 2) m. Urad, gm. Cybinka i m. Słubice (566 km i 585 km Odry)¹¹², 3) m. Słubice¹¹³, 4) m. Słubice i m. Górzycza (604 km Odry)¹¹⁴, 5) m. Kostrzyn nad Odrą, ponadto zgłoszono *przykry zapach rzeki* (617 km Odry¹¹⁵).
 - w dniach 10-11.08.2022 r. GIOŚ przekazał 33 wnioski o interwencję złożone za pośrednictwem elektronicznego formularza „zgłoś interwencję” działającego na stronie internetowej GIOŚ w sprawie zanieczyszczenia wody (zgłoszenia z dni: 9.08-10.08.2022 r.)¹¹⁶.

Łącznie (do 11.08.2022 r.) wpłynęły ww. 40 skargi. W sierpniu 2022 r. nie wpływały do WIOŚ informacje o awariach w zakładach, mogące stanowić źródła zanieczyszczeń wód Odry i jej dopływów, zgłaszano natomiast wnioski o interwencję

¹⁰⁷ Nie ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (ZG)*, RKP-5574-2022, mail g. 11:45, zgłoszenie PZW.

¹⁰⁸ Podano orientacyjne km rzeki Odry od granic Polski.

¹⁰⁹ Pismo DI-KKW.410.43.2022.1.ep, mail z godz. 9.02 i 9.47 (wytyczne), w korespondencji wskazano, że 4.08.2022 r. odbyła się odprawa z Dolnośląskim, Opolskim i Śląskim WIOŚ, a do działań zostanie włączony WIOŚ Lubuski i Zachodniopomorski.

¹¹⁰ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (ZG)* pod poz. 56, RKP-5661-2022 (telefoniczne zgłoszenie osoby fizycznej).

¹¹¹ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (ZG)* pod poz. 57, RKP-5667-2022 (telefoniczne zgłoszenie osoby fizycznej).

¹¹² Nieujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (GW)*, RKP-5654-2022 (e-mail, godz. 9:53), zgłoszenie kierownika robót hydrotechnicznych, podczas wykonywanych prac w ramach realizacji prac modernizacyjnych na ostrogach na Odrze granicznej.

¹¹³ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (GW)* pod poz. 18, RKP-5645-2022 (anonimowe telefoniczne zgłoszenie)

¹¹⁴ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (GW)* pod poz. 19, RKP-5670-2022 (telefoniczne zgłoszenie PZW)

¹¹⁵ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (GW)* pod poz. 20, RKP-5668-2022 (e-mail, zgłoszenie przekazane o g. 15:13 przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Szczecinie PGW Wody Polskie z tego samego dnia).

¹¹⁶ Ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków (ZG)* pod poz. 60, RKP-5742-2022, RKP-5747-2022.

wskazujące na zanieczyszczenia wód ujęte w *Rejestrze skarg i wniosków*, w 39 pozycjach¹¹⁷ (w tym opisane powyżej)

(akta kontroli, str. 439, 523-561, 1913-1951)

1.2. Z informacji przekazanej przez nadodrzańskie samorządy, organy administracji rządowej w województwie lubuskim¹¹⁸ wynikało, że:

- w dniu 5.08.2022 r. (pt., ok. godz. 14.00) pierwszą informację o prawdopodobnym zanieczyszczeniu wód Odry otrzymał główny specjalista ds. zarządzania kryzysowego Starostwa Powiatowego w Nowej Soli od pracownika PGW WP Nadzoru Wodnego w Bytomiu Odrzańskim. Jak mu przekazano *dzień wcześniej wieczorem, sprawdzano tam, czy są śnięte ryby, ponieważ były zgłoszenia od wędkarzy. Był to wieczór i niewiele było widać, ale cały czas były telefony od wędkarzy, więc Nadzór Wodny powiadomił Dolnośląskie Centrum Zarządzania Kryzysowego. Tam stwierdzono, że na razie nie mają zgłoszeń. Główny specjalista o powyższym fakcie powiadomił Lubuskie Centrum Zarządzania Kryzysowego, które podało, że nie mają informacji z Dolnośląskiego Centrum i żeby ich powiadomić w przypadku nowych udokumentowanych danych. Przez weekend nie było żadnych nowych informacji, ani telefonów. Jak zauważył możliwe, że fala śniętych ryb przepłynęła w nocy z poniedziałku na wtorek, bo we wtorek [9.08.2022 r.] płynęła jakby końcówka śniętych ryb i nic więcej się nie działo.* W dniu 5.08.2022 r. pracownik Starostwa został wysłany łodzią na patrol po Odrze, ale nie stwierdził śniętych ryb, w kolejnych dniach rzeka była obserwowana. Przypuszczano, że śnięta ryba może zalegać na dnie, wskazywano też, że z uwagi na topografię rzeki Odry na terenie Powiatu Nowosolskiego zjawisko jest znikome - łącznie w sierpniu 2022 r. (do 13.08.2022 r.) wyłowiono ok. 68 kg ryb;
- w dniu 8.08.2022 r. wieczorem Państwowa Straż Rybacka w Gorzowie Wlkp. otrzymała informację o śniętych rybach, od 9.08.2022 r. (od godz. 10.00)¹¹⁹ rozpoczęła regularne kontrole rzeki Odry (*o sytuacji na Odrze wiedziały wówczas inne jednostki*), a także uczestniczyła w odłowach śniętych ryb;
- w dniu 9.08.2022 r. zaobserwowano masowe śnięcie ryb:
na terenie Powiatu Zielonogórskiego:
 - pracownik Zarządzania Kryzysowego i Obrony Cywilnej Gminy Sulechów (o godz. 08.32) przekazał do Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze informację o śniętych rybach w Odrze otrzymaną kilka minut wcześniej od sołtysów wsi Cigacice i Górzykowo (o godz. 8.25 oraz 8.30). W związku z powyższym pracownik Starostwa wykonał telefony do:
 - Zastępcy Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej, dalej PSP (godz. 9.13) z zapytaniem o ewentualne działania PSP na Odrze, PSP nie otrzymała żadnego zgłoszenia dot. skażenia,
 - kierownika Stacji Uzdatniania Wody w Zawadzie, z zapytaniem, czy coś wie o śniętych rybach w Odrze (godz. 9.18); kierownik SUW Zawada poinformował, że system monitoringu biologicznego z Obrzycy (dopływu Odry) nie odbiega od normy, ujęcie wody dla miasta Zielona Góra jest oddzielone jazem od części łączącej się z Odrą, a tamta część nie jest monitorowana przez SUW (godz. 9.25),
 - WIOŚ (do Naczelnika WI, godz. 9.33), uzyskano informację że WIOŚ monitoruje sytuację do niedzieli (7 sierpnia) – opis poniżej,
 - KM PSP, SUW Zawada przekazując zwrótnie informacje pozyskane z WIOŚ (godz. 9.40 - 10.54), do wiadomości Gminy Sulechów,

¹¹⁷ Odpowiednio dot. ZG - 22 i GW - 17 ujęte *Rejestrze skarg i wniosków* (ZG – poz. 56-77, GW – poz. 13-28 i „bez nr”).

¹¹⁸ Na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

¹¹⁹ Potwierdzono występowanie martwych ryb na odcinku Miłsko-Cigacice-Krosno Odrzańskie.

- poinformowano Burmistrza Sulechowa (godz. 13.00), że członkowie Koła Wędkarskiego PZW nr 1 w Sulechowie i mieszkańcy nadodrzańskich miejscowości organizują akcję zbierania śniętych ryb,
- w Gminie Czerwieńsk rozwieszono plakaty informacyjne „*nie wchodź do wody* *Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego*”;

na terenie Powiatu Krośnieńskiego:

- do Urzędu Miejskiego w Krośnie Odrzańskim wpłynęło zapytanie o możliwość łowienia ryb w związku z informacjami o skażeniu rzeki Odry oraz informacja od Społecznej Straży rybackiej o sporej ilości śniętych ryb,
- do Starostwa Powiatowego w Krośnie Odrzańskim pierwszy sygnał o śniętych rybach wpłynął do Wicestarosty Krośnieńskiego (ok. godz. 14.00), który wydał polecenie opracowania informacji dla mieszkańców o zakazie wędkowania na rz. Odrze, zamieszczono informację na stronie internetowej, zwołano również posiedzenie Powiatowego Zespołu ZK na dzień następny;

PZW w Gorzowie Wlkp. telefonicznie poinformował Delegaturę WIOŚ w Gorzowie Wlkp. o zaistniałej sytuacji oraz z racji trudności w powiadomieniu telefonicznym PGW WP RZGW we Wrocławiu – pocztą elektroniczną (godz. 15.04);

ponadto w zakresie organów administracji rządowej:

- za pośrednictwem telefonu alarmowego Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Słubicach przyjął zgłoszenie o śniętych rybach w m. Rybocice (godz. 9.20), następnie ww. skontaktował się z Prezesem Koła PZW w Słubicach (ok. godz. 12.00, ww. poinformował, że śnięte ryby pojawiły się już w m. Słubice, ok. 16.00 - w m. Lubusz) oraz z Powiatowym Centrum ZK przy Staroście Słubickim, gdzie uzyskał informację, że *na chwilę obecną nie ma żadnych informacji ani wytycznych w kwestii zaistniałego zdarzenia*, ok. godz. 18.30 poinformował o całej sprawie Lubuskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp.;
 - PPIS w Zielonej Górze powziął informację telefoniczną na telefon alarmowy o dużej ilości śniętych ryb płynących rz. Odrą od województwa dolnośląskiego (zgłoszenie pracownika biura poselskiego, godz. 14.09),
 - zastępca Lubuskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii otrzymał z Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW (dalej *WBiZK*) pierwszą informację dotyczącą śnięcia ryb w rz. Odra, po uzyskaniu ww. informacji LWLW polecił podległym jednostkom: m.in. pobranie próbek w kierunku metali ciężkich oraz pestycydów i PCB (pierwszą próbkę pobrano w Krośnie Odrzańskim 10.08.2022 r.), przekazanie pobranych próbek ryb do badań, kontrole gospodarstw akwakultury oraz gospodarstw bydła pojonych wodą z rzeki, pobranie próbek mleka do badań,
- w dniu 10.08.2022 r:
- pracownicy Starostwa Powiatowego w Krośnie Odrzańskim skontaktowali się z:
 - kierownikiem Wojewódzkiego Centrum ZK Wojewody Lubuskiego (dalej *WCZK*) - otrzymano informację, że Centrum nie zajmuje się sytuacją na rzece Odrze, a sprawę prowadzi Oddział Rolnictwa i Rozwoju Wsi (ORRW) w Wydziale Gospodarki Nieruchomościami LUW (godz. 7.54);
 - Komendą Powiatową Policji w Krośnie Odrzańskim, nie wpłynęła żadna oficjalna informacja dotycząca podjęcia działań w związku z ww. sytuacją (godz. 7.57);

- kierownikiem ORRW, gdzie ustalono, że ww. otrzymał informacje z WIOŚ w Zielonej Górze o wymianie korespondencji z GIOŚ¹²⁰ (godz. 8.06);
- pracownikiem Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego w Zielonej Górze, z którym ustalono, że na działania związane z usuwaniem skutków klęski ekologicznej na rzece Odrze mogą być przeznaczone środki finansowe otrzymane w formie dotacji na zarządzanie kryzysowe, dalej ZK¹²¹ (godz. 10.12); po spotkaniu z przedstawicielami *Stowarzyszenia 515*¹²² ustalono, że należy zwiększyć ilość informacji dla mieszkańców na temat sytuacji w rzece (godz. 11.00);
- zwołano posiedzenia zespołów zarządzania kryzysowego w jst: w Powiecie Krośnieńskim z gminami (godz. 12.00), w Gminie Sulechów - posiedzenie w minimalnym składzie (godz. 13.00), gdzie nawiązano współpracę z OSP, celem wyławiania śniętych ryb, Powiat Krośnieński przystąpił do organizacji akcji, którą prowadziła Społeczna Straż Rybacka,
- do gmin i powiatów województwa lubuskiego wpłynął e-mail z WCZK z komunikatami WIOŚ (ok. godz. 14.40 i uzupełnienie godz. 15.50);
- w dniu 11.08.2022 r.:
 - WCZK spotkało się w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Gorzowie Wlkp. (dalej RDOŚ) z przedstawicielami Straży Pożarnej, Policji, WIOŚ celem oceny sytuacji na Odrze (godz. 8.30);
 - do LWIOŚ oraz nadodrzańskich powiatów, Marszałka Województwa Lubuskiego, Wojewody Lubuskiego, Lubuskiego Państwowego Inspektora Sanitarnego w Gorzowie Wlkp., Polskiego Związku Wędkarskiego (okręg w Gorzowie Wlkp. i Zielonej Górze) wpłynęło zawiadomienie o wszczęciu z urzędu przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu postępowania z art. 15 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie¹²³ w związku z wystąpieniem bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku naturalnym. Następnie RDOŚ wystąpił o przekazanie informacji i zdjęć w zakresie stwierdzonych chronionych gatunków martwych ptaków, ssaków, ryb (23.08.2022 r.). W odpowiedzi z 30.08.2022 r. Starosta Zielonogórski poinformował, że *podczas oczyszczania rzeki Odry na odcinku Powiatu nie stwierdzono martwych ptaków i ssaków, w przypadku martwych ryb zebrano ich około 7,5 tony (wartość szacunkowa), główna akcja zbierania ryb została zakończona i udzielenie odpowiedzi w zakresie ilości martwych chronionych gatunków ryb i objętych programem Natura 2000 jest niemożliwe;*
 - do Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. wpłynęło zawiadomienie ws. podejrzenia popełnienia przestępstwa zatrucia rzeki Odry nieznaną substancją powodująca masowe śnięcie ryb w rzece na odcinku 450-475 km m. Przewóz (gm. Bojadła) a dzielnicami Krępa - Zawada (Miasto Zielona Góra), informacja o tym fakcie została przekazana telefonicznie LWIOŚ,
 - odbyło się pierwsze posiedzenie Zespołu ZK Powiatu Zielonogórskiego (godz. 13.30), Powiatu Słubickiego (godz. 12.00), gdzie postawiony został wniosek, aby po posiedzeniu wystosować pismo do dyrektora WBiZK LUW z prośbą

¹²⁰ Pismo GIOŚ z 5.08.2022 r.: „Polecam objęcie tej sprawy szczególnym nadzorem oraz działaniami monitorującymi stan wody rzeki Odry”, odpowiedź WIOŚ z dnia 5.08.2022 r., przekazana m.in. Wydziałowi Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego LUW: „w tym celu dokonano wyjazdów służbowych na wytypowane punkty poboru prób oraz w celach obserwacyjnych toni Odry w miejscowościach: Bytom Odrzański (górną bieg Odry w województwie lubuskim), Krosno Odrzańskie, Słubice, Kostrzyn (górną bieg Odry) w województwie lubuskim. Takie same działania zostaną podjęte w nadchodzącą sobotę oraz niedzielę ze szczególnym uwzględnieniem lokalizacji miejsc ze śniętymi rybami”.

¹²¹ Umowa nr DRI.VII.042.14.2022 z dnia 6 maja 2022 r.

¹²² [Stowarzyszenie515](#).

¹²³ Dz.U. z 2020 r. poz. 2187.

- o uruchomienie alertu RCB dot. poinformowania ludności o zagrożeniu ze strony Odry (godz. 14.00-14.45),
- w LUW odbyło się posiedzenie Wojewódzkiego Zespołu ZK, w którym udział wzięli m.in. Sekretarz Stanu w Ministerstwie Środowiska i Klimatu, Główny Inspektor Ochrony Środowiska, przedstawiciele WIOŚ, w zakresie właściwości województwa lubuskiego koordynację nad prowadzonymi działaniami przejął Wojewoda Lubuski, a podmiotem wiodącym w kwestii czynności porządkowych - Komendant Wojewódzki PSP, do pomocy któremu zostały skierowane siły WOT i wojsk operacyjnych (godz. 18.00);
 - przy pomocy obywateli i innych podmiotów (OSP, samorządów społecznej straży rybackiej, stowarzyszeń) w dniach 9.-11.08.2022 r. PZW Okręg w Zielonej Górze zebrał i zutilizował 9,3 ton śniętych ryb¹²⁴, PZW Okręg w Gorzowie Wlkp. w dniach 10.-12.08.2022 r. (rano) - ok. 5 ton śniętych ryb¹²⁵;
 - w dniu 12.08.2022 r.:
 - odbyła się wideokonferencja z Wojewodą Lubuskim (WCZK) i jst (godz. 9.00), zakomunikowano, że decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji sprawę oczyszczania Odry przejmuje Państwowa Straż Pożarna,
 - w kolejnych jst odbyły się pierwsze posiedzenia zespołów ZK lub gminy uczestniczyły w posiedzeniach powiatowych zespołów / komisji, np. w Gminie Czerwieńsk (Powiat Zielonogórski) postanowiono m.in.:
 - kategori­cznie nie podejmować samowolnych działań związanych z próbą zbierania i utylizacji śniętych ryb ze względu na sprzeczne informacje dotyczące skażenia wody w Odrze,
 - siłami zastępów OSP włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego okresowo monitorować stan rzeki na odcinku przepływu przez teren gminy,
 - kategori­cznie informować mieszkańców napotkanych w okolicach rzeki o zakazie korzystania z Odry w celach wędkarskich i rekreacyjnych – do odwołania,
 - sprawdzić dostępność sprzętu w magazynie przeciwpowodziowym w zakresie możliwości ewentualnego wykorzystania do akcji zbierania i utylizacji ryb;
 - utrzymać stałe współdziałanie w relacji: Gmina - Powiatowe Centrum ZK oraz Gmina - OSP;
 - do mieszkańców nadodrzańskich powiatów województwa lubuskiego został wystosowany alert RCB;
 - Marszałek Województwa Lubuskiego wystosowała do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Wojewody Lubuskiego wniosek o pilne wprowadzenie stanu klęski żywiołowej oraz o niezwłoczne wydanie ostrzeżeń o zagrożeniu zdrowia i życia ludzi, wprowadzenie zakazu korzystania z wody rzecznej Odry, kąpieli i pojenia zwierząt (wykorzystać system RCB), wyposażenie PZW, społecznych straży rybackich oraz ludności cywilnej w środki higieny osobistej oraz narzędzi do usuwania padłych zwierząt;
 - Gmina Sulechów złożyła do LUW wniosek ws. zakupu niezbędnego sprzętu do odławiania śniętych ryb¹²⁶,

¹²⁴ Na terenie Powiatu Zielonogórskiego: 10.08.2022 r. – 430 kg, 11.08.2022 r. – 3.470 kg, na terenie Powiatu Krośnieńskiego: 9.08.2022 r. – 510 kg, 10.08.2022 r. – 1.360 kg, 11.08.2022 r. 3.520 kg,

¹²⁵ Na terenie Powiatu Słubickiego i Gorzowskiego - w godzinach porannych 12.08.2022 r. otrzymano niepotwierdzone informacje o wykryciu w rzece znacznych ilości związków rtęci, w związku z czym zawieszono wszelkie działania.

¹²⁶ Gmina Sulechów złożyła wniosek ok. godz. 13.00, zakup sprzętu sfinansowanego przez LUW - godz. 16.00.

- Zarząd Województwa Lubuskiego podjął uchwałę w sprawie zakazu uprawiania amatorskiego połowu ryb w obwodach rybackich rz. Odry w granicach województwa (podpisany godz. 14.32) oraz uruchomienia rezerwy w ramach zarządzania kryzysowego w wysokości 100 tys. zł¹²⁷,
- PZW w Gorzowie Wlkp. wydał zezwolenie Instytutowi Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie na dokonanie odłowów sieciowych/ elektropołowów w celach badawczych na dni: od 12.08.2022 r. do 12.09.2022 r. i od 16.08.2022 r. do 16.09.2022 r.,
- WCZK przekazało jst (o godz. 19.00) Rozporządzenie Porządkowe Wojewody Lubuskiego w sprawie wprowadzenia zakazu korzystania z wód Odry do 18.08.2022 r.¹²⁸,
- od 12.08.2022 r. kontynuowano działania w zakresie odławiania śniętych ryb z służbami koordynującymi (Państwowa Straż Pożarna, kadeci ze szkoły pożarniczej, wojsko, OSP, Społeczna Straż Rybacka, Policja), a od 13.08.2022 r. powiaty rozpoczęły przekazywanie do WCZK raportów sytuacyjnych / meldunków;
- w dniu 24.08.2022 r. WCZK przekazało jst dwa meldunki w ramach Międzynarodowej Głównej Centrali Ostrzegawczej Gorzów Wlkp., dotyczące śniętych ryb w rz. Odrze, tj. Zbiornik Bajkał, Kamieniec Wrocławski (4-5 ton ryb) i m. Czernica, 239 km rzeki (ok. 1 tona),
- w ramach OSP, gdzie szczególnie doskwierał brak odzieży ochronnej do działań w skażonym środowisku, nawiązano współpracę z fundacją WWF Polska, która przekazała na rzecz 14 OSP środki ochrony osobistej¹²⁹.

(akta kontroli str. 562-1086, 2007-2014)

Działania podjęte w celu ustalenia przyczyn pojawienia się śniętych ryb, określenia skali zanieczyszczenia wód Odry i jej dopływów oraz udokumentowania tego stanu

2.1. Przed wystąpieniem masowego śnięcia ryb w Odrze na terenie województwa lubuskiego, w związku z wpływającymi informacjami, WIOŚ podjęła następujące działania:

- w dniach 5.-7.08.2022 r. dokonano wyjazdów służbowych na wytypowane punkty poboru prób w m. Bytom Odrzański (górnym biegu Odry w województwie, 417 km), Krosno Odrzańskie (513 km Odry), Słubice (585 km Odry) i Kostrzyn nad Odrą (dolnym biegiem Odry w województwie, 617 km); w miejscach tych dokonano poboru prób wody oraz prowadzono patrole ekologiczne,
- ww. wyjazdy zostały udokumentowane przez DI (Słubice, Kostrzyn nad Odrą) protokołami kontroli z rozpoznania w terenie zgłoszenia dotyczącego zanieczyszczenia środowiska, wraz z dołączonymi notatkami służbowymi z dokumentacją fotograficzną oraz sprawozdaniami z badań wody. W zakresie właściwości terytorialnej WI, dokonano wyjazdów w celu poboru prób z Bytomia Odrzańskiego i Krosna Odrzańskiego, co udokumentowano protokołami z poboru prób i sprawozdaniami z badań (CLB), a czynności 5.08.2022 r. pracownicy WIOŚ udokumentowali również protokołami kontroli. W dniach 5.-7.08.2022 r. dwóch pracowników WIOŚ Wydział Zwalczania Przystępczości Środowiskowej prowadziło także patrole ekologiczne w czterech miejscach, tj. m. Ledno, gm. Trzebiechów (460 km), m. Brody gm. Sulechów (486 km), m. Będów gm. Czerwieńsk (496 km), m. Krosno Odrzańskie (513 km Odry), co zostało udokumentowane notatkami

¹²⁷ Przekazano PZW w Zielonej Górze pomoc rzeczową o wartości 88,3 tys. zł oraz dwie łodzie z wyposażeniem.

¹²⁸ Rozporządzenie podpisane godz. 17.30 (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 12.08.2022 r., poz. 1602). Zakaz ten został przedłużony do 22.08.2022 r. kolejnym rozporządzeniem (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 18.08.2022 r., poz. 1606). Następnie Rozporządzeniem Porządkowym Wojewody Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lubuskiego z 22.08.2022 r., poz. 1609) wprowadzono zakaz korzystania z wód Odry na odcinku kanału portowego rzeki Odry na wysokości miejscowości Cigacie.

¹²⁹ W dniu 31.08.2022 r. przekazano dla ww. OSP środki (rękawice, spodniobuty, wodery, kombinezony przeciwchemiczne oraz drobny sprzęt).

urzędowymi. Z powyższej dokumentacji wynika, że WIOŚ w tym okresie nie stwierdził śniętych ryb.

(akta kontroli, str. 1087-1112)

W dniu 8.08.2022 r. WIOŚ przeprowadził rozpoznanie w terenie zgłoszenia zanieczyszczenia rz. Odry w Cigacicach, gm. Sulechów (470 km Odry), w związku z czym pobrano próby wody do badania: tlenu rozpuszczonego, nasycenia tlenem, odczynu pH, barwy (godz. 13.30). WI nie stwierdził zanieczyszczenia cieku, ani śniętych ryb. Kontrola NIK nie przedstawiono udokumentowania zgłoszenia zanieczyszczenia w miejscu, gdzie przeprowadzono ww. kontrolę. Tego samego dnia wpłynęło telefonicznie zgłoszenie dotyczące oddalonej o ok. 70 km w dół rz. Odry m. Kosarzyn (543 km Odry), gdzie z kolei kontrolę przeprowadzono następnego dnia – opis zamieszczony w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 1.

Dnia 8.08.2022 r. WIOŚ nie dokonał wyjazdów służbowych na wytypowane punkty poboru prób wody – szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*, pkt 2.

(akta kontroli, str. 544-546, 1113, 1118-1128, 1136-1139, 1248, 1258, 1274, 1913-1951)

W dniu 9.08.2022 r., w odpowiedzi na zapytanie pracownika ZK ze Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze na temat zaobserwowanego na terenie powiatu masowego śnięcia ryb w rz. Odrze, Naczelnik WI poinformował, że *WIOŚ monitoruje sytuację do niedzieli (7 sierpnia), a płynące ryby są wynikiem skażenia rzeki w jej górnym biegu i jest to część ryb nieodłowiona wcześniej; jeśli jest konieczna oficjalna informacja to należy wystąpić z wnioskiem w trybie informacji środowiskowej (godz. 9.33)*¹³⁰. Naczelnik WI odnosząc się do treści tej rozmowy wyjaśnił, że *na bazie tej rozmowy, po przeanalizowaniu sytuacji, podjęta została decyzja o konieczności opublikowania komunikatu w tym samym dniu na stronie WIOŚ* (komunikat informujący o monitorowaniu stanu jakościowego rzeki Odry, godz. 10.54).

Ww. komunikat informował o monitorowaniu przez WIOŚ stanu wody w rzece (Bytom Odrzański - Kostrzyn nad Odrą), tj. pobrano próby wody 5.-7.08.2022 r., obecnie trwają badania laboratoryjne oraz pobierane są próby wody z miejsc zgłaszanych przez wędkarzy.

W tym czasie pracownicy WIOŚ stwierdzali w terenie śnięcie ryb. WI przeprowadził:

- rozpoznanie zgłoszenia zanieczyszczenia Odry pomiędzy m. Przewóz (450 km) a Nietków (490 km) - stwierdzono kilkadziesiąt martwych sztuk przy przeprawie promowej w Pomorsku i Brodach¹³¹, brak badań wody ww. punktach Naczelnik WI wyjaśnił tym, że *w tym samym dniu został dokonany pobór do badań laboratoryjnych próbek wody powierzchniowej rzeki Odra w punktach: Kosarzyn oraz Krosno Odrzańskie. Kosarzyn był punktem usytuowanym poniżej Pomorska zaś Krosno Odrzańskie był punktem usytuowanym poniżej m. Brody. Woda rzeczna pobrana do badań stanowiła więc obiekt badań jako spływ z górnych partii rzeki Odry – jako miejsc stwierdzenia obecności śniętych ryb;*
- wizje lokalne w dwóch lokalizacjach: m. Kosarzyn (543 km, nie zaobserwowano śniętych ryb) i Krosno Odrzańskie (513 km, występowały pojedyncze śnięte ryby)¹³².

W związku z anonimowym zgłoszeniem śnięcia ryb przedstawiciele DI i próbobiorca z CLB odbyli patrol ekologiczny z poborem prób wody w: Słubicach (zauważono śnięcie kilku sztuk dużych ryb i kilku drobnych rybek) i Uradzie (zauważono śnięcie kilku sztuk małych ryb)¹³³.

W związku z sytuacją na Odrze, w ramach prowadzonych czynności WIOŚ wykorzystywał drony na różnych odcinkach rzeki¹³⁴.

¹³⁰ Informacja przekazana w toku kontroli przez Powiat Zielonogórski.

¹³¹ Protokół kontroli WIOS-ZGORA 431/2022

¹³² Notatka służbowa z 9.08.2022 r. (RKP-5685-2022).

¹³³ Protokół kontroli DEL-GORZOW 252/2022 i notatka służbowa z 9.08.2022 r. (godz. 9.15.-13.00).

¹³⁴ Od 9.08.2022 r. (WI w: m. Krosno Odrzańskie i m. Kosarzyn), za wyjątkiem 10.08.2022 r. oraz WI: 22.08., 28.08., 30-31.08.2022 r., DI: 15.08., 27.08., 31.08.2022 r.

(akta kontroli, str. 154-157, 615-654, 1114-1135, 1137-1139, 1952-1955)

W dniu 10.08.2022 r. WIOŚ przekazał komunikat w sprawie śniętych ryb w Odrze do WCZK LUW (godz. 8.59), do Wojewody Lubuskiego (godz. 9.01), do LUW (godz. 9.20). Z komunikatu wynikało, że *w lipcu br. doszło do dużego śnięcia ryb w górnym biegu rzeki, poza terenem naszego województwa. Od tej pory pojedyncze martwe ryby pojawiają się na kolejnych odcinkach rzeki. Na początku miesiąca w okolicach Wrocławia, a w ostatnich dniach także na odcinku lubuskim [...] Obserwowane rozmieszczenie zanieczyszczeń wody i śniętych ryb w Odrze wskazuje, że źródła zanieczyszczenia należy identyfikować na wcześniejszych odcinkach rzeki (powyżej granicy województwa lubuskiego)*. Z komunikatu wynikało, że objęto monitoringiem lubuski odcinek Odry, w tym wykonano badania wody, nie stwierdzono odtlenienia, czyli tzw. przyduchy, ani innych ewentualnych przyczyn śnięcia ryb, pierwsze wyniki prób wody z 5.08.2022 r. nie potwierdziły wystąpienia substancji toksycznych. W związku z zaistniałą sytuacją LWIOŚ rekomenduje powstrzymanie się od korzystania z Odry w celach wędkarskich i rekreacyjnych do czasu ustąpienia zagrożenia. Komunikat ten został przekazany do lubuskich jst przez WCZK LUW ok. godz. 14.40.

Następnie ww. komunikat uzupełniono o stwierdzenie, że kolejne wyniki badań (z 6. i 7.08.2022 r. nie potwierdzają również obecności toksycznych zanieczyszczeń organicznych (o godz. 11.41 ww. zamieszczono na stronie WIOŚ). Komunikat ten został przekazany do lubuskich jst przez WCZK LUW ok. godz. 15.50.

Tego samego dnia WIOŚ wystąpił do (do wiadomości GIOŚ):

- Wojewódzkiego Inspektoratu Weterynarii w Zielonej Górze z prośbą o pobranie próbek wody i wykonanie badań w zakresie potwierdzenia lub wykluczenia zatrucia ryb substancjami toksycznymi (godz. 12.23),
- WSSE w Gorzowie Wlkp. – z prośbą o wykonanie badań wody rzeki w zakresie jej przydatności do kąpieli lub przypadkowego spożycia przez ludzi (godz. 15.12).

W dniu 10.08.2022 r. inspektorzy WIOŚ odbyli patrol ekologiczny z poborem prób: Bytom Odrzański i Krosno Odrzańskie¹³⁵ oraz Kostrzyn nad Odrą (Twierdza), powyżej (teren budowy), w Górzycy i w Słubicach¹³⁶. Wszędzie, poza Bytomiem Odrzańskim, potwierdzono śnięcie ryb.

(akta kontroli, str. 569-572, 1145- 1171)

W dniu 11.08.2022 r. WIOŚ podjął następujące działania:

- przedstawiciele WIOŚ uczestniczyli w spotkaniu z WCZK, które odbyło się w RDOŚ celem oceny sytuacji na Odrze (godz. 8.30);
- inspektorzy odbyli patrol ekologiczny z poborem prób w m.: Bytom Odrzański i Krosno Odrzańskie¹³⁷ oraz Kostrzyn nad Odrą i Słubice (godz. 8.45-12.30)¹³⁸, a także rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie w m. Cigacice (godz. 12.00, oględziny, bez badań wody)¹³⁹. Wszędzie, poza Bytomiem Odrzańskim, potwierdzono śnięcie ryb;
- do WSSE w Gorzowie Wlkp. wystąpiono z prośbą o wykonanie badań wody rzeki w zakresie stężenia chloranów i chlorynów (godz. 14.27);
- skierowano zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa z art. 182 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny¹⁴⁰ do Prokuratury Regionalnej we Wrocławiu, do wiadomości: Prokuratury Regionalnej w Poznaniu oraz GIOŚ (godz. 14.43);
- przedstawiciele WIOŚ uczestniczyli w posiedzeniu Wojewódzkiego Zespołu ZK w LUW (godz. 18.00), podczas którego podjęto decyzje dotyczące sytuacji na Odrze. WIOŚ wskazał, że *wyznaczono 4 punkty na terenie województwa, które są*

¹³⁵ Notatka służbowa z 10.08.2022 r. (RKP-5732-2022), pobór prób godz. 10.30 i 12.05, przekazano do laboratorium o 13.00.

¹³⁶ Protokół kontroli DEL-GORZOW 253/2022, notatka służbowa z 10.08.2022 r.

¹³⁷ Notatka służbowa z 11.08.2022 r.

¹³⁸ Protokół kontroli DEL-GORZOW 254/2022, notatka służbowa z 11.08.2022 r.

¹³⁹ Protokół kontroli nr WIOŚ-ZGORA 433/2022

¹⁴⁰ Dz.U. z 2022 r. poz. 1138, ze zm.

stale monitorowane, patrole WIOŚ regularnie sprawdzają parametry fizykochemiczne wody rzeki Odry. Inspektorat jest w stałym kontakcie z Polskim Związkiem Wędkarskim z Zielonej Góry. Dnia 9 sierpnia zebrano około 1 tony śniętych ryb, 10 sierpnia zebrano około 2,5 tony. Przeprowadzono dodatkowe badania jakości wody obejmujące fito i zooplankton oraz analizę chromatograficzną. Obecności mezytylenu w wodach rzeki Odry nie wykryto. Zaobserwowano falowe przemieszczanie się zanieczyszczeń związanych ze śniętymi rybami. Obecnie główna fala występuje na odcinku Krosno Odrzańskie – Kostrzyn nad Odrą. Utrzymywany jest stały kontakt z Inspekcją Sanitarną oraz z Weterynarią, pobrano i przekazano do badań próbki śniętych ryb. Podobnie jak w województwie dolnośląskim zgłoszono do Prokuratury o zbadanie przyczyny zanieczyszczenia rzeki Odry.

W tym dniu (godz. 9.25) WIOŚ otrzymał informację, że w temacie zanieczyszczenia Odry, rzecznik prasowy GIOŚ do odwołania przejmuje całą komunikację medialną. W kolejnych dniach WIOŚ prowadził obserwację przy pomocy dronów, a także wykonywał patrole z poborem prób w ww. czterech punktach, od 13.08.2022 r. do prowadzenia poboru wytypowano dodatkowo m. Cigacice. Szczegółowy opis dotyczący badań wody rz. Odra został zawarty poniżej w pkt 7, natomiast działań WIOŚ w ramach zarządzania kryzysowego (od 11.08.2022 r.) – w pkt 9.

(akta kontroli, str. 1083-1086, 1172-1192, 1221, 1319, 1913-1951)

Odnosnie do skali katastrofy ekologicznej na rzece Odrze na terenie województwa lubuskiego:

- zgodnie z informacją przedstawianą na posiedzeniu Wojewódzkiego Zespołu ZK (dalej WZZK) w dniu 5.09.2022 r. łącznie z rzeki Odry zebrano 32 tony i 130 kg ryb;
- przeprowadzający lustrację rz. Odry, w m. Cigacice pracownik RDOŚ w dniu 10.08.2022 r. potwierdził doniesienia, że wśród śniętych ryb występują również gatunki z listy przedmiotów ochrony odrzańskich obszarów Natura 2000, ww. stwierdził m.in. bardzo duże bolenie (około 1 m), osobniki kozy i różanki, od wolontariuszy zbierających ryby pozyskał informację, że dotychczas (9.-10.08.2022 r.) zebrano ok. 1 tony ryb, w tym wystąpiły osobniki minoga, ponadto odnotowano: ryby były w różnym stanie rozkładu, ale część z nich była „świeża”. Zagadnięci o to wolontariusze potwierdzili, że niemożliwym jest by ryba o takim stanie pochodziła z dalekiego transportu, z miejsca zanieczyszczenia, co sugeruje, że musi ona zdychać w bliskim sąsiedztwie odcinka cigacickiego. To możliwe, bo na prawym brzegu rzeki widziałem jedną rybę dogorywającą - była to 15-20 cm płoć, a więc nie ryba drapieżna, która podjęła rybę martwą, zatrutą.

(akta kontroli str. 1083-1086, 1228-1233)

2.2. Liczba pracowników zaangażowanych w działania związane z sytuacją na Odrze we WIOŚ średnio w miesiącach sierpień-wrzesień 2022 r. objęła 45-58% dostępnego stanu osobowego pracowników tj. od 17 do 22 osób każdego dnia.

Zgodnie z informacją WIOŚ przedstawianą w dniu 5.09.2022 r. na posiedzeniu WZZK Działania WIOŚ Zielona Góra za okres 5 sierpnia do 4 września 2022 r. w związku z problemem śniętych ryb w rzece Odrze, do dnia 4.09.2022 r. w akcji Odra uczestniczyło 12 samochodów, które wyjeżdżały 102 razy i przejechały w sumie 18.000 km. Do tego dnia kontrolą objęto także podmioty, które odprowadzają oczyszczone ścieki do Odry bądź jej dopływów.

Pracownicy WIOŚ w Zielonej Górze sprawdzali stan Odry przez prowadzenie systematycznych obserwacji wybranych miejsc i odcinków rzeki. W praktyce sprowadzało się to do lustracji toni rzeki w miejscach poboru prób wody powierzchniowej przez przedstawiciela WI / DI oraz do wykonywania przelotów dronami (bezzałogowe statki powietrzne) na wytypowanych wcześniej odcinkach rzeki Odry. Zgodnie z wyjaśnieniami LWIOŚ wcześniejsza praktyka w przypadku zanieczyszczenia wód powierzchniowych sprowadzała się do prób ustalenia rozmiaru

oraz źródła zanieczyszczenia poprzez wizje terenowe pracowników, prowadzone poprzez piesze patrole lub z użyciem samochodów. Rozmiary zanieczyszczenia (o charakterze katastrofalnym) wymusiły zaangażowanie do patrolowania również dronów, które z racji swych właściwości umożliwiły wykonywanie obserwacji dużych obszarów wód.

(akta kontroli str. 4, 8, 1230-1233, 1913-1951)

Wytyczne GIOŚ

3. W działaniach związanych z zanieczyszczeniem Odry uwzględniane były ogólne kierunki działania, zalecenia i wytyczne oraz wykonywane były polecenia GIOŚ.

W szczególności rozpoczęcie monitorowania i poboru prób wody rz. Odry (opis w pkt 2.1), a także zakres prowadzonych badań wody (opis poniżej w pkt 7) wynikał z wytycznych przekazywanych z GIOŚ:

- w dniu 5.08.2022 r. - na wejściu i wyjściu z terenu każdego województwa oraz w innych newralgicznych punktach wg własnego rozeznania, zakres badań – taki jak wykonał WIOŚ Wrocław zgodnie z pismem z 3.08.2022 r.;
- w dniu 20.09.2022 r. – weryfikacja miejsc poboru próbek wody oraz zakresu badań zleczanych do CLB, w celu dostosowania ich do aktualnej sytuacji panującej na Odrze, w województwie lubuskim przynajmniej dwa punkty kontrolno-pomiarowe w obszarach przygranicznych województwa, a w razie bieżącej potrzeby – doraźnie w innych miejscach, częstotliwość – dwa razy w tygodniu;
- w dniu 4.10.2022 r. – w dotychczasowych punktach pomiarowo-kontrolnych – z częstotliwością raz w tygodniu, w każdą środę;
- w dniu 2.11.2022 r. - w dotychczasowych pomiarowo-kontrolnych, ze zwiększoną częstotliwością, tj. dwa razy w tygodniu (w poniedziałek i czwartek), przy czym od dnia 7 listopada br. wszystkie WIOŚ zakres badan należy poszerzyć o badanie fitoplanktonu, z uwzględnieniem oznaczenia *Prymnesium parvum*, ponadto lubuski WIOŚ zobowiązany jest zlecić pobieranie próbek dodatkowo w dniach 3 i 4 listopada według wskazanych w piśmie wytycznych,
- w dniu 9.11.2022 r. - we wskazanych przez GIOŚ punktach pomiarowo-kontrolnych, (na terenie województwa lubuskiego m. Bytom Odrzański i Kostrzyn nad Odrą) i parametrów dwa razy w tygodniu (poniedziałek i czwartek), przy czym fitoplankton pod kątem występowania *Prymnesium parvum* (jeden raz w tygodniu),
- w dniu 29.11.2022 r. i kolejne w dniu 28.12.2022 r. - zlecenie pomiarów zgodnie z wcześniejszymi wytycznymi (do odwołania).

Ww. spowodowały zmiany w organizacji pracy (wyjazdy pracowników WIOŚ z celu poboru prób wraz z przedstawicielami CLB) oraz szerokie zastosowanie przez WIOŚ dronów do obserwacji rzeki. Ponadto, stosownie do polecenia GIOŚ z 14.08.2022 r. przeprowadzono kontrole interwencyjne w wytypowanych zakładach odprowadzających ścieki wody opadowe lub wody z odwodnienia, bezpośrednio do Odry lub jej dopływów – opis realizacji ww. polecenia poniżej w pkt 5.

(akta kontroli str. 153-157, 527-546, 1236-1247, 1913-1951)

Analizy i oceny przestrzegania przepisów, w zakresie wykonywania zadań określonych w PW

4. WIOŚ, na podstawie art. 5 ust. 4 pkt 4 w zw. z art. 2 ust. 1 pkt 17a ustawy o IOŚ, dokonuje na obszarze województwa analiz i ocen przestrzegania przepisów dotyczących wykonywania zadań określonych w ustawie z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne. W związku z uzyskaniem informacji o zanieczyszczeniu Odry - jak wyjaśnił Naczelnik WI - przeprowadzono analizy i oceny przestrzegania przepisów przez podmioty korzystające ze środowiska w ramach działalności kontrolnej i badań automonitoringowych. Naczelnik WI wskazał również na wyniki badań wody z rzeki: *pierwsze przeprowadzone pomiary wskazywały na bardzo wysokie przewodnictwo właściwe elektryczne wód rzeki Odry, które malało w dół biegu rzeki. [...] Otrzymane wyniki badania laboratoryjnego chlorków i siarczanów potwierdziły przypuszczenia*

o źródle pochodzenia wód o podwyższonym zasoleniu znajdującym się powyżej Bytomia Odrzańskiego. Wyniki badania wód rzeki Odry w zakresie substancji biogennych (azot i fosfor) nie wskazywały na zanieczyszczenie wód rzeki Odry ściekami komunalnymi albo przemysłowymi zawierającymi związki azotu lub fosforu [...]. Tym samym wyeliminowano dopływ ścieków komunalnych nienależycie oczyszczonych bądź nieoczyszczonych do rzeki Odry na odcinku lubuskim. Jednocześnie w obrazie mikroskopowym nie stwierdzono obecności sinic mogących powodować śnięcie ryb. Niezależnie od powyższych działań przeprowadzono analizę potencjalnych wylotów ścieków do rzeki Odry lub jej dopływów, które potencjalnie mogłyby wpłynąć na jakość wód rzeki. Wytypowano 8 zakładów [...] Przeprowadzone kontrole nie potwierdziły, że źródłem zanieczyszczenia wód rzeki Odry były ścieki wprowadzane do jej wód na terenie województwa lubuskiego.

(akta kontroli str. 1433-1434)

Pozaplanowe kontrole interwencyjne podmiotów, które przyczyniły się lub mogły się przyczynić do zanieczyszczenia Odry i jej dopływów

5. Poleceniem z dnia 14 sierpnia 2022 r. GIOŚ¹⁴¹ zobowiązał WIOŚ do prowadzenia bieżących działań w zakładach odprowadzających ścieki, wody opadowe lub wody z odwodnienia, bezpośrednio do Odry lub jej dopływów, które:

- a) w prowadzonej działalności wykorzystują podchloryn sodu lub wodorotlenek sodu lub posiadają w pozwoleniach określone wskaźniki zanieczyszczeń: sól, potas, chlorki, siarczany, rtęć, ołów, nikiel, kadm, miedź,
- b) w okresie marzec-lipiec prowadziły prace modernizacyjne, naprawcze, konserwacyjne,
- c) w ocenie WIOŚ mogą być potencjalnym sprawcą zanieczyszczenia Odry lub jej dopływów,

W związku z pismem GIOŚ z dnia 14 sierpnia 2022 r. wytypowano do pozaplanowych kontroli osiem zakładów, w tym siedem¹⁴², wobec których wszczęto kontrole interwencyjne. Jedna kontrola została wszczęta na wniosek Prokuratury Rejonowej w Żaganiu¹⁴³. Spośród ww. dwie kontrole zostały wszczęte 16.08.2022 r.¹⁴⁴, pięć - 17.08.2022 r.¹⁴⁵, a jedna - 18.08.2022 r.¹⁴⁶.

W toku pięciu kontroli użyto środka dowodowego w postaci oględzin wylotu ścieków oraz sporządzono dokumentację fotograficzną¹⁴⁷. W toku pięciu kontroli dokonano poboru i badań próbek ścieków¹⁴⁸ (kierowanych do rzeki Odry), natomiast w przypadku kontroli na wniosek – poboru wód z rzeki Bóbr¹⁴⁹. Każdorazowo badanie próbek CLB rozpoczynało w dniu ich pobrania.

W przypadku czterech kontroli badaniem objęto pozwolenia wodnoprawne, a w przypadku trzech – pozwolenia wodnoprawne i pozwolenia zintegrowane

W wyniku sześciu kontroli nie stwierdzono naruszeń w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, natomiast w toku dwóch kontroli stwierdzono m.in., że jeden z kontrolowanych podmiotów¹⁵⁰ nie posiada pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie ścieków przemysłowych (wód popłucznych) do rzeki Odry, nie przekazywał wyników pomiarów ilości i jakości ścieków odprowadzanych w terminie

¹⁴¹ Pismo Nr DI-KKW.410.43.2022.2.kb z 14.08.2022 r.

¹⁴² Kontrola Nr WIOS-ZGORA 446/2022, Nr WIOS-ZGORA 447/2022, Nr DEL-GORZOW 255/2022, Nr WIOS-ZGORA 442/2022, Nr DEL-GORZOW 273/2022, Nr DEL-GORZOW 257/2022.

¹⁴³ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 456/2022 (kontrola problemowa, pozaplanowa, na wniosek).

¹⁴⁴ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 446/2022, Nr DEL-GORZOW 255/2022.

¹⁴⁵ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 447/2022, Nr WIOS-ZGORA 441/2022, Nr WIOS-ZGORA 442/2022, Nr DEL-GORZOW 273/2022, Nr DEL-GORZOW 257/2022, Nr WIOS-ZGORA 456/2022.

¹⁴⁶ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 456/2022.

¹⁴⁷ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 446/2022, Nr DEL-GORZOW 255/2022, Nr DEL-GORZOW 273/2022, Nr DEL-GORZOW 257/2022, Nr WIOS-ZGORA 456/2022.

¹⁴⁸ Kontrola Nr DEL-GORZOW 255/2022, Nr WIOS-ZGORA 441/2022, Nr WIOS-ZGORA 442/2022, Nr DEL-GORZOW 273/2022, Nr DEL-GORZOW 257/2022.

¹⁴⁹ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 456/2022.

¹⁵⁰ Kontrola Nr DEL-GORZOW 255/2022.

30 dnia od dnia zakończenia pomiaru (wyniki przekazano w trakcie kontroli), ponadto błędnie i niekompletnie sporządzał sprawozdania z badań ścieków komunalnych (miejsce wprowadzania ścieków), natomiast drugi podmiot¹⁵¹ nie przesłał w ustawowym terminie do LWIOŚ wyników dla dwóch prób pobranych ścieków. W wypadku pierwszego podmiotu, po kontroli, wydano zarządzenie pokontrolne, zobowiązujące do uzyskania wymaganego pozwolenia wodnoprawnego na wprowadzanie do rzeki Odry ścieków przemysłowych z SUW, przesyłania wyników pomiarów jakości ścieków pochodzących z SUW do Delegatury WIOŚ w terminie 30 dni od zakończenia pomiarów oraz prawidłowego i kompletnego wypełniania miejsc wprowadzania ścieków w sprawozdaniach z badań ścieków komunalnych. Zarządzenie pokontrolne wysłano również do Zarządu Zlewni w Zielonej Górze PGW Wody Polskie. Z zachowaniem terminu wyznaczonego w zarządzeniu pokontrolnym kierownik kontrolowanej jednostki poinformował WIOŚ o zakresie podjętych działań służących wyeliminowaniu wskazanych w zarządzeniu naruszeń. W zakresie braku pozwolenia wodnoprawnego kontrolowany ustalił telefonicznie z Zarządem Zlewni w Zielonej Górze, że wniosek o wydanie pozwolenia wodnoprawnego nie został rozpatrzony ze względu na braki kadrowe w Zielonej Górze. Pozostałe zobowiązania w zarządzeniu pokontrolnym przyjął do realizacji.

Zgodnie z wyjaśnieniami Naczelnika WI w świetle ustaleń kontroli nie znaleziono uzasadnionych przesłanek do zastosowania art. 367 ust. 1 pkt 1 ustawy Poś i wszczęcia postępowania w sprawie wstrzymania użytkowania instalacji.

Natomiast w odniesieniu do drugiego zakładu - po przeanalizowaniu wyników badań przedłożonych w trakcie kontroli stwierdzono, że spełniają one warunki określone w pozwoleniu zintegrowanym; a w ramach działań dyscyplinujących podmiot z uwagi na stwierdzone naruszenie wydano zarządzenie pokontrolne zobowiązujące Prezesa Zarządu Spółki do przestrzegania przepisów.

(akta kontroli str. 1767-1827, 1882-1883, 1910-1912, 1913-1915, 2000-2004)

Wnioski starosty, wójta (burmistrza, prezydenta miasta) - art. 8a ust. 3 ustawy o IOŚ)

6. W myśl art. 8a ust. 3 ustawy o IOŚ, w przypadku bezpośredniego zagrożenia środowiska starosta lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) może skierować, zawierający uzasadnienie, wniosek do wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska o podjęcie należących do jego zadań i kompetencji działań zmierzających do usunięcia tego zagrożenia, gdy podjęcie działań wykracza poza zadania i kompetencje odpowiednio starosty lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Do WIOŚ nie wpłynął żaden taki wniosek związanych z zanieczyszczeniem Odry i jej dopływów.

Na podstawie art. 2, 10 i 12 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej¹⁵² Burmistrz Sulechowa, w dniu 25.08.2022 r. wniósł o udostępnienie informacji dotyczącej: podjętych działań w zakresie ilości i terminów przeprowadzonych badań jakości wody rz. Odra w porcie w m. Cigacice, wyników ww. badań, podania ustalonych na dzień dzisiejszy przyczyn wystąpienia śnięcia ryb oraz informacji co do planu i rodzaju podjęcia działań naprawczych. WIOŚ udzielił ww. odpowiedzi (wskazał gdzie można zapoznać się z wynikami badań oraz, że dotychczas nie ustalono jednoznaczne przyczyn tego zjawiska), a co do działań naprawczych wniosek przekazał do Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej PGW WP. Zgodnie z wyjaśnieniami Naczelnika WI przyczyną wskazania na możliwość zapoznania się z wynikami badań rzeki Odry na stronie GIOŚ było wskazanie dot. wydawania komunikatów oraz odpowiedzi do mediów zawarte w korespondencji mailowej ze strony GIOŚ – z dni: 8 sierpnia 2022 r. oraz 11 sierpnia 2022 r. W szczególności mail przekazany w dniu 11 sierpnia 2022 r. jednoznacznie

¹⁵¹ Kontrola Nr WIOS-ZGORA 442/2022.

¹⁵² Dz.U. z 2022 r. poz. 902.

wskazywał, że „w temacie zanieczyszczenia Odry, rzecznik prasowy GIOŚ do odwołania przejmuje całą komunikację medialną”. Wskazanie to zostało odczytane rozszerzająco w kontekście kontaktu z zewnętrznymi odbiorcami oczekującymi informacji z uwagi na publikowanie wyników na stronie GIOŚ i uproszczenie w ten sposób (doinformowanie) uzyskania danych przez wnioskodawców.

(akta kontroli, str. 1320-1322, 1913, 2000-2004)

Pobranie próbek wody

7. WIOŚ, zgodnie z wytycznymi GIOŚ rozpoczął badanie wody w Odrze 5.08.2022 r. Z prób wody¹⁵³ pobranych w dniach 5.-7.08.2022 r. w ramach wytypowanych punktów poboru prób w m.: [a] Bytom Odrzański (górną bieg Odry w województwie), [b] Krosno Odrzańskie, [c] Słubice, [d] Kostrzyn nad Odrą (dolny bieg Odry w województwie); wynikało, że zostały przekroczone¹⁵⁴ wskaźniki charakteryzujące:

- stan fizyczny, w tym warunki termiczne, tj. temperatura wody: 5.08.2022 r. w pkt [a]-[d] i 6.08.2022 r. w pkt [d] oraz zawiesina ogólna: 5.08.2022 r. w pkt [a], 6.08.2022 r. [a]-[b], 7.08.2022 [a]-[b],
- warunki tlenowe, zanieczyszczenia organiczne, tj. chemiczne zapotrzebowanie na tlen (ChZT-Cr)¹⁵⁵: 5.08.2022 r. w pkt [a] i [d], 6.08.2022 r. w pkt [a] i [b], 7.08.2022 r. w pkt [a] i [b],
- zasolenie we wszystkich badanych punktach, tj. przewodność elektrolityczna wynosiła 1.370-2.891 μS (wartość graniczna do 850 μS) i zmniejszała się w dół biegu rzeki, najwyższą wartość odnotowano 6.08.2022 r. w pkt [a], najniższą - 5.08.2022 r. w pkt [d], podobnie: siarczany, od 99 do 139 mg SO_4/l (wartość graniczna do 71,5 mg SO_4/l), 5.08.2022 r. odnotowano najwyższą wartość w pkt [a] i najniższą w pkt [d]; chlorki od 302 do 625 mg Cl/l (wartość graniczna do 75,6), przy czym najwyższa 6.08.2022 r. w pkt [a], najniższa 5.08.2022 r. w pkt [d];
- zakwaszenie: odczyn pH do 9,2 (przy normie w przedziale 7,5-8,4), tj. 5.08.2022 r. w pkt [a], 6.08.2022 r. w pkt [a], [b], [d], 7.08.2022 r. w pkt [a]-[c];
- warunki biogenne: azot Kjeldahla¹⁵⁶ do 2,91 (wartość graniczna do 2,0 mg N/l), przekroczenia wystąpiły 5. i 6.08.2022 r. w pkt [a], 7.08.2022 r. w pkt [a], [b];

ponadto przeprowadzono jakościową analizę chromatograficzną (nie stwierdzono obecności zanieczyszczeń organicznych), zbadano stężenie sodu (wyniosło od 186,5 do 462 mg Na/ml) i nasycenie tlenem (od 99 do 174%), ww. wartości zmniejszały się w dół biegi rzeki, najwyższe zaobserwowano 5.08.2022 r. w Bytomiu Odrzańskim, najniższe - w Kostrzynie nad Odrą tego samego dnia.

W dniu 8.08.2022 r. nie pobrano prób wody z rzeki Odry, za wyjątkiem badania w m. Cigacice (470 km Odry) przez CLB: tlenu rozpuszczonego, nasycenia tlenem, odczynu pH, barwy (opis powyżej).

W dniu 9.08.2022 r. pobrano próbki wody do badań w ww. zakresie z punktów w m. Krosno Odrzańskie i Słubice, a także znajdującego się pomiędzy nimi – z punktu w m. Kosarzyn (wniosek o interwencję z 8.08.2022 r.), dodatkowo zlecając badania rtęci. Wyniki nie potwierdziły wystąpienia rtęci, ani obecności zanieczyszczeń organicznych, wskazywały natomiast na przekroczenia wskaźników zasolenia we wszystkich badanych punktach, tj. przewodności elektrolitycznej (1.840-1.941), chlorków (563-860), siarczanów (120-144), a ponadto ChZT-Cr (47,8-58,2), pH (8,8-

¹⁵³ 17 wskaźników jakości wód oraz jakościowa analiza chromatograficzna.

¹⁵⁴ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2021 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1475). W wypadku nieustalenia wartości granicznych w ww. rozporządzeniu przyjęto wielkości z rozporządzenia Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 11 października 2019 r. w sprawie klasyfikacji stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego oraz sposobu klasyfikacji stanu jednolitych części wód powierzchniowych, a także środowiskowych norm jakości dla substancji priorytetowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 2149).

¹⁵⁵ Nie stwierdzono naruszeń wskaźników: tlen rozpuszczony, indeks nadmanganianowy, ogólny węgiel organiczny.

¹⁵⁶ Wskazujący na ilość rozkładającej się materii organicznej. Nie przekroczone: azot ogólny, azot azotanowy i azotynowy, fosfor ogólny.

9,1), w dwóch punktach odnotowano przekroczenia zawiesin ogólnych (40 i 48, Krosno Odrzańskie i Kosarzyn), w Krośnie Odrzańskim - fosforu ogólnego (0,372). W związku ze zgłoszeniem śnięcia ryb w Odrze pracownicy DI w dniu 9.08.2022 r. przeprowadzili patrole ekologiczne, z poborem prób wody w Uradzie i w Słubicach.

W dniach 10.08.2022 i 11.08.2022 r. kontynuowano pobory prób wody w Bytomiu Odrzańskim, Krośnie Odrzańskim, Słubicach i Kostrzynie nad Odrą, utrzymywały się przekroczenia wskaźników zasolenia we wszystkich badanych punktach, tj. przewodności elektrolitycznej (1.933-2.609), chlorków (496-845), siarczanów (110-156), a ponadto ChZT-Cr (43,7-60,9), pH (8,8-9,2), w trzech punktach, poza Kostrzynem nad Odrą, odnotowano przekroczenia zawiesin ogólnych (33-56), w Bytomiu Odrzańskim - azotu Kjeldahla (2,16 i 2,32). Ponadto w dniu 10.08.2022 r. w związku z kolejnymi zgłoszeniami pracownicy DI przeprowadzili patrol ekologiczny z poborem próbek wody z Odry dodatkowo w dwóch miejscach (Kostrzyn nad Odrą i Górzycyca), gdzie przeprowadzono badania w węższym zakresie, tj. Ph, temperatura wody i powietrza, przewodność elektrolityczna, tlen rozpuszczony, nasycenie wody tlenem.

W dniu 16.08.2022 r. do WIOŚ i do GIOŚ wpłynęło zapytanie w sprawie badań wody w zakresie nadtlenu. WIOŚ odpowiadając na ww. wskazaną, że harmonogram, miejsca poboru oraz zakres oznaczeń w próbach pobieranych z rzeki Odry został ustalony przez GIOŚ. Z wyjaśnień Naczelnika WI wynika, że WIOŚ nie rozszerzył zakresu badań ponad zakres proponowany przez GIOŚ, *ponieważ GIOŚ wskazywał w kolejnych pismach zakres badań jako kierujący całą akcją związaną z wystąpieniem masowego śnięcia ryb w Odrze.*

Od 12.08.2022 r. do 21.09.2022 r. prowadzono badania codziennie - za wyjątkiem 11.09.2022 r., 17.09.2022 r., 18.09.2022 r. - w m. Bytom Odrzański, Krosno Odrzańskie, Słubice i Kostrzyn nad Odrą oraz Cigacice (od 13.08.2022 r.) w zakresie: temperatura wody, Ph, przewodność elektrolityczna, tlen rozpuszczony, nasycenie wody tlenem, chlorki i siarczany, sól, rtęć, a także do 5.-6.09.2022 r.: potas, azot amonowy, kadm, ołów, nikiel i chrom. W tym okresie wystąpiły przekroczenia wskaźników zasolenia we wszystkich badanych punktach, tj. przewodności elektrolitycznej (1.126-2.418), chlorków (239-626), siarczanów (od 82 do >250).

Z wyjaśnień LWIOŚ wynika, że *brak badań w ww. terminach wynikał z uzgodnień poczynionych na temat planu pracy z przedstawicielami CLB Oddział Zielona Góra. Uzgodnienia w zakresie wspólnych wyjazdów terenowych w celach próbobiorczych rzeki Odry były dokonywane z wyprzedzeniem i opierały się o wskazania, które otrzymywało odgórnie CLB Oddział Zielona Góra. Dlatego należy przyjąć, że we wskazywanych terminach nie było dyspozycji do bezwzględnego wyjazdu i takie wyjazdy nie odbyły się. Ponadto należy wskazać, że ogólna tendencja w późniejszym terminie szła w kierunku zmniejszenia częstotliwości wyjazdów połączonych z pobieraniem prób wody rzecznej.*

Od 22.09.2022 r. nadal prowadzono badania w m. Bytom Odrzański i Kostrzyn nad Odrą (dwa razy w tygodniu, później raz w tygodniu) w zakresie temperatury wody, Ph, przewodności elektrolitycznej tlenu rozpuszczonego, nasycenia wody tlenem, chlorków i siarczanów. Od 2.11.2022 r. wznowiono badania wody w Krośnie Odrzańskim i Słubicach, zwiększając ich częstotliwość. W tym okresie przewodność elektrolityczna wynosiła od 1.341 (26.09.2022 r. - Kostrzyn nad Odrą) do 2.230 μ /S (4. i 14.11.2022 r. - Bytom Odrzański).

Pobieranie próbek wody z rzeki Odry następowało zgodnie z wytycznymi GIOŚ już przed wystąpieniem masowego śnięcia ryb na terenie województwa oraz w związku z rozpoznaniem zanieczyszczenia w terenie wynikającym ze zgłaszanych interwencji.

Próbki wody¹⁵⁷ były przekazywane w dniu ich poboru do CLB, badania trwały od jednego (najczęściej) do 5 dni (próba z 16.08.2022 r. Bytom Odrzański, Krosno Odrzańskie, Cigacice). Sprawozdania z badań próbek wody były sporządzane i przekazywane do WIOŚ licząc od dnia poboru próby od jednego do 13 dni (dotyczy to prób pobranych od 20.08.2022 r.), przy czym w okresie 5.08.2022 r. do 19.08.2022 r. - maksymalnie 6 dni. Nie wystąpiły przypadki odrzucenia próbek wody przez laboratorium jako nienadające się do badań.

(akta kontroli str. 527-546, 1236-1261, 1265, 1276, 1306-1318, 1921-1923, 1997-2005)

Decyzje wstrzymujące działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska

8. W związku z sytuacją na Odrze, od sierpnia 2022 r. WIOŚ nie wydał żadnej decyzji wstrzymującej działalność prowadzoną z naruszeniem wymagań związanych z ochroną środowiska lub naruszeniem warunków korzystania ze środowiska. Natomiast wcześniej w latach 2021-2022, WIOŚ wydał dwie takie decyzje:

- w dniu 22.12.2021 r. decyzję wstrzymującą użytkowanie instalacji – oczyszczalni ścieków do 31.03.2022 r. (termin usunięcia naruszenia), na podstawie art. 367 ust. 3 i 4 w zw. z art. 367 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- w dniu 6.07.2022 r. decyzję wstrzymującą działalność instalacji – oczyszczalni ścieków, z rygiorem natychmiastowej wykonalności, na podstawie art. 12 ust. 4 pkt 1 i ust. 5 ustawy o IOŚ.

(akta kontroli str. 1277-1288, 1433-1434, 2000-2004)

Współdziałanie WIOŚ w zakresie ochrony środowiska z innymi organami

9. WIOŚ współdziałał w zakresie ochrony środowiska z innymi organami kontroli, organami ścigania, innymi organami administracji państwowej i organami samorządu terytorialnego (opis powyżej w pkt 2.1), w zakresie badań próbek wody - z CLB (opis pkt 7), a ich interpretacji – z Wydziałem Monitoringu (opis w obszarze 1, pkt 1.2).

WIOŚ w ramach struktur Inspekcji Ochrony Środowiska posługuje się na wypadek poważnych awarii opracowanymi przez GIOŚ *Szczegółowymi zasadami postępowania IOŚ w przypadku wystąpienia poważnej awarii oraz zasadami współdziałania z innymi organami administracji publicznej*. Dokument określa przygotowanie Inspekcji na wypadek wystąpienia poważnej awarii, powiadomianie o jej wystąpieniu, zasady postępowania inspektorów, a także współpracę z organami administracji publicznej. Wystąpienie zagrożenia na Odrze nie spełniało przesłanek poważnej awarii¹⁵⁸.

WIOŚ jako wojewódzka administracja zespolona jest również jednym z elementów *Wojewódzkiego planu zarządzania kryzysowego* (dalej WPZK), który określa zarówno katalog zagrożeń jak i procedury reagowania i współpracy pomiędzy jednostkami.

Zgodnie z WPZK, na terenie województwa w ramach monitoringu ww. zagrożeń prowadzona jest wymiana informacji z jednostkami MON, Policji, Straży Pożarnej, służb sanitarno-epidemiologicznych, hydrologiczno-meteorologicznych, ochrony środowiska i weterynaryjnych. Zagrożenia związane z obniżeniem jakości wód powierzchniowych stanowiły zagrożenia chemiczno-ekologiczne (m.in. na wodach), których monitorowanie w WPZK zostało przyporządkowane WIOŚ, obok: WCZK, Państwowej Straży Pożarnej i Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji.

Zgodnie z postanowieniami Planu Wojewódzkiego, WIOŚ prowadzi monitoring zagrożeń chemicznych, który polega na kontrolowaniu działalności zakładów o dużym ryzyku i zakładów o zwiększonym ryzyku zgodnie z przepisami o ochronie

¹⁵⁷ Ustalono na podstawie pobranych próbek wody w okresie od 5.08.2022 r. do 19.10.2022 r.

¹⁵⁸ Zgodnie z art. 3 pkt 23 ustawy Prawo ochrony środowiska poważna awaria to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja, powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których występuje jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.

środowiska, co najmniej raz w roku. Powyższe zostało uwzględnione przy planowaniu i realizacji działalności kontrolnej (opis w obszarze 1, pkt 2.3).

Zadania i obowiązki uczestników zarządzania kryzysowego w odniesieniu do ww. zagrożeń zostały wyszczególnione w *Siatkach Bezpieczeństwa* WPZK, tj. dla WIOŚ:

- w fazie zapobiegania – instytucja prowadząca działania prewencyjne według kompetencyjnego zakresu odpowiedzialności,
- w fazie przygotowania – również instytucja prowadząca działania prewencyjne według kompetencyjnego zakresu odpowiedzialności, obok służb (instytucji) realizujących działania prewencyjne w ograniczonym zakresie - Państwowej Straży Pożarnej, WBiZK LUW (WCZK), Urzędu Żeglugi Śródlądowej we Wrocławiu i Szczecinie,
- w fazie reagowania – jedna z instytucji realizujących działania pomocnicze, kierującym działaniem ratowniczym jest Komendant Wojewódzki PSP.

Natomiast instytucją koordynującą na każdym z ww. etapów jest Wojewoda Lubuski.

Działania WIOŚ w ramach współpracy z innymi podmiotami w związku z zagrożeniem na Odrze zostały opisane w pkt 2.1. Ponadto, w ramach zarządzania kryzysowego WIOŚ uczestniczył w posiedzeniach WZZK, które odbyły się:

- 11.08.2022 r. (godz. 18.00), podczas którego ustalono m.in. koordynację i działania związane ze zbieraniem śniętych ryb, a także częstotliwość i tryb współpracy organów i służb celem jak najszybszej wymiany informacji (np. codzienne raportowanie na odprawach w formie wideokonferencji);
- 12.08.2022 r. (godz. 14.00) — podczas której poinformowano uczestników o zobowiązaniu do realizacji zadań w systemie ciągłym (szefowie służb dostępni przez 24 godziny na dobę, rozważyć wprowadzenie wydłużonego czasu pracy do godziny 19-20), prośba do Policji o wsparcie i udział w kontrolach WIOŚ;
- 16.08.2022 r. (godz. 10.30) – WIOŚ poinformował, że nad rzeką prowadzony jest monitoring przy użyciu dwóch dronów, przeprowadzono również kontrole w kilku zakładach przemysłowych;
- 19.08.2022 r. (godz. 10.00) – LWIOŚ poinformował, że Inspekcja przeprowadza kontrole w zakładach wskazanych przez GIOŚ, prowadzony jest stały pobór wód w 5 punktach na Odrze. Wyniki z wczoraj - są zbliżone do akceptowanych, spada przewodność elektrolityczna, co znaczy o mniejszym zasoleniu. Nastąpił duży spadek pH - do stanów akceptowalnych, temperatury wody są wysokie, co stwarza zagrożenie rozwoju sinic, należałoby zasilić Odrę w wodę ze zbiorników retencyjnych, żeby ją schłodzić;
- 5.09.2022 r. (godz. 11.30) - WIOŚ przedstawił prezentację pt. *Działania WIOŚ Zielona Góra za okres 5 sierpnia do 4 września 2022 r. w związku z problemem śniętych ryb w rzece Odrze*, ws. ilościowych danych dotyczących dokonywanych poborów wody powierzchniowej rzeki Odry, oblotów dronów, przeprowadzonych kontroli, użytych zasobów osobowych i środków technicznych.

Ponadto LWIOŚ brał udział w spotkaniu Wojewody Lubuskiego (WCZK) z przedstawicielami gmin i powiatów nadodrzańskich w dniu 12.08.2022 r. (godz. 9.00, on-line) oraz w odprawie z Prezydentem RP w dniu 30.08.2022 r.

LWIOŚ uczestniczył także w 21 posiedzeniach Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w roli obserwatora na zaproszenie Wojewody Lubuskiego, które odbyły się w okresie od 12.08.2022 r. (godz. 12.00) do 15.09.2022 r.

(akta kontroli str. 301, 439, 1216-1235, 1248-1257, 1289-1305, 1319, 1913-1951)

Bariery w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali i skutków kryzysu ekologicznego Odry

10. Odnosząc się do barier w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego Odry oraz podejmowania dalszych działań zmierzających do ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko zanieczyszczenia tej rzeki LWIOŚ wyjaśnił: *mając na uwadze rozwój sytuacji zanieczyszczenia rzeki Odry oraz*

położenie naszego województwa w układzie przebiegu rzeki należy wskazać, że w praktyce obserwowane śnięcie ryb było efektem spływu zanieczyszczeń z terenów ulokowanych powyżej województwa lubuskiego. Całokształt informacji w zakresie działań poszczególnych Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska był przekazywany sukcesywnie do GIOŚ, który mając największy w tym momencie zasób wiedzy jest w stanie wskazać ewentualne bariery w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego Odry oraz podejmowania dalszych działań zmierzających do negatywnego wpływu zanieczyszczenia tej rzeki na środowisko. Tym niemniej wskazujemy na aspekt podawania do publicznej wiadomości niepotwierdzonych informacji, np. na temat źródła zanieczyszczenia w postaci metali ciężkich, tj. rtęci, co wywołało niepokój i szukanie źródeł jej pochodzenia.

(akta kontroli str. 4, 8)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Pomimo przyjęcia zgłoszenia o zaobserwowaniu śnięcia ryb w dolnym biegu Odry (m. Kosarzyn), rozpoznanie zanieczyszczenia w terenie przeprowadzono we wcześniejszym, o ok. 70 km, biegu rzeki (m. Cigacice).

Rozpoznanie w terenie zgłoszenia zanieczyszczenia rz. Odry w dniu 8.08.2022 r. przeprowadzono w Cigacicach, gm. Sulechów (470 km Odry). Kontrolni NIK nie przedstawiono udokumentowania zgłoszenia zanieczyszczenia w miejscu, gdzie przeprowadzono ww. kontrolę¹⁵⁹. Tego samego dnia przyjęto telefonicznie zgłoszenie dotyczące m. Kosarzyn, gm. Gubin, miejsca położonego w dół rzeki o ok. 70 km (543 km Odry), lecz rozpoznania w tym miejscu i dniu nie przeprowadzono. Jak oświadczyła starsza inspektor WIOŚ w godzinach popołudniowych przyjęto telefonicznie zgłoszenie informujące o zanieczyszczeniu Odry oraz o pojawieniu się śniętych ryb w m. Kosarzyn. Z uwagi na powyższe zgłoszenie podjęto decyzję o rozpoznaniu sytuacji na rz. Odrze powyżej opisywanego miejsca, tj. w górnym odcinku rzeki na wysokości miejscowości Cigacice. W tym samym dniu dokonano wyjazdu służbowego do Cigacic nie stwierdzając zanieczyszczenia rzeki oraz obecności śniętych ryb [...] W kolejnym dniu, tj. 09.08.2022 r. został dokonany wyjazd służbowy do m. Kosarzyn, gdzie również nie potwierdzono obecności śniętych ryb.

(akta kontroli, str. 1113, 1118-1128, 1136, 1248, 1258, 1913-1951)

2. W dniu 8.08.2022 r. WIOŚ nie dokonał wyjazdów służbowych na wytypowane punkty poboru prób wody (Bytom Odrzański, Krosno Odrzańskie, Słubice i Kostrzyn nad Odrą), pomimo polecenia GIOŚ z 5.08.2022 r. Z informacji zwrotnej LWIOŚ z 5.08.2022 r. w tej sprawie wynikało, że w celu badania stanu jakościowego rzeki oraz jej monitorowania w zakresie obecności martwych ryb dokonano wyjazdów służbowych na wytypowane punkty poboru prób oraz w celach obserwacyjnych toni wody rzeki w ww. miejscowościach. Z wyjaśnień LWIOŚ oraz Naczelnika WI wynika, że ww. dzień był dniem prowadzenia badań monitoringowych rz. Odry przez CLB. Zakres badań rzeki Odry obejmował szerokie spektrum: od badań podstawowych wskaźników fiz.-chem., poprzez biogeny, do metali ciężkich. Z uwagi na fakt prowadzenia w tym dniu badań monitoringowych rz. Odry przez ww. laboratorium podjęto decyzję o odstąpieniu od poborów prób wody rz. Odry przez WIOŚ.

(akta kontroli, str. 544-546, 1113, 1137-1139, 1248, 1258, 1265, 1274, 1913-1951)

OCENA CZĄSTKOWA

W sytuacji wystąpienia na terenie województwa lubuskiego skutków kryzysu ekologicznego na Odrze, WIOŚ co do zasady podjął bezzwłoczne i adekwatne działania. Przed wystąpieniem masowego śnięcia ryb rozpoczął monitorowanie sytuacji (obserwacje obserwacji toni rzeki i pobory prób wody do badań), a po

¹⁵⁹ Brak protokołu przyjęcia zgłoszonego telefonicznie wniosku o podjęcie interwencji dot. m. Cigacice oraz brak wykazania zgłoszenia dot. Cigacic w Rejestrze skarg i wniosków. Z kontroli w Cigacicach sporządzono protokół kontroli nr WIOS-ZGORA 429/2022.

uzyskaniu informacji o tym fakcie, niezwłocznie opublikował komunikat o podjętych działaniach, a także jeszcze tego samego dnia przeprowadził czynności kontrolno-rozpoznawcze służące potwierdzeniu zanieczyszczenia w terenie. W ciągu doby LWIOŚ powiadomił również Wojewodę Lubuskiego oraz jego służby zarządzania kryzysowego. WIOŚ po wystąpieniu masowego śnieżenia ryb systematycznie prowadził czynności rozpoznawczo-kontrolne w terenie oraz pobierał próby wody, służące ustaleniu przyczyn ww. zdarzenia, nadając ww. zadaniu priorytet. W związku z wyłączeniem od 2019 r. ze struktur WIOŚ działalności laboratoryjnej oraz monitoringowej środowiska oraz ograniczonymi zasobami w tym zakresie, LWIOŚ był uzależniony od szybkości działania organów odpowiedzialnych za badania i monitoring, w sytuacji gwałtownie narastającej skali zjawiska. Stosownie do wytycznych GIOŚ przeprowadzono kontrole podmiotów, które wytypowano jako potencjalnych sprawców skażenia rzeki oraz prowadzono działania wynikające z zasad zarządzania kryzysowego. Stwierdzone jednostkowe nieprawidłowości nie miały zasadniczego wpływu na kontrolowaną działalność.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

- Wnioski
1. Podjęcie współpracy z ARiMR i PGW WP, celem zapewnienia wymiany informacji dotyczących źródeł zanieczyszczeń, w zakresie niezbędnym dla podejmowania działań w dziedzinie ochrony wód powierzchniowych,
 2. Przygotowywanie rocznych planów działalności kontrolnej, obejmujących w zakresie zakładów objętych planem wykazy instalacji wymagających uzyskania pozwolenia zintegrowanego (art. 5a ust. 1 pkt 3 lit a ustawy o IOŚ),
 3. Rzetelne prowadzenia *Rejestru skarg i wniosków*,
 4. Terminowe zawiadamianie skarżących o sposobie załatwienia skarg,
 5. Wyegzekwowanie i zapewnienie egzekwowania od kontrolowanych obowiązku informowania LWIOŚ o zakresie podjętych i zrealizowanych działań służących wyeliminowaniu wskazanych w zarządzeniach pokontrolnych naruszeń,
 6. W przypadku stwierdzenia w toku prowadzonej kontroli braku pozwolenia wodnoprawnego, niezwłoczne zawiadamianie o tym fakcie właściwego Zarządu Zlewni PGW Wody Polskie.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, 24 kwietnia 2023 r.

Kontrolerzy
Lidia Sobkowiak-Mariasz
główny specjalista kontroli
państwowej

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze
p.o. Dyrektor
Andrzej Aleksandrowicz

.....
podpis

Sebastian Stępień
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis